

॥ अय विवेकसार प्रारंभः ॥

निवेकसार.

साधु बलरामदासजी स्व.

महाराज श्रीनगवतप्रसादजीनी आज्ञाधि सा० बलरामजी की० कुयेरदासे छपावी प्रसिद्ध करवो.

बइमां गणपत रुष्णाजीना छापखानाना मोटेक आत्माराम का० पोवा

अ ओ अ छाप्या

संवत् १९३३. सन १८७७.

छपावी प्रसिद्धकरनारे स० १८१७ ना आकट २५ मुजब कोपी

सइठनो हक राख्योछे.

५६

[illegible]

विवेक
॥ १ ॥

अस्यापिसारमुद्धृत्यजापाटीकां करोम्यहम् ॥ सतांप्रीत्यै गुणातीतानंदस्यादेशतो मुनेः ॥ ३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे
आविवेकचंद्रोदयनामेजे ग्रंथतेनोपणजे सारतेनो उद्धारकारेनेकेतं ॥ सद्धंथनासाररूपजेमारोकरेखोविवेकचंद्रो
दयग्रंथ तेमांथिपणसारांसारांथोडांथोडांप्रकरणतेमनेजुदांपाडिनेगुणातीतानंदस्वामीनामेजेमुनितेमनिआज्ञाये
करिनेहुंबलरामदासनामेजेसाधुतेजेतेसंतनेप्रसन्नकरवानेअर्थेजाषाएवीजेटीकातेनेकरुंछुं केतांगुजरातदेशनि
जाष एएएएएएएएएश्लोकनिनविनेकेटलाकश्लोका ॥ एएएएएतनिकरेदितेनेनेलि करिनेलस्युछुं ॥ ३ ॥ ॥ शौ
नकेनोक्तं ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ मोक्षाश्रमेस्मृतं वस्त्रं कथं धारंजितं ॥ कार्यं यज्ञोपवीतं तु सितं न वगुणान्वितमिति ॥ ४ ॥
अर्थः ॥ ॥ तेमं प्रथमसाधुनालक्षणनेप्रतीपादनकरनाराजेश्लोकतेमनेअर्थेसहितदिखुंछुंतेमांसाधुनेमहादेवदेवदेव
सां ॥ एएएएएएएएधारणवद्व ॥ दिजे ॥ एतेनेशैनकऋषिजेतेकहेछे ॥ मोक्षाश्रमजेत्यागिनोआश्रमतेनेविषेजेव
लकथं ॥ एएएएएएएएने जेरंगेसांवस्त्रधारणकरवानांकथं छेतेजेतेतोधातुजेगेरुतथामृत्तिकातेणेकरिनेरंगेसां
कत्यांछेकेतांसाधुनेसाक्षनातिक एरंगेसांवस्त्रपेरवां ॥ अनेत्यामरेसाधुनेनवगुणजेनवदोरातेणेजुक्तनेधोधुएवुंयज्ञो
पवीतजेतेधारवुं ॥ ४ ॥ ॥ तथोक्तं नारदपंचरात्रे ॥ ॥ श्लोकौ ॥ ॥ जगवन्नामसद्धर्मप्राप्त्या स रूढभ्यया ॥ जा
त्याददोषनाशत्वाद्ब्रह्मरूपं स चार्हति ॥ ५ ॥ ॥ रंप्राप्यदैक्षं जन्मेदं जातिदोषा मुच्यते ॥ सद्धर्मपाक्षनेनैव ततोक्तिप्रया
तिसः ॥ ६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेनारदपंचरात्रनेविषेपणतेजप्रकारेकथुंछे ॥ जेसद्गुरुथकिप्राप्तथईएविजेजगवाननु
नामनेस ॥ ॥ ॥ मेकेतांसद्गुरुयेकहिणविजे जगव ननानामनोजपकरावानीरत्यनेसाधुनाधर्मपाक्षवानिरीत्यते

॥ १ ॥ एकरिनेवैस्यादिकजातिनाजेंदोषतेमनुनाशपांमवापणुंछेमोटेतेत्यागीसाधुजेतेब्रह्मसूत्रजेजनोयतेनेधारणकरवा
 जोग्यछे ॥ ५ ॥ अनेतेत्यागीसाधुछेदेवक्षायेकरिनेप्राप्तययुएवुंजन्मकेतांयज्ञोपवीततुलसीनिमाखाने उर्ध्वपुंड्रति
 सकनेजगवाननानाममोममनेमृतिकायेकरिनेरंगेखंजेवस्त्रएआदिकजेदीक्षारूपविजो जन्मतेनेसद्गुरुयकिपांमिने
 जातिनाजेंदोषतेथ ॥ ६ ॥ अनेतेकेडेतेसाधुपुरुषजेतेसंतनाधर्मनुजेपासवुंतेएकरिनेमुक्तिनेपांमेछे ॥ ६ ॥
 त्यागिनारसास्वादनिषेधएकादशेउक्तः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ तावज्जितेंद्रियोऽप्यहं हि जित्वा ह्येन्द्रियः पुमान् ॥ न जये
 द्रसनं यावत् तं सर्वं जिते से ॥ ७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेसर्वइंद्रियनुभूखरसनाइंद्रियेमाटेत्यागिसाधुनेरसास्वादनो
 निषेधजेतेएकादशधर्मेविषेकत्योछे ॥ जेत्यांछेविजांसर्वेइंद्रियोजेणेएवोजेपुरुषतेजेतेत्यांसुधियेत्यांछे इंद्रि
 योजेणेएवोनथिनेकपां धितोज्यांसुधिरसनाइंद्रियेनेजितेत्यांसुधिमाटेरसजित्येनेवैजेतेजितायछे केतारसना
 इंद्रियोनेस्वदेहितांस्वदेहिद्रियेजेतेजितायछे माटेत्यागिसाधुनेरसनाइंद्रियेजेतेविशेषपणकरिनेजितवि ॥ ७ ॥
 अत्रिरुवाच ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ सोमपानसमाप्तिक्षान्तिक्षान्नंनप्रतिग्रहः ॥ परान्नंनैवन्निक्ष्यास्यान्नतस्याः परपाकता
 ॥ ८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेनिक्षामाग्निनेखाव्याजेशुष्कअन्नतेनेजमवेकरिनेरसनांद्रियजितायछेमाटेअत्रिकृषिजेते
 निक्षानुजेअन्नतेनुपवित्रपणुकेछे जंनिक्ष्याजेतेसोमवस्त्रनुजेपानकरवुतेनेसमानछेमाटेनिक्ष्यायेकरिनेपांम्याजे
 अन्नतेजेतेप्रतिग्रहाय ॥ अनेनिक्ष्याजेतेपारकुंअन्नजेतेनथिनेतेनिक्ष्याजेतेनेपारकोपाकपणनकेवाय ॥ ८ ॥
 श्लोकः ॥ ॥ निदुकरिनामसर्वपापप्रणाशिनी ॥ निक्ष्याहारानिराहारः प्रोच्यते निक्षुको नरः ॥ ९ ॥ ॥ अर्थः ॥

विवेक
॥ २ ॥

अनेमाधुकरीनां ॥ क्षाकेतां जेममधुकरजेतेपुष्पनेनकनडतोथको तेपुष्पनोथोडोथोडोरसलेछेतेमत्यार्गोरुष
जेतेगृहस्थनेनक ॥ यका पोतानादेहनिरवाहनेअर्थेतेगृहस्थुनेघेरथियोडियोडिचिक्षामागिलावेनेतेचिक्षाकेवि
छेतोसर्वपापनेनाशकरेएविछे ॥ अनेतेचिक्षायेकरिनेप्राप्तथयुंजेअन्नतेनेजमनारोएवोजेचिक्षुकुरुषतेजेतेनिरा
हारक्योछे ॥ ९ ॥ ॥ विश्वेश्वरपद्धतौचोक्तं ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नक्तात्परश्वोपवासउपवासादयाचितम् ॥ अयाचितात्परं
नैक्षंतस्म द्रक्षेणवर्त्तयंत ॥ १० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेविश्वेश्वरपद्धतिनेविषेपणचिक्षामागिनेलाव्याजेअन्नतेणेकरिने
त्यागेरुषनेदेहनिरवाहकरवानुकत्युंछे जेनक्तजेरात्रिजोनकरवुंतेथिउपवासजेतेअधिकछे नेउपवासकरवोते
थीअयाचितजेनमागतेजेतेश्रेष्ठछे ॥ अनेनक्तपणचिक्षानुंजेअन्नतेजेतेश्रेष्ठछेतेमाटेत्यागिसाधुजेतेचिक्षा
येकरिनेम ॥ जेअन्नतेणेकरिनेपोतानोनिरवाहकरे ॥ १० ॥ ॥ व्यासश्चाह ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नीलपटजसंतक्रे
गोशास्रपटोत्तमं ॥ चिक्षामाधुकरीचैवपवित्राणियुगेयुगे ॥ ११ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेव्यासनेजेतेपणचि
क्षानेपवित्रकेहेता ॥ वाजेवस्त्रनेविषेजेगलिनेछासनेविषे जेजसनेम्हेछनामंदिरनेविषेजेगोशास्राकेतांजेम्हेछनामं
दिरनेविषेगा ॥ नेरेवानिशाखाहोय एवुंजेम्हेछनुंमंदिरनेमाधुकरीचिक्षाएव्यारवांनाजेतेयुगयुगनेविषेपवित्रछे
॥ ११ ॥ ॥ श्रीचगवा ॥ वाच ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ रुपाक्षुरकृतद्रोहस्ति तिक्षुः सर्वदेहिनां ॥ सत्यसारोनवद्यात्मास
मः सर्वोपका कः ॥ १२ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेश्रीरुद्रचगवानजेतेउद्धवजिप्रत्येसाधुनांसक्षणकेहेछे ॥ रुपाक्षुकेतांज
ननुजे ॥ ॥ नोछेस्वचावजेनोएवोनेअकृतद्रोहकेतांसर्वजीवप्राणिमात्रनिहंराये रहितनेतितिक्षु

सार

॥ २ ॥

केतांसुखदुःखः॥६॥ ज्ञेयं हनक यानोछे स्वप्नावजेनोनेसत्यसारकेतांसत्येहेतेछेतेछेसारतेजेनेएवोनेअनवद्यात्मा
 केतांदोषेरहितछे आत्मा जेनोनेसमकेतं सारानरताविषयनेविषेसमछे दृष्टिजेनिनेसर्वोपकारककेतांपोतानासाम
 अंगप्रमाणेऽर्धेदोषाः परस्परौ ॥ १२ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ कामैरहतधीर्दीतोमृदुःशुचिरकिंचनः ॥ अनाहोदितचक्र
 शांतःस्थिरोमच्छरणोमुनिः ॥ १३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेकामैरहतधीकेतांविषयेकरिनेनथिहणायि हितेजोने
 दांतकेतांदम्यांछे इंद्र तेजेणेनेमृ केतांमृदुतायेजुक्तनेशुचिकेतांवात्यनेअंतःकरणनेविषेपवित्रतायेजुक्तएवोने
 अकिंचनकेतं अंगनाददेष्टुमादनाजेजनतेविनाविजापदार्थनेप्रयोजनेरहित ॥ अनेअनीहकेतांप्राकृतउद्यमेरही
 तनेमित्तमपेक्षाकछेआचारजेनोनेशांतनेस्थिरकेतांपोतानाधर्मनेविषेस्थिरतायेजुक्तनेमारोजछेआश्रयतेजेने
 नेनिकेतांजावात्मातथापरमात्मानास्वरूपदोषविश्यास्तवोतेछेस्वप्नावजेनो ॥ १३ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अप्रम
 त्तोगन्धारात्मा गतिमान्जितषड्गुणः ॥ अमानीमानदःकल्पोमैत्रःकारुणिकःकविः ॥ १४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
 अप्रमत्तकेतं जागवतधर्म जेपाक्षबुं तेमांसावधाननेगंभीरात्माकेतांगंनिरछेबुद्धिजेनिनेधृतिमान्केतांअतिदुः
 खनेविषेपधीरजवाननेजितषड्गुणकेतं जित्याछेकामक्रोधलोभमोहशोकनेमदएछोगुणतेजेणे ॥ अनेअमानी
 केतांपूज्यनेविषेमानेरहितनेमानदकेतांसत्पुरुषनेमाननारोनेकल्पकेतांजनजेतेमनेहेतनो उपदेशकरवोतेमांकुशक्ष
 नेमैत्रकेतां सर्वेनेविषेमित्रतायेजुक्तनेकारुणिककेतां पोतानेबंधननकोएविजेदयातेणेसाहचर्यतोनेकवीकेतांजी
 वईश्वरमायाब्रह्मनेपरब्रह्मतेनास्वरूपनुंजेयथार्थसमकवुंतेमांकुशक्षएसर्वेक्षणेजुक्तसाधुपुरुषजेतेवरतेछे ॥ १४

विवेक

॥३॥

विष्णुधर्मोत्तरेचोक्तम् ॥ ॥ श्लोकौ ॥ ॥ विष्णुचक्राः स्वधर्मस्थाः प्रशांतं द्रियवृत्तयः ॥ विरक्ता आत्मनि शश्वयेते
संतः प्रकीर्त्तिताः ॥ १५ ॥ सदासंतोऽभिगंतव्यायदिनोपदिशंति ॥ यायाः स्वरकथास्तेषामुपदेशाच्चवंतिताः ॥ १६ ॥
अर्थः ॥ ॥ अने विष्णुधर्मोत्तरनामे जे ग्रंथ तेने विषे पण साधुनां लक्षण कल्यांछे जे जगवानना चक्रने पोताना धर्मने वि
षे रत्याने प्रशांत छे इंद्रियो निवृत्तियुं जे मनिकेतां शब्दस्पर्शरूपरसने गंध ए जे पंचविषय ते म'थि निवृत्ति पांम्यांछे इंद्रियो
जे मनां एवा ॥ अने विरक्त केतां आलोकने परशोकना जे सर्वे जोगते मने विषे प्राति ये रहितने श्रीहरिने विषे प्रीति वाखा
ने लावा छे ॥ ॥ निष्ठा जे मने एवा जे रूप ते जे ते राधुपुरुष कल्यांछे ॥ १५ ॥ अने ते साधुपुरुष
जे ते जां उपदेशन करे तो पण सदा समागम करवा जोग्य छे ॥ कम जे ते जे खरे खरा साधु रूप ते मने जे जे सहज स्वभावि
क कथा केतां ते संत जनने निरंत जे बांल बुं चाल बुं जम बुं ने जे जे क्रिया करविते जे ते सर्वे जनने उपदेश रूप थाय छे केतां ते सं
त उपदेशन थि कर ता तो पण सर्वे जन ते मनो गुण छे एवा रुढा लक्षण वाखा ए संत छे ॥ १६ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ सर्वे वे
दाश्च यज्ञाश्च तपो दानानि चानघ ॥ जीवा न्नयः दानस्य न कुर्वीरन्कलामपीति ॥ १७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे विदुरजी
जे ते कहे छे जे हे अनघ केतां निर्दोष एवा हे मैत्रेय मुने सर्वे वेद न्न एवा तथा यज्ञ करवा तथा तप करवुं तथा दान देवां ए सर्वे
जे ते जीवने अन्न यदान दे केतां जीवुं ने जन्म मरण थि ॥ का विने जगवानना धाम मांसे ईजवा ते निकला जे शोख मोचा
गते ने पण न करतां हवां केतां जीवुं ने धर्म ज्ञान वैराग्य सहित जगवाननि चक्र करवीने सर्वे पाप मारग नो त्याग करवो ए
वोरुढो उपदेश करिने जगवान सन्मुख करवा ए विरित्ये जगवत मां विदुरजि जे ते जीवने अन्न यदान दे वारूप जे परोप

सार

॥३॥

कारतेनेसर्वयिअधिककेताहवा माटेसाधुपुरुषजेतेमणेजीवनेउपदेशकरवारूपजेपरोपकारतेजेतेकरवो ॥ १७ ॥
 श्लोकः ॥ ॥ धर्मःपरोजीव क्षात्यधर्मस्तद्विपर्ययः ॥ यथाशक्तिततोधर्मसाधयेत्पुरुषःसुधीः ॥ १८ ॥ ॥ अर्थः ॥
 अनेयमराजजेतेपणएमजकेहेताहवा जेजीवनिरक्षाकरवातेजेते धर्मछेनेजीवनिरक्षानकरवितेअधर्मछे ॥ ते
 कारणपणामांटेरुढीबुद्धिवालोपुरुषजेतेपोतानासामर्थ्यप्रमाणेधर्मनेसिद्धकरेकेतां साधुपुरुषजेतेजीवनेलक्षण
 एयिमुकावरूपजेपोतानोधर्मतेनेसिद्धकरे ॥ १८ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ तितिक्षवःकारुणिकाःसुहृदःसर्वदेहिनाः ॥
 अजातशत्रवःशांताःसाधवःसाधुनृपणाः ॥ १९ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेकपित्तदेवन्नगवानजेतेपोतानमातादे
 वदूतिप्रत्येजेसाधुनेप्रसंगेकरिनेजीवनोसेहेजेमोक्षथायतेसाधुनांलक्षणकहेछे ॥ हेमाततेसाधुकेहेवाछेते धैर्यकरि
 नेमानअपमानसुखदुःखनारादृष्टदृष्टवालाएवाछेअनेअतिशेदयावालाछे अनेसर्वजीवप्राणमात्रनास्तदके
 तांहितकारीएवाछेअनपृथ्वीनेपेनयिउपनोकोईशत्रुजेमनेएवाछेअनेशांतकेतांकामक्रोधदोषादिकेकरिनेक्षो
 ब्धनपामेएवाछेअनेशाखेकत्यांजेसाधुनांलक्षणतेजेजेआनृपणजेमनेएवाछे ॥ १९ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ मय्यन
 न्येनन्नावेनन्नक्तिकुर्वीतियेदृढाम् ॥ मत्कृतेत्यक्तकर्माणस्यक्तस्वजनबन्धवाः ॥ २० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ वसीसाधुके
 वाछे तांअनन्यन्नावजेसर्वब्रह्मादिकदेवनोत्यागकरिनेपतिव्रतास्त्रीनिषेठेभारेविषेजएकानेःतेणेकरिनेजेसाधुजेते
 भारेविषेदृढनक्तिनेदृष्टेअनेनेप्रसन्नकरवानेअर्थेत्यागकर्यांछेमारिन्नाक्तेनांविरोधिणांस्वजनेनेबन्धुजेमणेएवासाधुछे ॥ २० ॥ ॥ श्लोकः ॥

11811

सार

11/21/11

[illegible]

विवंक्त
॥ ५ ॥

[illegible]

सार

11411

नेएसर्वेदुःखथकिजीवात्मा जेतनो उधारकरे ॥ २६ ॥ २७ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ पदापियुवतिं निक्षुर्न स्पृशेद्वारवीम
 पि ॥ स्पृशन्करीव बध्येत कारं ॥ २८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेसाः पुरुष जेतमणे सियो ने अहं न हित
 थाते सियोसं : जो बुनाह एमदत्ताप्रेयमुः छेदे त्ति तथा पतंगिया निशिखाये करिने यदुराजा प्रत्ये केहता वा ॥ हेरा
 ज नू निक्षु एवो जे जोगिते जेतकाः नीपण जे स्त्रीतेने पगे करिने पण न अहे अने जो अहे तो हस्तिनिपेठे बंधनने पांमे जे मह
 स्ति जेतका गसनी हाथणीने देस्विने तेनो अंगसंग करवा जाय छेतो मोटा खाढ मां पढीने बंधनने पांमे छेतो मका नासिनो
 पण जो स्पर्श करेतो जोगि बंधनने पांमे ॥ २८ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नाधिगच्छेत्तास्त्रेयं प्राज्ञः कर्हिचिन्मृतमात्मनः ॥ ब
 साधिकैः रहन्त्येत गजैरन्यैर्गजो यथा ॥ २९ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अन्ते प्राप्ते विवेका एवो जे योगिते जेत पोताना आत्मा
 नुसृत्युरुप एवी जे स्त्रीतेने रक्षा ऐश्वर्यन जाय ने जो जाय तो बक्षे करिने अधिक ए जेत खाना संबंधि रूपते जेत एने मा
 रिनां खे जे महाथणीने समीपे गयो जे हस्ति ते बलिया एवा जे बिजा हस्ति ते जेत मारिनां खे छेतो मए विरित्य निजे शिक्षाते
 मेहस्ति थकि सिधि छे ॥ २९ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ दृष्ट्वास्त्रियं देवमायं तद्भावैरजितेन्द्रियः ॥ प्रक्षोभितः पतत्यंधतमस्य
 भ्रौपतंगवत् ॥ ३० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे पतंगीया थकि जे शिक्षा सिधि छे ते छे ॥ हेरा ज नू नथि जित्या इंद्रियो जे
 एवो जे जोगिते जेत दे जे नगवानत निमायारूप एवि जे स्त्रीतेने जोईने ते सिना हाव चावे करिने सो नने पांम्यो थको अ
 धतम जे नरक तेने बिषे पडे छे जे मपतंगीयो जेत अग्निने जो ने अग्नि नारूपे करिने सो ज्ञाणो थको अग्निने बिषे पडे छेतो म ॥
 ॥ ३० ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ योषिद्विरण्यान्न रणां बरादेद्रव्येषु मायारचितेषु ॥ प्रक्षोभितात्मा पञ्चोगबुद्ध्या

विवेक
॥६॥

पतंगवस्त्रस्यतिनष्टदृष्टिः ॥ ३१ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेमायातेणेरथ्याएवाजेस्त्रीसुवर्णआचरणनेवस्त्रादिकपदा
द्विदोहोहो नोगध्यानि द्वियेकरिनेसोचपां छे अंतःकरणजे एवोनेमूढएवोजेजोगितेजेतेपतंगीयानेपेठेन
मिगईछेज्ञानरूपीदृष्टिजेनीएवोयकोनाशपांमिजायछेमाटेस्त्रिसुवर्णधरेणानेवस्त्रादिकतेनेजो नाहनेतेमांसोचपां
मवुंनहिएविरित्यनिजेरिक्षातेमेपतंगीयायकिद्विधिछे ॥ ३१ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ किंविद्यया किंतपसा किंत्यागे
नश्रुतेनवा ॥ किंविक्तेनमौनेनस्त्रं चिर्यस्यमनोदत्तं ॥ ३२ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेवक्षिऐस वानिछेतेछे
जेपुरुष स्त्रीयोजेतेमणेमनहरिस्त्रिधुछे ते रूपजेतेनोवद्याजएयाते गेकरिनेशुंनेदानदेवुनेशास्त्रसांनसवांतेमणेकरि
नेपणशुं ॥ अनेएव तस्त्रद्विदोहो पेरहेनेमौनराखंतेमणे तस्त्रद्विदोहो ॥ ३२ ॥ ॥ मेधातिथिजायासस्मृतौषो
क्तं ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नसंज्ञापेस्त्रियंकांचित्पूर्वदृष्टांचनस्मरेत् ॥ कथांचवर्जयेत्तासं नपश्येस्त्रिखितामपि ॥ ३३ ॥
एतच्च पृथंमोहात्प्राणामाचरतोयतेः ॥ चित्तं विक्रियतेऽवश्यंतद्विकारात्पणस्यतीति ॥ ३४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे
मेधातिथिनेजायासक्रषिजेतेकहेने जेत्यागी रूपजेतेकोईस्त्राप्रत्येसम्यकप्रकारेबोसेनहिनेप्रथमगृहस्थाश्रममांदे
स्त्रिएविजेस्त्रीतेनेव्यारेयसंचारेनहि अनेतेस्त्री निकथानोत्यागकरेकेतांआबाईबहुसारीछेनेएनेसंतनेविषेबहुच
क्तिजाबछे गविरित्येव्यारेयकोईस्त्रेनांवखांणकरेनहिनेचित्रामणनेविषेस्त्रिखेस्त्रिजेस्त्रिनिप्रतिमातेनेपणवेनहि ॥
अनेस्त्रारंबंधिजेव्यारबांनांकेतांस्त्रिसाथेबोसवुं तथापूर्वगृहस्थाश्रमनेविषेदेस्त्रिजेस्त्रितेनेसंचावितयातेस्त्रीनां
वखांणकरबां तथाचित्रामणनेविषे चित्रेस्त्रिजेस्त्रिनिप्रतिमातेनेजेजे विएजेथ्या द्वां द्वां तेनेमोहयकिकरतोएवोजे

सार

॥६॥

[illegible]

विवेक
॥ ७ ॥

॥ अर्थः ॥ ॥ अनेकस्थोद्ये मननो विश्वास जेणे एवो जे जांगिते नुं जे मन ते जे ते काम तथा काम निके डेवर तता जे क्रोध
लोन्नादिक शत्रु ते मनने नित्ये प्रवेश कर्याना अवकाशने आपे छे ॥ जे मकरस्थोद्ये विश्वास जेणे एवो जे पती तेने पुंश्वली एवि
जे स्त्री ते जे ते जार पुरुषने अवकाश आपोने ते पतिने गारिने खावे छे ते ममन पण कामादिके कारे ॥ ३७ ॥ पिदे भ्रष्ट करे छे ॥
॥ ३७ ॥ ॥ स्मृत्यंतरे चोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ पतत्यसौ ध्रुवं निक्षुर्यस्य निक्षोर्द्वयं च वेत् ॥ धीपूर्वो रितउत्सर्गो द्रव्यसंग्रह ए
व च ॥ ३८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने वलिविजिस्मृतियुने विषे न्ह्युं छे जे आत्यागि पुरुष जे ते निश्च ज पडे छे केतां पोताना धर्म
मांथि पड्यो थको जरूर मरिने जम पुरि मां जाय छे त कियो तो ज त्यागी पुरुषने बेवानां छे ते बेवानां ते कियो तो छे ॥ ३८ ॥ ॥
पोताना वीर्यनो पात जे ते करवा तथा द्रव्यनो संग्रह जे ते करवा एवे केतां ज त्यागि थईने पोते वीर्य पात करे छे तथा बिजापा
से करावे छे ने द्रव्यने पोतानु करिने बिजापा सेर खावे छे तथा पोते राखे छे एवो जेत्यागिते जे ते जरूर मोटा कष्टने पांमे छे ॥
॥ ३८ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ कांता कनकसूत्रेण वेष्टितं सकलं जगत् ॥ तासु तेषु विरक्तो यो द्विजुजः परमेश्वरः ॥ ३९ ॥
अर्थः ॥ ॥ हवे कनक कं तानो जेणे त्याग कर्यो छे एवा जे साधु ते मनोमहिमा केवो छे जे कनक जे सोने छे ॥ ३९ ॥
ते बे रूप जे सूत्र तेणे करिने समग्र जगत जे ते विंटा यहुं छे ॥ माटे ते स्त्रियो ने विषे ने द्रव्यने विषे जे वैराग्य वाळा छे एवो जे ते
त्यागी साधु ते तो बेजुजा वाळो परमेश्वर जे ते जांणवो केतां जे मजगवान मलेने कव्यं एथाय तेम ते वासाधुने समाग
मे करिने जीवुं नुकव्या एथाय छे माटे ते साधु परमेश्वर जे वा छे ॥ ३९ ॥ ॥ दशमस्कंधे चोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ स
र्वस्वं जलदा हित्वा विरेजुः शुभ्रवर्चसः ॥ यथा त्यक्तैषणाः शांता मुनयो मुक्त किद्विषाः ॥ ४० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने द

सार

॥ ७ ॥

शमनेविषेशुकदेवजीयैकत्वंछेजेमेघजेतेपोतानासर्वस्वनोत्यागकरिनेश्वेतछेकांतिजेमनिएवाथकाशोन्नताहवाने-
 निपेठेतोत्यागकरिछे पुत्रवित्तनेलोहोद्विषणाजंमणेएवाअनंपापथकिमुकांणानेशांतएवाजेमुनितेजेतेजेमशो-
 जेछेतम ॥ ४० ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ गिरयोमुमुचुःखंविन्नमुमुचुःशिवं ॥ यथाज्ञातादृष्टंज्ञानिनोदद-
 तेनवा ॥ ४१ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेपर्वतजेतेरुंदुंएवुंजेजलतेनेक्यारेकमुकताहवानेक्यारेकनमुकताहवा ॥ केनि-
 पेठेतोज्ञानिएवाजेपुरुषतेजेतेजेमज्ञानरूपिजेअमृततेनेआप्यानासमयनेविषेआपेछेनेआप्यानासमयनहोयतो-
 थिआपतातेम ॥ ४१ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ केदारेच्यस्त्वपोगृह्णन्कर्षुकादृष्टसेतुनिः ॥ यथाप्राणैःस्रवत्ज्ञानंतन्निरो-
 धेदृष्टोऽपि ॥ ४२ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेकर्षुकजेखेडनाकरनारागुरुषतेजेतेनथिबांधिपाद्वयजेमनेएवाजेडां-
 गस्यनांखेतरतेमांथिवहिजातुंजेजलतेनेदृष्टपाद्वयबांधवेकरिनेरोकताहवा ॥ केनिपेठेतोन्नगवाननान्नक्तएवाजेयो-
 गीतेजेतेजेमनियमविनानांजइंद्रियुंतमणेकरिनेस्रविजातुंएवुंजेज्ञानतेनेतेइंद्रियुंनेनियमेकरिनेरोकंछेतम ॥ ४२ ॥
 ॥ श्लोकः ॥ ॥ गिरयोवर्षधाराचिर्हन्यमानानविव्यथुः ॥ अजिन्मयमानाव्यरनैर्यथाधोक्षजचेतसः ॥ ४३ ॥ ॥
 अर्थः ॥ ॥ अनेवर्षातनिजेधाराआंतमणेकरिनेहणांणएवाजेपर्वततेजेतेपीडानेनपांमताहवा ॥ जेमअधोक्षज-
 जेन्नगवानतेमनेविषेछे चितजेमनांएवाजेसाधुतेजेतेलोकेतेमणेनानाप्रकारनंजेकष्टतेणकरिनेपराजवपमाड्या-
 थकापणपीडानेनथिपांमतातेम ॥ ४३ ॥ ॥ अजियुक्तजनैश्चोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ हृदयानिसतामेवक-
 ठिनार्नातिमेमनः ॥ खलवागूविशिखैस्तीक्ष्णैर्निघ्नंतेनमनागपि ॥ ४४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेवद्विअनुजविएवा

विवेक
॥ ८ ॥

जे जनते मणपण कथ्युंछे जे संत पुरुषनां जल्ददय जे ते कठिन छे ए प्रकारं मारु मन जे ते जाण छे ॥ शामाटे तां ते संतनां त्ददय
जे ते अतिशोतिखां एवां जे खल पुरुषना वचन रुपियाण ते मण करि नेल गारे यपण चेदातां नथि ते माटे केतां दुर्जन गते
वांतिखां वचन मार छे तो यपण ते साधु पुरुष जे ते ल गारे यपण पोताना मन मांक्षोन्नपां मतानथि ॥ ४४ ॥ ॥ श्लोकः ॥
दूर मुंचति बंधु मंधमिव यः संगोद्भुजंगादिव त्रासं यो विदधाति वेत्ति सदृशं रागं च क्रोधां च यः ॥ खेणे यं तृणवत् पृष्ठां प्रकुरु
ते मित्रेष्वमित्रेष्वपि स्वांतं यस्य समं समं गलमिहा त्रापि मर्त्यांश्चुते ॥ ४५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने वल्लि जे साधु पुरुष जे
ते आंधलो जे मनुष्य तेने जे मण पोताना बंधु जे संबंधि जन तेने छे टे मुके छे केतां जे मण आंधला थि छे टेरे ते मत्यागी पुरुष जे
ते पोताना संबंधि जन थि छे टेरे हेने ते मनिसाथे हेतरा खेनहि ने ते मनिसाथे अंतर पुछे नहि अने नुजंग जे सर्प ए आदिक
थि जे मते मसंग जे कोइ ठेकांणे आसक्ति रहे ते थकि त्रा जे विकतेने धारण करे छे केतां जे मसर्प सह्या घने छि ते थकि
बिये ते मकोई पदार्थ ने विषेत था पोताना बंधि जन ने छे ॥ ४५ ॥ ॥ किरा हे जाय ते थकि निरंतर बितोरे छे ॥ ने जे रोग ने क्रोधा
तेने सदृश जाण छे केतां क्रोधा जे तेने रोग जे वादुःख दायिक सम छे ॥ अने सिनु जे सुख तेने तो त्रैणा जे जाण छे ने मित्र ने
शत्रु ने विषे घृणा जे दया तेने करे छे ने जे नुमन जे ते यरा यरय सर्व कास ने विषे रहे छे एवां जे त्यागि पुरुष ते जे ते मरण धर्म जे
कछे केतां हमणे तो मरण धर्म वादु जे शरीर तेने जे कछे तो पण आलो कने परलो कने विषे मंगल जे कल्याण तेने पांमे छे
॥ ४५ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ सज्जनस्य त्ददयं न वनीत यद्दंति विबुधास्तदस्मीकं ॥ अन्यदेहविलसत्परितापात्सज्जनोद्भवति
नोनवनीतम् ॥ ४६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने संत जन नु त्ददय जे ते मांखण सरखुं कोमल छे ए प्रकारे विबुध जे दया पुरुष ते जे ते

सार

॥ ८ ॥

जेकहेछेतेजेतखोटुंछेकेमजेतोविजानादेहनेविषेथताजेपरितापतेथकिंकेतांअन्यजननुदुःखदेखिनेसंतजनजेतेद्रवि
 जायछेनेमांखणतोविजानुदुःखदेखिनेद्रवतुंनथितंमाट॥४६॥ ॥श्लोकः॥ ॥तृष्णांछिधिन्नजक्षमांजहिमदं
 पापेरीतमारुथाःसत्यंब्रूयनुयाहिसाधुपदवींसेवस्वविद्वज्जना ॥ मान्यान्मानयविद्विषोप्यनुनयप्रच्छादयस्वान्गु
 णान्कीर्तिपात्रयदुःखितकुरुदयामेतस्सतांचेष्टितम्॥४७॥ ॥अर्थः॥ ॥अनेवद्विसंतनांलक्षणकेछेतेकियांतांत
 मेजेतेतृष्णाजेतेनेछेदोकेतांतृष्णानोनाशकरणेक्षमातेजेतेनेन्नजोनेमदनोत्यागकरणेपापनेविषेरतिजेप्रीतितेनेन
 करोनेसत्यजेपारकांनेपोतनांद्रोहनथायएवुंसत्यवचनबोझोनेसाधुपुरुषनीपदवीजेमारगतेप्रत्येजावोनेज्ञानिपुरु
 षनिसेवाकरो॥अनेमानवाजोग्यएवाजेमनुष्यतेमनेमानोनेपोतानाशत्रुनीपणप्रारथनाकरोनेपोतानाजेगुणतेनेढां
 कोंकेतांपोतानेमुखेकरिनेपोतानांवखांणमां करोनेकीर्तिछिन्तोदेक्षकरांकेतांपोतानासाधुपणानांजेजसतनुरक्षण
 करोनेदुःखितजननेविषेदयाजेतेनेकरोएसर्वेजेतेसंतनुआचरणछेमहेसाधुपुरुषनेपूर्वकत्यांजेलक्षणतमणेजुक्तथा
 वुं॥४७॥ ॥श्लोकः॥ ॥नघत्वेनोन्नमंतःपरगुणनुतिन्निःस्वान्गुणान्स्यापयंतः॥ पूर्वतंस्वीयमर्थसततकृतम
 हारंनयन्ताःपरार्थे॥ क्षांत्यैवाक्षेपरुक्षाक्षरमुखरमुखान्दुर्मुखान्धर्षयंतःसंतःसाश्चर्यचर्यास्त्रिचुवनचवनेवंदयन्ता
 जयन्ति॥४८॥ ॥अर्थः॥ ॥अनेनघपणकरिनेमोदप्यतेपांमतानेपरनेपारकागुणनांजेवखांणतमणेकरिनेपो
 तानागुणनेविख्यातकरताएवानेपरनेअर्थेनिरंतरकस्थोछे मोटाआंनरूपयत्नजेमणेएवासतापोतानाअर्थनेसि
 द्धकरताएवा॥अनेविजानोजेतिरस्कारकरवांतेणेकरिनेकठोरछेअक्षरजेमानेजेमतेमबोझतांएवांछे मुखजेमनां

विवेक
॥ ९ ॥

एवाजेदुर्मुखपुरुषतेमनेतां पातानिक्षमायं करिने जपरात्रवपमाडता एवाने आश्रयं सहित छे आचरण जे मनुके तां पो
तानुवृत्तांत जाईने वीजाने आश्रय थाय एवुं छे वर्तवुं जे मनु एवाजे संतजन ते जे ते त्रिचुवन जे स्वर्ग मृत्यु ने पाता द्वाक ते
रूपी जे च्रुवन तेने विषे सर्वे जन ते मने वंदना करवा जोग्य एवाथ काजयकारि वत्ते छे ॥ ४८ ॥ ॥ एकादशोक्तः ॥
॥ श्लोकः ॥ ॥ परिग्रहो हि दुःखाय यद्यस्यितमं नृणाम् ॥ अनंतं सुखमाप्नोति तद्विद्वान्यस्त्वकिंचनः ॥ ४९ ॥
अर्थः ॥ हवे वल्लि एकादशने विषे अबधूत ब्राह्मण जे ते सम द्वाकुरर पक्षि थकि जे शिक्षा लिधि छे तेने यदुराजा प्रत्ये के
हे छे हेराज न्मनुप्यने जे जे पदार्थ अति शेषिय होय ते ते पदार्थ नो जे संग्रह ते जे ते निश्चे जे एने दुःखने अर्थ थाय छे ॥ अने ते
पदार्थ नो जे संग्रह ते जे ते दुःख रूप छे एरित्ये जाण तो थको जे पुरुष सर्वे पदार्थ ना संग्रह नो त्याग करि दे छे ते पुरुष जे ते अपार
सुखने पां मे छे ॥ ४९ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ सामिपं कुररं जघ्नुर्बलिनो ये निरामिषाः ॥ तदामिपं परित्यज्य सरुखं सम
विदत् ॥ ५० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने जे ममांसं सहित एवा जे कुरर पक्षि तेने मांसं सहित ने बलिया एवा जे बिजा कुरर प
क्षि ते जे ते मारता हवाने ज्यारे ते कुरर पक्षि मांसं नो त्याग करिने एक कोरे बेटो तोर सुखने पाम तो हवा ते मजोगि पण परिग्रह
नो त्याग हरे तो सुखी यो थाय एविरित्ये नी जे शिक्षा तेने कुरर पक्षि थकि लिधि छे ॥ ५० ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ग्राम्यगी
तं न शृणुयाद्यतिर्वनचरः क्वचित् ॥ शिक्षेत हरिणा दृष्ट्वान्मृगयोगीति मोहितात् ॥ ५१ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे मृगलाय
कि जे शिक्षा लिधि छे तेने के छे ॥ हेराज न्वनने विषे फरतो एवा यति जे मुनि ते जे ते ग्राम्यगीतने क्यारयन सां नले अने जो
सां नले तो मोहने पाम तो थको बंधनने पां मे ॥ ए जे शिक्षा तेने पराधिना गीते करिने मोहने पां म्योने बंधायो एवा जे मृगला

सार

॥ ९ ॥

तयकिशिखे ॥ ५१ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नृत्यवादित्रगीतानि पन्ध्याम्याणियोषिताम् ॥ आसांक्राडनप्लवेवश्य
 ऋष्यशृंगोन्मगीसुतः ॥ ५२ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेस्त्रीनां क्रीडामृगपक्षपादपुष्पादुङ्गां ग्राम्यएवांजे नृत्यवाजित्रने
 गीततेनेसेवताएवामृगक्षीनापुत्रजे ऋषितेजेते एस्त्रियुना क्रीडामृगथकाएस्त्रियुनेव शथईजताहवामाटेयोगितेणेपण
 ग्राम्यएवांजे नृत्यगीतनेवाजित्रतेनेजोवांनहिने सांजलवांनहि एविरित्यनीजेशिक्षातेमेमृगीपुत्रजे ऋष्यशृंगनामेमु
 नितेथकिस्त्रिधिछे ॥ ५२ ॥ ॥ ग्रंथांतरेच ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ माघातेप्रमदं दृष्ट्वासुरां पीत्वा च मांघति ॥ यस्माद्
 दृष्ट्वा दारितस्मात्तं नावस्योक्तयेत् ॥ ५३ ॥ ॥ इति श्रीविमलैकांतधर्मप्रदीपश्रीसहजानंदसिंहादिशिष्यबलराम
 दासमुनिनारदुरुश्रीगुणातीतानंदस्वाम्याज्ञयाकृते श्रीविवेकसारसाधुलक्षणनिरूपणं नाम प्रथमं प्रकरणम् ॥ १ ॥
 ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेग्रंथांतरनेविषेपणकट्युंछे जेपुरुषजेतेप्रमदाजेस्त्रितेनेजोईनेमदनेपांमेछेनेसुराजेदारुतेनेतो
 पानकरिनेमदनेपांमेछे अटेजेदृष्ट्वा पणामाटेनारीजेतेपोतानिदृष्टिनेविषेछेमदजेनेएविछेजेकारणपणामाटेत्या
 गिसाधुजेतेनेनारीनेक्यारेयजुवेनहि ॥ ५३ ॥ एविरित्येनिर्मलएवोजेएकांतिकधर्मतेनाप्रवर्त्तावनाराजे श्रीसहजानं
 दस्वामितेमनोशिष्यएवोजेहुं बलरामदासमुनितेणेसद्गुरुश्रीगुणातीतानंदस्वामीनिआज्ञायेकरिनेकस्योजेश्रीविवे
 कसार ॥ ५३ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेग्रंथांतरनेविषेसाधुनां लक्षणनिरूपणकस्यां एनांमेप्रथमनुप्रकरणजेतेसंपूर्णथयुं ॥ १ ॥ ॥ अथोक्त
 लक्षणसंपन्नसतां महिम्नः सत्संगकर्त्तव्यतायाः संसंगत्यागस्य चोपपादनपराः स्मृतयः ॥ तत्रोक्तं कपिलदेवेन ॥ ॥
 ॥ श्लोकः ॥ ॥ प्ररंगमजरंपाशमात्मनः कवयोविदुः ॥ स एव साधुपुरुषो मोक्षद्वारमपावतम् ॥ १ ॥ ॥ अर्थः ॥

विवेक

॥ १० ॥

हवेपूर्वकत्यां एवाजे साधुनां लक्षणं ते मणे जुक्त एवाजे साधुपुरुषते मनामहिमाना प्रतिपादन करनारा तथा सर्वेने सत्सं
गकरवांने कुसंगनां त्यागकरवांतेना केनारा तथा सत्संगनामहिमाना प्रतिपादक एवाजे श्लोकते मने प्राकृत अर्थ सहि
तद्वस्तुछुते मां ॥ हवेकपि ददेव जिजेते पोतानं माता जे देव हूति ते प्रत्ये ब्रह्मनी पमाडनारी जे नगवानने विषे न किते जे ते
साधुने समागमे थाय एमक हेछे ॥ हे मात आज जीवात्मा तेने स्त्री पुत्रादिकने विषे जे अतिशे संगतेने विवेकिसंत जे ते अज
रपाशने केहेछे केतां जे वने स्त्रियादिकनो प्रसंग छे ते अने ॥ १ ॥ विषे पण टलतोन थिएमने एमरहेछे ने अतिशे बंधन क
रनारो छे एमक हेछे अने ते ज प्रसंग जो साधुने विषे जीवे कर्यो होय तो मोक्षनुं जे द्वार ते उघाडुंछे केतां ते वो ज प्रसंग साधु
मां जो थाय तो एने मोक्ष थावा मां प्रयासन ॥ २ ॥ वनो मोक्ष थाय छे कम जे एज ॥ जे वो प्रसंग करेछे ते वो एनो स्व
प्नाव थाय छे ने ते वि एनिरुचियाय छे ॥ १ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ सतां प्रसंगां न्मम वीर्यं संविदो न्न वंति हृत्कर्णरसायनाः कथाः ॥
तज्जोषणादाश्च पवर्गवर्त्मनि श्रद्धारतिर्नक्तिरनुक्रमिष्यति ॥ २ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने एवासा न्ना प्रसंग थकि मारिकथा
उं जे ते थाय छे केतां एजीव ज्यार साधुनो प्रसंग करतारे एने मारिकथानुं श्रवण थाय छे ते कथा उं केवि छे तो मा ॥ अवतार
नां जे पराक्रम तेनुं छे सर्व प्रकारे माहात्म्ये सहित ज्ञान जे मने विषे एवि छे अने हृदयने ॥ गन तेने अतिशे सुखने के ॥ ३ ॥ अ
ने ते कथा उं जे प्रितिये जुक्त सेवन केतां सां न्न सवुं ते थकि अपर्ग जे मोक्ष ते छे मार्गने विषे जे ना केत जे नगवानने मा
गे जीव चाखे तो तेनो सेहे जे मोक्ष थाय छे एवाजे नगवान तेने विषे तत्काद श्रद्धा प्रीतिने न किते जे ते अनुक्रमे करिने थाय
छे ॥ २ ॥ ॥ प्रथम स्कंधे चोक्तं ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ येषां संस्मरणं त्वं सां सद्यः शुद्धांति वै गृहाः ॥ किंपुनर्दर्शनं स्पर्शपादशौ

सार

॥ १० ॥

चासनादिभिः ॥३॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेषुकदेवजीप्रत्येपरिक्षितराजाजेतेकहेछेतेशुंतोजेमोटापुरुषनेरं न्नास्याथकि
मनुष्यनां धरजेतेतत्काक्षपवित्रथायछे ॥ माटेतेमोटासंतनां दर्शनकरवांतथाते ॥ दोह्म शंकरवोतथातेमनाचरणार
विंदधोवातथातेसंतनेआसनआप ॥ एआ ॥ दकेकरिनेपवित्रथवायतेमांशुंकेवुं ॥३॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ सान्निध्यात्तेम
हायोगिन्यातकानिमहांत्यपि ॥ सद्योनश्र्यतिवैपुंसांविघ्नोरिवसुरेतराः ॥४॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेहेमोटायोगि एवाशुक
देवजितमारुजेसमिपपणुंतेथकि ॥ रुषजेतेमनां मोटां एवां जेपापतेजेतेपणतरतनाशपांमीजायछेतेकेनिपेठेतोअग
वाननुजेसमिपपणुंतेथकि ॥ रजेदेवतातेथकिइतरजेअरु रतेजेतेजेमनाशपांमेछेतेम ॥ ४ ॥ ॥ पंचमेवांक्तम् ॥
श्लोकः ॥ ॥ महत्सेवांद्वारमाहुर्विमुक्तेस्तमोद्वारंयोषितांसंगिसंगं ॥ महान्तस्तेसमचित्ताः प्रशांताविमन्यवः सुहृदः
साधवोये ॥५॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेवल्लिपंचसमस्कंधनेविषेकत्युंछेजेहेपुत्रोमहतपुरुषनिजेसेवातेनेमोटासाधु
जेतेमुक्तिनुद्वारकहेछे ॥ अनेस्त्रीयुंनाजेसंगीतेमनोजेसंगतेनेसंस्तुतिनुद्वारकहेछे ॥ तेमहत्युरुषकेवाछेतोसुखदुःखनेवि
षेसमछेचित्तजेमनं एवाछेनेअतिशेशांतछेनेक्रोधेरहितछेनेसर्वजीवप्राणि ॥ एआ ॥ ॥ ॥ नेरुडां एवां जेआचरण
तेणेजुक्तछे ॥५॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ रहूगणैतत्तपरानयातिनचेज्ययानिर्वपणाद्गृहाद्वा ॥ नच्छन्दसानैवजलाग्निसू
र्यैर्विनामहत्यादरजोऽग्निषेकम् ॥६॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेहेरहूगणराजाएजेअगवानवासुदेवतेनेआजनजेते
तेणेतेनेनथिपांमतोअनेवेदसंबंधिकर्मकरिनेनथिपांमतो ॥ अनेअन्नादिनुजेययोचितदानतेणेकरिनेनथिपांमतो
अनेगृहस्थाश्रममारहिनेपरोपकारकरवोतेणेकरिनेनथिपांमतो ॥ अनेवेदनेअज्यासेकरिनेनथिपांमतोअनेजलअ

विवेक
॥११॥

मिनेमूर्यतेनिउपासनायकरिनेनथीपांमतां तारेशांणकरिनेपांमछेतोमोटापुरुषनाचरणारविंदनारजनोजेअजिषे
कतंणकरिनेजनजंतेएवासुदेवजगवाननपंमछेपणतेविनाविजेकोईसाधनेकरिनेनथिपांमतो॥६॥ ॥श्लोकः॥
यत्रांतमश्लोकगुणानुवादःप्रस्तूयतेग्राम्यकथाविघातः ॥ निषेव्यमाणेहुंहुंमुक्षोर्मतिसतीयच्छतिवासुदेवे ॥
॥७॥ ॥अर्थः॥ ॥अनेजेमहत्युरुषनेसेवाएकरिनेजगवानपमायछेतंमहत्युरुषकेवाछेतोग्राम्यकथाउंनोछे
विघातजंथकिएवोजेजगवाननागुणनांअ-वादजंतेजेमहत्युरुषनेविषेनिरंतरथायछे जेजगवाननागुणानुवाद
जेतेदिवसदिवसप्रत्येसंव्योथकोमुमुक्षुजननेवासुदेवजगवाननेविषेअचक्षमतिनेकरावेछे॥७॥ ॥ग्रंथांतरेचो
क्तम् ॥ ॥श्लोकः॥ ॥योमूर्ध्निधारयेद्वस्त्रमहत्पादजक्षरंजः ॥ सस्नातःसर्वतीर्थेषुपुण्यात्मानात्ररंशयः॥८॥
अर्थः॥ ॥अनेग्रंथांतरनेविषेपणमोटा-तनांमहीमाकत्योछे ॥जेहबस्त्रमोटापुरुषनापगधोयेधुंजेजसतथाते
मनाचरणनीरजतेनेजेपोतानामस्तकनेविषेधारणकरंछे तेपुरुषजेतेसर्वतीर्थनेविषेनलोछेनेपवित्रछेआत्माजेनो
एवोछेतेमांआनेविषेकोईसंशयजेतेनथिएमजाणवुं॥८॥ ॥श्लोकः॥ ॥यस्तुजगवतान्दृष्ट्वाचूत्वाजगवतःशु
चिः॥अच्युत्थानंनकुर्वीतअहंतनापिहिंसितः॥९॥ ॥अर्थः॥ ॥अनेजेजगवाननोअकतेजेजेजगवानना
अकएजाजेसाधुतेमनेदेखिनेशुचिकेतांशुद्धछे जावजेनो एवोथइने अच्युत्थानजेसन्मुखउठवुं तेनेनथिकरतोकेतां
जगवाननासंतनआवतादेखिनेतेमनासंमुजावुं तथातेमनेआसनआपवुंतथातेमनेजमाडवातथातेमनिपूजाकर
बीतेनेनथिकरतोतोतणेहुंजेतेहएयोकेतां जेममनेमारेनेजेमदुखाईजाउतेमसंतनुसन्माननक तोएवोजेमनुष्यते

सार

॥११॥

॥ लोके दुस्वाइजावुंछुं एमपांते नगवानकेहेताहवा ॥ ९ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ श्रीमद्भागवातार्चनं नगवतः पूजावि
 धेरुतमं श्रीवैष्णवरवमाननामरुतरं श्रीवैष्णोः लक्षणम् ॥ तीर्थादच्युतपादजादुरुतरं तीर्थतदीयांघ्रिजंतस्मान्नित्यमतं
 द्वितो नवसतांतेषां समाराधने ॥ १० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने शोचाये जुक्त एवाजे नगवानना नक्त केतां शिष्टा
 धने करिने शोचता एवाजे नगवानना संतते मनुजे पूजन करवुंते जे ते नगवाननिजे पूजा करविते थकि उत्तम छे
 ने श्रीविष्णु छे एवा न करवुंते थकि श्रीनैष्ठिक छे लंघन करवुंते जे ते अतिशो मोटुंछे केतां नगवाननो अपराधनुजे
 पापते करतां पण वैष्णव एवाजे संतते मनोजे अपराध करवोते नुपाप जे ते बहुलागे छे ॥ अने नगवानना चरणारविंद
 मांथिथयुं जे तीर्थते थकि पण ते संतना चरण मांथिथयुं जे तीर्थते जे ते अतिशो मोटुंछे ते कारण माटे हे नक्त जनतुं जे ते निरं
 तरते संतनुं जे सम्यक् प्रकारे आराधन करत तेने वीषे आलसे रहित एवोथा ॥ १० ॥ ॥ नवमस्कंधे चोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥
 साधवो न्यासिनः शांता ब्रह्मिष्ठा लोकपावनाः ॥ हरंत्यघंते गसंगात्तेष्वास्तेत्यधनिद्धरिः ॥ ११ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अ
 ने नवमस्कंधने विषे नगिरथ जे ते मणै गंगाजि प्रत्येक छे जे सर्वनो त्याग करयो छे जे एवाने शांतने ब्रह्मना जाणना
 रा एवाने लोकने पवित्र करनारा एवारा ॥ पुरुष ते जे ते तमारु जे पाप तेने अंग संग थकि हरे छे केतां तमारे विषे आविनेना
 सेते एवाने तमारा पापने टालसे तारे तमे केशे जे ते संतने पापना हेलागे तो त्यांक हुंछुं जे ते संतने विषे तो पापने हरनारा जे
 हरिते जे ते रत्या छे माटे ते संतने तो पदलाग तुंनथि ॥ ११ ॥ ॥ पंचमस्कंधे चोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ तस्मान्नरोऽसंगसुसं
 गजातज्ञानासिनैव हविर्वक्त्रमोहः ॥ हारंतदीहाक नश्रुता न्यांलब्धस्मृतिर्यात्यतिपारमध्वनः ॥ १२ ॥ ॥ अर्थः ॥

विवेक

॥ १२ ॥

हवंपंचमनेविपंजडचरतजेतंसंतनेसमागमेकरिनेसंसारसमुद्रतरायछेएमराजारहुगणप्रत्येकहेने ॥ तेकारणपणा
मांठनरजतेअसंगएवाजमहत् रुषतेसंधायेजेरुढोसंगतेणेकरिनेउत्पन्नथयुंजेज्ञानतेरुगीछेवास्थतेणेकरिनेछेदि
नांख्याछेदेहगेह ॥ १२ ॥ नोमोहतेजेणेएवोथको तथाचगवाननाचरित्रनेजेकहेवुंनेसांचलवुंतेणेकरिनेपांमिछे
पोतानास्वरूपनिस्मृतितेजेणेएवोथकोसंसारमार्गनापारनेपांमिनेचगवाननेपांमे ॥ १२ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अहोवृज
न्माखिलजन्मशांजनं किंजन्मनिस्त्वपरैरप्यमुष्मिन् ॥ नयद्वृषीकेशयशःकृतात्मनांमहात्मनां वः प्रचुरः समागमः ॥ १३
अर्थः ॥ ॥ हवेराजारहुगणजेतेजडचरजिह्वाछेअहोइतिआश्चर्येसमग्रएवांजेजन्मतेमनेविषेमनुष्यनुजन्म
जेतेअतिशेरुढुंछे ॥ अनंएमनुष्यनाजन्मविनाविजाजेजन्मतेणेकरिनेशुंप्रयोजनसिद्ध ॥ ॥ ॥ तयास्वर्गनेविषेजेदेवा
दिकनांजन्मतेणेकरिनेपणशुंप्रयोजनसिद्धथायछे कांडनथिथातुंकेमजेजेविजाजन्मनेविषेतयास्वर्गनेविषेकृषी
केशजेवासुंदेवचगवानतेनोजेजसतेणेकरिनेशुद्धकरुंछेअंतःकरणजेमणेएवामहात्माजेतमेततमारोसमागमजे
तेअतिशेनथि ॥ १३ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नत्यद्भुतं त्वच्चरणान्नरेणुचिर्हतां हसोन्नक्तिरधोक्षजेऽमला ॥ मौहूर्तिकाद्यस्यस
मागमाच्चमेदुस्तर्कमूलोपहतोविवेकः ॥ १४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेहब्रह्मनिरंतरउपास्यांएवांजेतमाराचरणारविंद
नारजतेमणेकरिनेहणार्ईगयांछे पापजेनांएवोजेपुरुषतेनेचगनाददेविहोविहोएवीचक्तिथायछेएवार्ताकांडअद्भु
तनथिजेतमारामुहूर्तमात्रसमागमथकिमारो अविवेकजेतेचुंडेतर्ककरिनेबंधांछेमूलजेनुंएवोहतोतोपणहणार्ई
जातोहवो ॥ १४ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नाहं विशंकं मुरराजवज्रान्नयक्षशूलान्नयमस्यदंडात् ॥ नाभ्यर्कसोमाऽनिल

सार

॥ १२ ॥

वित्तंपासाच्छकेनृशंभसकुलावमानात् ॥ १५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने हुंजेत इन्द्रनुजेव जते थकिशंकानेन थिपांमतो तथा
 शिवनात्रिप्रसथकिशंकानेन थिपांमतो तथा जमराजानादंडथकिशंकानेन थिपांमतो तथा अग्निसूर्यचंद्रमावायुने
 कुबेर एमनं जे अस्रते थकिशंकानेन थिपांमतो ॥ पण ब्राह्मणकुलनुं जे अपमानते थकि हुंजेत अतिशंकाने पांमुछुं ॥ १५ ॥
 ॥ एकादशोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ मन्येन्नगवतः साक्षात्पार्षदान्बोमधुद्विषः ॥ विष्णोर्नूतानि लोकाणां पाव
 नाय चरंति हि ॥ १६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने हने विदेहराजा जे ते मुनियुं जे दर्शन ते नि अति प्रेमे करि ने प्रशंसा करता
 थका ते नि प्रत्ये बोखे छे जे मधुना मे जे दैत्य तेना मारत एवा जे नगवान ते मना हुंजे ते तमांने साक्षात् पार्षद एवा मानुं छु
 तारे तमे कहेशो जे पार्षद एवा जे अमे ते जे ते आर्द्धशुंकरवा आविये तो विष्णु जे ते मना नूत जे पार्षद ते जे तं लोक जे ते मने प
 वित्र करवाने अर्थे वीचरे छे मारे नगवान न पार्षद एवा जे ते मने ते मुने प वित्र करवाने अर्थे आर्द्धपधास्या छो ॥ १६ ॥ ॥
 श्लोकः ॥ ॥ दुर्लभो मानुषो देहो देहिनां क्षणचंगुरुः ॥ तत्रापि दुर्लभं मन्ये वैकुण्ठप्रियदर्शनं ॥ १७ ॥ ॥ अर्थः ॥
 अने क्षण गच्छांछा पामे एवा जे मनुष्य ने देह ते जे ते देह धारि जे ते मने दुर्लभ न एवा छे केतां बहु जन्मनां जे पुण्य ते मणे
 करि ने प्राप्त थाय छे अने नगवान नी जे उपारनाक वा तेने विषे उपयोगि छे मारे दुर्लभ न छे अने दुर्लभ न एवा जे आमनु
 ष्य ने देह तेने विषे पण विकुंठा जे तेना पुत्र जे एवा जे हरिते मने प्रिय एवा जे ते मुसरखा संत ते मनु जे दर्शन तेने जे हुंजे ते दुर्लभ
 न एवुं मानुं छुं ॥ १७ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अत आत्यंतिकं क्षेमं पृच्छामो न वतोऽनघाः ॥ संसारेऽस्मिन् क्षणाद्दोषिस
 त्संगः शेवधिर्नृणां ॥ १८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने जे कारण पणामारे ते मसरखानु दर्शन दुर्लभ न छे ते जे कारण पणामा

वि वेक

॥१३॥

देव्यात्मानं कर्तुं जे कस्य एते प्रत्यं अमे जे ते तमानं छीये छईये तेशा माटे तां हे दोष राहत एवा हे नियो आसंसारने विषे
क्षणनु अर्द्धमात्र एवा पण तमां सरखासं तनां जे समागत जे ते मनुष्य जे ते मने शोध छे केतां पोताने इच्छित एं जे फल
तेने आपे एवो छे ॥१८॥ ॥ श्लोकौ ॥ ॥ नरो धयति मां यां गोन सांख्यं धर्म एव च ॥ न स्वाध्यायस्तपस्या गोनेष्टा र्त्तन
दक्षिणा ॥१९॥ ब्रतानियज्ञश्चुंदां सितीर्थानि नियमायमाः ॥ यथाऽवरुंधे सत्संगः सर्वसंगापहो हि मां ॥२०॥ ॥ अर्थः
॥ हवे श्री कृष्ण भगवान जे ते सत्संग नु जे माहात्म्य तेने उद्धव जि प्रत्ये कह छे हे उद्धव जि सर्वे मायिक विषयने विषे जे आस
कितेने टासे एवो जे सत्संग ते जे विरित्ये मुने वश कर छे ते विरित्ये यांग जे ते मुने नथिव शकरोत तथा सांख्यने धर्म ते जे ते प
ण मुने नथिव शकरोत तथा वेदादिक नु चणवुं चणवुं नेत पकरवुं नेदं न दे ते जे ते नथिव शकरोतां तथा यज्ञादि देव ते जे ते ने नथिव शकरोति ॥ तथा ब्र
ह्मदेवतादि नियम ते जे ते पण निश्चैनथि वश कर ता केतां जे महुं सत्संगे करिने मनुष्यने वश थावु छुं ते मते जे सर्व योगा
दिक ते मणे करिने हुं नथिव शथातो ॥१९॥ ॥२०॥ ॥ श्लोकौ ॥ ॥ सत्संगेन हि देते याया तु धाना मृगाः खगाः ॥ गंधर्वाप्सर
सो नाना गाः सिद्धाश्चारण गुह्यकाः ॥२१॥ विद्याधरा मनुष्येषु वैश्याः शूद्राः स्त्रियोऽन्त्यजाः ॥ रजस्तमः प्रकृतयस्तस्मिंस्तस्मि
न्युगे युगे ॥२२॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे सत्संगे करिने जे पोताने पास्या छे तेने कह छे ॥ हे उद्धव जि दैत्य राक्षसने मृग झांत तथा पक्षि
गंधर्वने अप्सरा तथा नाना गने सिद्ध तथा चारणने गुह्यक तथा विद्याधर तथा मनुष्यने विषे वैश्य शूद्र स्त्रियोने अंत्यज ए स
र्वे जे ते सत युगादे देव ते सर्वे युग ते मने विषे रजोगुणितमोगुणि छे स्वप्नावजं मना एवाथ का सत्संगे करिने जे निश्चे मा

सार

॥१३॥

॥ २१ ॥ २२ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ बहवो मत्पदं प्राप्तास्त्वाष्ट्रकायाधवादयः ॥ वषपर्वा बलिर्बाणो मयश्चा
य बिन्नीषणः ॥ २३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने वत्रासुरने कयाधुनो च प्रह्लाद ए छे आदे जे मां ए वा जे घणा क जन ते जे ते सत्सं
गे कारे ने ज मारा स्थान क ने पं म्या छे अने वषपर्वा बलिराजा बाणासुरने मयदानव तथा बिन्नीषण ए सर्वे पण सत्सं गे करि
ने ज मारा पदने पं म्या छे केतां वत्रासुरने प्रह्लाद ते मने ज न्या मो हो स्थ नारद नास माग मरूप सत्सं गथ यो ने ज न्या त्यां थ
कि ज पोतानि माता ये त्या ग क स्था ए वा जे वषपर्वा ते मने मुनि नास माग मरूपि सत्सं गथ यो अने वलिराजाने प्रह्लाद नास
माग मरूपी सत्सं गथ यो ने बाणासुरने शिवा जे नार माग मरूप सत्सं गथ यो ने मयदानव ने स चानिर्माण समय ने विषे पां
डवुं नास माग मरूप सत्सं गथ यो ने विन्नीषण ने हनुमान नास माग मरूपी सत्सं गथ यो ए प्रकारे थ यो जे सत्सं गते ए करि ने ए
सर्वे मारा पदने पं म्या छे ॥ २३ ॥ ॥ श्लोकः ॥ सुग्रीवो हनुमान वृक्षो गजो गृध्रो वणिक पथः ॥ व्याधः कुन्दा ब्रजे गोप्यो यज्ञ
पत्न्यस्तथा परे ॥ २४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने सुग्रीव हनुमान वृक्षो गजो गृध्रो वणिक पथः ॥ व्याधः कुन्दा ब्रजे गोप्यो यज्ञ
तथा ब्रजने विषे गोप्यो ने यज्ञने विषे दीक्षाने पामियुं ए विक्रपि पत्नी युं तथा विजिपण घणिक स्त्री युं ए सर्वे जे ते सत्सं गे करि
ने मारा पदने पं म्या छे ॥ केतां सुग्रीव हनुमान ने जां बुवान ते मने वृक्ष मण जी नास माग मरूपी सत्सं गथ यो ने ग जें द्र ते ने पू
र्व जन्म ने विषे नारद जिज्ञासु पसत्सं गथ यो ने जटायु जे ते ने गरुड तथा दशरथ नास माग मरूप सत्सं गथ यो ने ब्र
ह्मराक्षस पणाने पाम्यो जे धर्म व्याध ते ने वराह पुराण ने विषे प्रसिद्ध जे वैष्णव राजा ते नार माग मरूप सत्सं गथ यो ने गो
पी कायुं ये तो प्रत्यक्ष श्री कृष्ण नो सत्सं ग क स्यो ने ऋषि पत्नियों ने तो मथुरां ने विषे दहिदुध वेचवा जाति ए बिजें गोपी कायुं ते

विवेक

॥ १४ ॥

मनासमागमरूपसत्संगथयो एविरित्येसर्वेनेथयो जेसत्संगतेणेकरिनेजनिश्वेतेसर्वेजेतेमारापदनेपांम्याछे ॥ २४ ॥
॥ श्लोकः ॥ ॥ तेनाऽर्थातश्रुतिगणानोपासितमहत्तमाः ॥ अब्रतातमतपसःसत्संगांन्मामुपागताः ॥ २५ ॥ ॥ अर्थः ॥
अनेनथीअयाश्रुतियोनागणतेजेमणेनेनथि सेव्याअतिमोटागुरुपतेजेमणेनेनथिकस्यां ब्रतनेनथिकस्यांतपतेजे
मणेएवाजेएवैतेजेतेसाधुपुरुषुंनासमागमरूपजेसत्संगतेथकिमुनेपांमताहवा ॥ २५ ॥ ॥ अन्नियुक्तजनोक्त
म् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अघौघंप्राचीनं व्यपनयति गुण्यं प्रथयति प्रसूते सदुद्दिनवनवकलाः पल्लवयते ॥ हरत्यज्ञा
नांधं दिशति च परब्रह्मपदवीं सतां संगः कल्पद्रुम इव च किं किं न तनुते ॥ २६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेअनुअवेजुक्तएवा
रुडापुरुषजेतेकहेछे ॥ तेशुंतोसत्संगजेतेजीवनापूर्वजन्मनोजेपापनोदगद्योतेनेटालेछेकेतांबालिनेनाशकरिनांखेछे
नेपुण्यजेतेनेविस्तारेछेनेरुडिएविद्विजेतेनेउत्पन्नकरेछे अनेवखितेसत्संगजेतेजननाअन्नरूपजेअंधकारतेनेह
रेछेनेपरब्रह्मपदवीं ॥ २६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ जगवांननाधाममांजावानोजेमारागतेनेदेखाडेछे ॥ ॥ त्संगरूपजेकल्पवृक्षतेजेतेशुं
शुंनथि विस्तारतोकेतं जेमकल्पवृक्षतलेजाइनेजेजेइच्छेतेतेसिद्धथायछे तेमसत्संगेकरिनेजेजेइच्छेतेतेसिद्धथा
यछे ॥ २६ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ जाड्यंधियो हरति सिंचति चिसत्यं मानोन्नतिं दिशति पापमपाकरोति ॥ चेतः प्र
सादयति दिक्षु तनोति कीर्त्तिसत्संगतिः कथय किं न करोति पुंसां ॥ २७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेवखिसंतनोसमागम
जेतेबुद्धिनुजजडपणुतेनेहरेछेनेवचननेविषेसत्यपणुजेतेनेसेचनकरेछे नेमाननिउन्नतिजेअधिकपणुतेनेदेखाडेछे
केतांबराथस्थसत्संगकरतोनेखरेखरासर्वेसत्संगनानियमपायतो एवाजेमनुष्यतेनुसर्वेजनजेतेसारिपेठेसन्मानक

सार

॥ १४ ॥

રહે ॥ અનેવલિતેસત્સંગજેતેપાપજેતેનેનાશકરેછેનેચિત્તજેતેનેશુદ્ધકરેછે નેસર્વેદિશાનેવિષેકીર્તિજેતેનેવીસ્તારેછે
 માટેસત્સંગજેતે રુષજેતેમનેશુંશુંનકરેતેકહોકેતાંમનુષ્યમેવિષેસર્વેરુઢાગુણજેતેસત્ રુષનેસમાગમેકારનેઆવેછેને
 સર્વદેહાધારાંમેછે ॥ ૨૮ ॥ ॥ સ્કાંદિચોક્તમ્ ॥ ॥ શ્લોકઃ ॥ ॥ ચાતુર્વર્ણ્યસતાંસંગંકુર્યાન્નત્વસતાંકચિન્ ॥
 મુક્તિપ્રદોલ્લિસત્સંગઃ સંગોનિરયપ્રદઃ ॥ ૨૯ ॥ ॥ અર્થઃ ॥ ॥ અનેસર્વેનેસત્સંગકરવોને સંગનોત્યાગકરવો
 એમવારુદેવમાહાત્મ્યમાંકહ્યુંછે જેબ્રાહ્મણક્ષત્રિવૈશ્યનેશૂદ્રાણ્યારેયવર્ણનાજેમનુષ્યતેજેતેસાધુજનનોજેસમાગમતે
 નેકરેપણઅસતમનુષ્યનોજેસંગતેનેતોક્યારેયનકરે ॥ કેમજેસત્સંગજેતેમુક્તિનેપમાડેવોછે નેકુસંગજેતેનરકનેપ
 માડેવોછે કેતાંસત્ રુષનેસંગેકરિનેધણાકજીવજન્મમૃત્યુકાઢનેઞ્જગવાનનાધામનેપાંમેછે નેઅસત્યુરુષનેસં
 ગેકરિનેધણાકજીવજન્મમૃત્યુકાઢનેઞ્જગવાનનાધામનેપાંમેછે ॥ ૨૯ ॥ ॥ હંસગીતાયાંચોક્તમ્ ॥ ॥ શ્લોકઃ ॥ ॥ યદિસંતંસેવતેય
 ઘરંતંત્રાજેતંયાદેવાત્તેનમેવ ॥ વાસોયથારંગવશં પ્રયાતિતથાસતેષાંવશમન્યુપૈતીતિ ॥ ૩૦ ॥ ॥ અર્થઃ ॥ ॥ હવે
 જેવામનુષ્યનોસંગકરેતેજેવોપોતેરંગનોકરનારોપણથાયછે એમહંસગીતામાંદેખેછેજેસંતનેસેવેનેજોઅસત્યુરુષને
 સેવેનેજોતપસ્વિતેસેવેનેજોચોરનેસેવેતોતેસેવાકરનારોમનુષ્યજેતેતેમનાવશપણનેપાંમેછે ॥ કેતાંજેસંતનોસમાગમ
 કરેછે તેસંતજેવોથાયછેનેજેદુર્જનનોસમાગમકરેછે તેદુર્જનજેવોથાયછેનેજેચોરનિસોબત્યકરેછેતેમનુષ્યચોરનિ
 પેઠેતોચોરિકરેછેતેકેનિપેઠેજેમવસ્ત્રજેતેરંગનાવશપણનેપાંમેછેતેમ ॥ કેતાંજેમધોલુલુપ્તછેતેનેજોગલિનારંગમાંબોલે
 તોકાલુથાયછેનેજોકમુંબાનારંગમાંબોલેતોલાલુથાયછે નેજોહલદરમાંબોલેતોપિલુથાયછેનેજોગુલાબિરંગમાંબો

विवेक
॥१५॥

[illegible]

सार

119411

॥ अने जे मसमर्थ एवा जे अग्निते नोसारि पेंठे आश्रयने करतो एवो जे मनुष्य ते निटाढ्यने अंधकार जे तेना शपां मे छे ते म
सा निसेवा करतो एवो जे पुरुष तेने जन्म मरण लिखे छे ॥ ३४ ॥ ॥ कापल गीतायांचो

म् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ यद्यसद्भिः पथि पुनः शिश्रोदररुतो यमैः ॥ आश्रितोरमते जंतुस्तमो विशति पूर्ववत् ॥ ३५ ॥

अर्थः ॥ ॥ अने वसि कुसंगे करि ने नरक नि प्रामि थाय छे ने शुभ गुण नो नाश थाय छे मोटे संगन करवो एम कपिल गीता
मां करुं छे जे आजो वजे ते वेद मार्गने विषेर त्यो थको पण जो शिश्रु इंद्रियने जिह्वा इंद्रिय तेना सुखनी प्राप्तीने अर्थे कस्था
छे उद्यम जे मणे एवो जे अधर्म सर्गने विषेर हे नारा असत् पुरुष तेने जे लो रहिने ते असत् पुरुषे स्थापन कस्यो जे इंद्रियोना विष
य सेवन रूप पाविते विषेर ने छे तो एवा जे ते थम जे मकर ते विरत्ये नरक नादुःखे छे ॥ ३५ ॥

॥ श्लोकः ॥ ॥ सत्यं शौचं दयामौनं बुद्धिर्ज्ञाः श्रीर्यशः क्षमा ॥ शमो दमो जगश्चेति यत्संगायाति संक्षयम् ॥ ३६ ॥

॥ अर्थः ॥ ॥ केम जे सत्य शौच दयामौन बुद्धि ज्ञा शोभा कीर्ति क्षमा शम दम एव ॥ ३६ ॥ ॥ तेष्वशांतेषु मूढेषु खंडि
सर्वे शुभ गुण ते जे ते जे असत् पुरुष नासंग थकिसर्वे प्रकारे नाशने पां मे छे ॥ ३६ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ तेष्वशांतेषु मूढेषु खंडि

तात्मस्वसाधुषु ॥ संगं न कुर्याच्छोच्येषु योषिणां क्रीडा मृगेषु च ॥ २७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ माटे एवा जे ते असत् पुरुष तेना संगने

मुमुक्षु जे तेने करे ते असत् पुरुष केवा छे तो अशांत केतां लो दुप छे ने मूढ केतां विपारेत छे ॥ २७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ माटे एवा जे ते असत् पुरुष तेना संगने

तात्मस्वसाधुषु ॥ संगं न कुर्याच्छोच्येषु योषिणां क्रीडा मृगेषु च ॥ २७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ माटे एवा जे ते असत् पुरुष तेना संगने

स्य न वेन्मोहो बंधश्चान्यप्रसंगतः ॥ योषित्संगाद्यथापुंसो यथा तत्संगिसंगतः ॥ ३८ ॥ ॥ इति विमलैकांतधर्मप्रवर्त

विवेक
॥१६॥

कथ्रीमहजानंदस्वामि शिष्यवलरामदासमुनिनासद्गुरुश्रीगुणातीतानंदस्वाम्याज्ञयाकृतंसाधुमाहात्म्यसत्संगकर्त
व्यताकुसंगत्यागनिरूपणं नाम द्वितीयं प्रकरणम् ॥ २॥ ॥ अने आज जीवतेने स्त्रीयुंना प्रसंग थकित था स्त्रीयुंना संगिजे
असत्पुरुष तेना प्रसंग थकित जे वुं बंधन थाय छे ने जे वो मोह थाय छे ते वो अन्य जे द्रव्यादिक पदार्थ तेना प्रसंग थकित थि था
तां कम जे द्रव्यादिक नो लोचने उपार्जन ते तो शिखव्यां आवडे छे ने स्त्रीनिकामना तो मनुष्य देह ने विषेत था पशुपक्षि आदि
कना देह ने विषे शिषव्या विना देखाय छे माटे ए अति बंधन कारि छे ॥ ३८॥ ॥ ए विरित्ये निर्मल ए वो जे एकं तिक धर्म तेना
प्रवर्ता वनारा जे श्रीमहजानंदस्वामी ते मनो शिष्य ए वो जे हुं वलरामदास निते ए सद्गुरु श्रीगुणातीतानंदस्वामि नि आ
ज्ञायं करि ने कस्यो जे विवेक सार नाम ग्रंथ तेने विषे संतनु महात्म्य था सत्संग करवां ने कुसंगन करवां ए निरूपण नाम बि
जुं प्रकारण जे ते थयुं ॥ २॥ अथ देह स्वरूप निरूपण पराः स्मृतयः ॥ तत्रोक्तं शारीरक संग्रहे ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ वसा शुक्रम
सृक् क्षज्जामूत्रं विट् कर्णत्वक् क्षलाः ॥ श्लेष्मा श्रुदूषिका स्वेदा द्वादशैते मलानृणामिति ॥ १॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ देह देह नु स्वरूप
निरूपण करनारा जे श्लोक ते मने अर्थे सहित लिखुं छुं ॥ ते मां शारीरक संग्रह नाम जे ग्रंथ ते मां शरीर नाबार प्रकार नाम
लक्ष्म्या छे ते किया तो एक का ल जानु मांस बिजु वीर्य त्रिजुरु धिर चो थिम ज्वापां च मुमुत्र छठि विष्टा सात मोकां ननो मेल
ने आठ मोत्व चानो मल अने नव मिलि द्यने गल फाने दश मां ने त्रनां आंसुने अगीयार माचि बडाने बार मोपर से वो ए बार
प्रकार नाम लजे ते मनुष्य ना देह मां छे ॥ केतां जे देह ने विषे जीव अति शे मोह पां म्यो छे ते देह तो ए बार प्रकार ना जे मल ते नो
ज न रे लो छे ॥ १॥ ॥ ग्रंथांतरे चोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ यदि ना मास्य कायस्य यदंतस्तद्विर्जवेत् ॥ दंडमा

सार

॥ १६ ॥

दायलोकोयंशुनःकाकांश्ववारयेत् ॥ २ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेविजाग्रंथनेविषेपणदेहनुस्वरूपकत्युंछेजेआशरी
 रनेमांहिजेरत्युंछेतेजोबास्यक्षिकोराहोयकेतांजोबास्यदेखायतोआमनुष्यसर्वेहायमांदाकडिकाक्षिनेकुतरांनेकाग
 डाजेतेमनेहाकत ॥ केतांदेहनोनखथितेशिखापर्यंतजेमांहिलोआगतेजोबास्यकरुणोहेततोतरांकागडानेमांस्युते
 च्यारेकोरफरतांअमतांफरततेनेदाकडिलेइनेमारततोयकोयमनुष्यनेतेजंपवाद्योतनहि एवोआदेहनकारोछेमांटेते
 मांमोहपांमवुंनहि ॥ २ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ सर्वाऽशुचिनिधानस्यरुतघ्नस्यविनाशिनः ॥ १ ॥ शरीरकस्यापिकृतेमूढाःपापा
 निकुर्वते ॥ ३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ केमजेसर्वेअपवित्रवस्तुनेरेवानुच्छिन्नकनेकस्यागुणनेनजाणतुनेविशेषपणेकरि
 नेनाशपांनवानोछेस्वप्नाजनेनोएवुंछे ॥ शरीरतेनेअर्थः ॥ ॥ जनेतेपापजेतेमनेकरेछे ॥ केतांएवातुच्छशरीरमांमो
 हपांमिनेतेनापोषणेनेअर्थेपशुपक्षिनिहिंसाकरविनेमद्यमांसनुअक्षणकरवुं नेपरस्त्रीनोसंगकरवोनेचोरिकरविनेम
 नुष्यमारवुंएआदिकपापकर्मनेकरेछेएवाजेमनुष्यतेमनेमोटाएरुषजेतेमणेमहास्वकत्याछे ॥ ३ ॥ ॥ विदुरनी
 तौच ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नवद्वारमिदंवेदमत्रिस्थूणंपंचभूमिकम् ॥ क्षेत्रज्ञाधिष्ठितंविद्वानयोवेदसपरःकविः ॥ ४ ॥
 अर्थः ॥ ॥ अनेवद्विदेहनुजेस्वरूपतेनेविदुरजिजेतेकेहेताहवाजेहेराजनूनवछेइंद्रियोनांछिद्ररूपद्वारजेनेविषेएवुं
 जेआदेहतेगृहतुल्यछे तेकेवुंछेतोअविद्याकामनेकर्मएत्रण्यछेथांअज्ञानिपेठ्यधारनारातेजेनाएवुंछेअनेशब्दस्पर्श
 रूपरसनेगंधएपंचविषयरूपछेपांचभूमिकातेजेनेविषेएवुंछे अनेक्षेत्रज्ञजीवात्मातेणेआशस्युंछेएवुंजेआदेहरूप
 गृहतेनेजेविवेकीरुषजेतेक्षेत्रपणेजांछेनेपोतानेक्षेत्रज्ञपणेजांछेतेपुरुषजेतेसर्वथिउत्कृष्टज्ञानिछे ॥ ४ ॥ ॥ ए

विवेक
॥ १७ ॥

कादशचोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ यदस्थिनिर्निर्मितवंशवंशस्थूणं त्वचारो मनस्वैः पिनद्धम् ॥ क्षरन्नवद्वारमगार
मेतद्विष्णुमूत्रपूर्णमदुपैतिकान्या ॥ ५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने एकादशस्कंधमां पणते कट्युंछे जे अस्थि जे हाडकां
ते मणे करि ने रच्याछे धरद्विष्णुमूत्रपूर्णमदुपैतिकान्या ॥ ५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने एकादशस्कंधमां पणते कट्युंछे जे अस्थि जे हाडकां
मने नख ते मणे करि ने ठां क्युं एवुं ने मलने क्षरतांछे नवद्वारे जे ने विषे एवुं ने विष्टाने मूत्रे करि ने पूरण एवुं जे आपुरुषनादे हरू
पघर तेने हुं विना विजि कोण स्त्री जे ते पति द्विये करि ने सेवे छे हुं जे सेवुंछुं माटे मुने धिकार छे ॥ ५ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥
देहं मनो मात्रमिमं गृहीत्वाममाहमित्यंधधियो मनुष्याः ॥ एषोह मन्यायमिति भ्रमेण दुरंतपारे तमसि भ्रमंति ॥ ६ ॥ ॥
॥ अर्थः ॥ ॥ अने एकादशस्कंधमां पणते कट्युंछे जे अस्थि जे हाडकां ते मणे करि ने ठां क्युं एवुं ने मलने क्षरतांछे नवद्वारे जे ने विषे एवुं ने विष्टाने मूत्रे करि ने पूरण एवुं जे आपुरुषनादे हरू
मात्रे करि ने थयो जे आदे हते ग्रहण करि ने अने आहुं जे ते राजाने बुद्धिमानने धनाढ्य एवो छुं ने विजो जे गुणहीन एवो
आद रिद्र ॥ ६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने एकादशस्कंधमां पणते कट्युंछे जे अस्थि जे हाडकां ते मणे करि ने ठां क्युं एवुं ने मलने क्षरतांछे नवद्वारे जे ने विषे एवुं ने विष्टाने मूत्रे करि ने पूरण एवुं जे आपुरुषनादे हरू
श्लोकः ॥ ॥ कायं मलीमसः कायो दौर्गंध्याद्यात्मको शुचिः ॥ कृणुणाः सौमनस्याद्याद्यध्यासो विद्यया कृतः ॥ ७ ॥
अर्थः ॥ ॥ अने अतिशो मलिनने दुर्गंध्याद्यात्मको शुचिः ॥ कृणुणाः सौमनस्याद्याद्यध्यासो विद्यया कृतः ॥ ७ ॥
जे आदे ते जे ते क्यां अने देहने विषे सुगंधपणुं ने सुकुमारपणुं ए आदि कजे रुडा गुण ते जे ते क्यां थि होय न ज होय माटे निश्चे
मलिन एवुं जे आशरीर तेने विषे सारा पणानो जे अध्यास ते जे ते अज्ञान जे तेने कस्यो छे ॥ ७ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ त्वद्भां
सरुधिरस्त्रायुमेदो मज्जास्थिसंहतौ ॥ विष्णुमूत्रपूये रमतां किमीणां कियदंतरं ॥ ८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ एविरित्ये वि

सार

॥ १७ ॥

[illegible]

विवेक
॥ १८ ॥

सार

ताएवां नृणां जन्तूनां च रूपेण तेनैव यज्ञजती ततो बभूवुः । जज्ञे ह्येते मादेहं पण ए विरित्येतमारो महिमा जांणीनेतमने
जज्ञ जुहुं ॥ १० ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ देवसंज्ञितमप्यंतरे मिविद्वस्म संज्ञितं ॥ नूतधुक् तत्कृतस्वार्थं किंवदनिरयोयतः
॥ ११ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने जे देह ने छे जे ज्ञान के छे ते होखे छे तो नर देव नू देव ए रित्य नां छे नां मजेन ए वो होय तो य
पण जे देह ते जे ते मरण समय मं ॥ १२ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ नक्षत्र कर्षण करी होय तो विष्टा थ जाय छे ॥ ने बासे तो राखे छे ॥ ए छे दे
मथो पड्योर हे तो किडा पडि जाय ए वां देह छे ते देह ने अर्थे जे पुरुष नूत प्राणि नाद्रोह ने करे छे ते पुरुष जे ते शुं पोताना अर्थ ने
जांणे छे नथि जांण तो ते नून नोद्रोह के वो छे तो जे द्रोह थ किए पुरुष ने नर कनि प्राप्ति थाय छे ॥ १३ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥
देहः किमन्नदातुः स्विनपेक्तुर्मातुरेव च ॥ मातुः पितुर्बाबलिनः क्रतुरग्नेः शुनोपि वा ॥ १४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने आज
देह ते जे ते शुं अन्न ना देनारानां छे के पिता नो छे ॥ के माता नो छे ॥ के माता नो पिता जे नानो ते नो छे ॥ के को कबलियो होय
ते नो छे ॥ के जे एवे चा तो लि धो होय ते नो छे ॥ के अग्नि नो छे के अथवा श्वान नो छे ॥ १५ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ एवं साधा
रणं देहमव्यक्तप्रज्ञवाप्ययं ॥ कोविदानात्मसात्कृत्वा हं तिजंतू नृतेऽसतः ॥ १६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ ए प्रकारे साधारण ए
वो ने माया ये करि ने छे उत्पत्ति स्थिति ने नाश जे नो ए वो जे आ देह ते ने आत्मानि पेठे मानि ने असत पुरुष बिना थि जो ए वो को
ए विवेकि पुरुष जे ते ए देह ने अर्थे जंतू ने मारे छे नथि मारतो ॥ १७ ॥ ॥ सप्तमे चोत्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ इदं
शरीरं पुरुषस्य मोहजं यथा पृथग्नौतिकमीयते गृहम् ॥ यथोदकैः पार्थिवतैजसैर्जनः कायेन जातो विकृतो ऽदृश्यदि
॥ १८ ॥ ॥ इति श्री विमलैकांत धर्म प्रवर्तक श्री सहजानंद स्वामि शिष्य बलराम दास मुनि नासद्गुरु श्री गुणातीतानंद स्वा

11 96

म्याज्ञयाकृतेविवेकसारेदेहस्वरूपनिरूपणं नाम तृतीयं प्रकरणम् ॥ ३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने देहनुजे ॥ ॥
 पणुं नेनाशपांमवापणुं तेः ममस्कंधमांकल्युं छेजे आपुरुषनुं जेशरीरतेजे ते मोहमंथिय छे केतां अनादिकासनं जे जी
 न्द्रु ॥ ॥ तेणे करिने पोते आत्मानि संघाथे एकपणे करिने मां न्युछे ने वस्तुगते तो जीवात्मा थकि जु दुछे ॥ ते के निपेठे तो
 जेम घरने विषेर ल्यो जेम नुष्यते थकि मृत्तिकादिके करिने रच्युं जे घरते जे ते जु दु ॥ ॥ यछे ते म ॥ अने जलना परमाणुं ये
 करिने थयो जे परपोटे ते जेम नाशपा मे छे ने पृथविना परमाणु ये करिने थयो जे घट अ ॥ ॥ द ॥ ॥ दार्थ ते जेम न शपां मे छे
 ने सुवर्णना परमाणु ये करिने थयो जे कुंडल आदिक पदार्थ ते जेम नाशपां मे छे ते म क ले करिने पंचभूतना विकारमां थिय
 यो एवो जन जेम नुष्यनो देह ते जे ते विकारने पांमतो थको नाशपा मिजाय छे ॥ केतां जाडो पातलो पुष्ट दुबलो कालो गोरो
 रूपवान कुरूपवान आंधलो बुलो वेरो बोबडो बालजवान ने वृद्ध इत्यादिक विकारने पांमतो एवो मनुष्यनो देह जे ते काले
 करिने उत्पन्न थाय छे ते नाशपां मे छे ने जीवात्मा तो जन्मतो यन थिने मरतो यन थि एतो सदा अच्छेय अच्चेय अजर अमर
 ने अविनाशि छे ॥ १४ ॥ ॥ एविरित्ये निर्मल एवो जे एकांतिक धर्म तेना प्रवर्त्तक एवा जे श्री सहजानंद स्वामि ते मनो
 शिष्य एवो जे हुंबल रामदास मुनितेणे सदुरु श्री गुणातीतानंद स्वामि नि आज्ञाये करिने करयो जे श्री विवेकसार नामे ग्रंथ
 तेने विषे देहनुस्वरूपनिरूपण कल्युं तेना मे त्रिजुं प्रकरण जे ते संपूर्ण थयुं ॥ ३ ॥ ॥ अथ श्री हररे कान्तिक चक्र लक्षण प्रति
 ॥ ॥ स्मृतयः ॥ ॥ तत्र नवमस्कंधे अंबरीपराजलक्षणान्युक्तानि ॥ ॥ श्लोकौ ॥ ॥ अंबरीपो महाजागः सप्त
 द्वीपवती महीम् ॥ अव्ययांच श्रियं ब्रह्मा विचवं चातुलं चुवि ॥ १ ॥ मेनेऽति दुर्लभं पुंसां सर्वतत्त्वप्रसंस्तुतम् ॥ विद्वान्

विवेक
॥ १९ ॥

विचवनिवाणं तमो विशतियत्पुमान् ॥ २ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवं श्रीहरिना जं एकांतिक चक्रतं मना लक्षणं प्रतिपादन
करनाराजं श्लोकं ते मने अर्थं सहितं लिखुं ॥ ते मां न व मस्कं धने विषे अंबरीषराजानां लक्षणं कथां छेजे महाभाग्यशा
स्त्रि एवा अंबरीषनामेराजा जे ते सात छे द्वीप जे ना ए विजे पृथ्वी तेने पां मिने ॥ अने पृथ्वी तेने विषे नाशन पां मे ए विजे नां ना
प्रकार निराज समर्द्धि तेने पां मिने ने कोय नि उपमान देवाय एवुं जे ए श्वर्य तेने पां मिने ने पुरुष ने अति शो दुर्लभ एवुं जे ते सर्वे
तेने स्वप्न तुह ॥ १ ॥ ॥ केम जे विचव जे ए श्वर्य तेना नाशने जां ए तो ए वा जे पुरुष ते जे ते ए श्वर्य करिने अथ वा जे ए श्व
र्य ने नाश करिने मोहने पां मे छे ॥ केतां नां ना प्रकार नि जे राज्यादिक समर्द्धि तेने नाशवंत जां ए तो थ कोपण पुरुष जे ते सम
र्द्धि युं नि प्राप्ति ये करिने मोहने पां म्यो थ को उन्मत्त ये ने कोइ ने गण तो न थि अथ वा ते समर्द्धि युं नाश पां मे तो ते नि वां शे मुळाई
ने मर छे ॥ १ ॥ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ वासुदेवो जगवति तद्रक्तेषु च साधुषु ॥ प्राप्नोत्तावंपरं विश्वं येने दंष्ट्रो ष्वस्मृत
म् ॥ ३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने अंबरीषराजा तो वासुदेव जगवान ने विषे ने ते जगवान ना चक्र ए वा जे साधु पुरुष ते म
ने विषे परम ज्ञावने पां मता हवा ॥ केतां जगवान ने जगवान ना साधु नि अति गेहे गेहे रेने सेवा करता हवा ॥ ने जे ज्ञावे क
रिने केतं जगवान ने साधु ने विषे जे अति शो ज्ञावते ए करिने ते अंबरीषराजा जे ते ए आसर्वे विश्व जे ते अति शो ज तुच्छ मां
नी तुं हवुं ॥ ३ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ सर्वै मनःरुध्नपदं विद्वदोऽपि सिवै कुण्डगुणानुवर्णने ॥ करौ हरेर्मंदिरमार्जनादि
षु श्रुतिं विद्वत्पुत्रा यो दये ॥ ४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने ते अंबरीषराजा जे ते पोतानु जे मन तेने जगवान ना चरणार वि
दने विषे करता हवाने पोतानां जे वचन ते मने जगवान ना गुणनु जे वर्णन करवुं तेने विषे करता हवा ॥ अने पोताना हस्तने

सार

॥ १९ ॥

जग- । ननामंदिरनेविषेपुंजोवाखवोतथाखिपवुंएआदिकक्रियानेविषे करताहवाकेतांपोतानेसेवकजनतोघणाक
 छे तोयपणहरिनामंदिरमाजेपुंजोकाढवोतथाखपनादिबुद्धि। देपोतेजकरताहवा श्रुतिजेपोतानाकांनतेनेजग
 वाननिक० । नाउदयजेजगवाननिकथावुंथातिहोयतेसांजलवितेनेविषेकरताहवा॥४॥ ॥श्लोकः॥ ॥मुकुंदखि
 गाखयदर्शनेदृशैतद्दृश्यगात्रस्पर्शेऽगसंगम्॥घ्राणंचतत्पादसरोजसौरजेश्रीमत्तुल्यस्यारसनांतदर्पिते॥५॥ ॥अर्थः॥
 ॥ अनेतेअंबरीषराजाजेतेजगवाननिमूर्त्तियोनेरेवानांजेमंदिरतेमनादर्शननेविषेनेत्रनेकरताहवाकेतांपोतानीआं
 ख्युंयेकरिनेजगवाननांमंदिरनेतेमंदिरनेविषेरहिजेजगवाननिमूर्त्तियुं तेमनांदर्शनकरताहवानेजगवाननाजेजक्त
 तेमन गात्रनास्पर्शनेविषेपोतानाशरीरनोसंगजेतेनेकरताहवा केतांजक्तजननेअतिशेहेतेकरिनेमलताहवा ॥ अने
 नारि काजेतेनेशोन्नायेजुक्तजेतुलसितेनोतेजगवाननाचरणारविंदनेविषेजेसुगंधतनेविषेकरताहवा केतांपोतानि
 नारि कायेकरिनेजगवाननाचरणारविंदनेकंठनेविषेचढ्यां एवांजेतुलसिनेपुष्पनाहारतेनासुगंधनेलेताहवानेजग
 वादेष्टाएणह्नुंजेअन्नतेनेविषेरसनानेकरताहवाकेतांजगवाननेजमाड्युं एवुंजेअन्नफलररा॥६॥ ॥श्लोकः॥
 ताहवापणजगवा- नेधस्यां विद्यावर्द्धं ह्नुज्जुल्ललाह्वा ॥५॥ ॥श्लोकः॥ ॥पादौहरेःक्षेत्रपदानुसर्पणेशिरोदृषी
 केशपदाञ्जिवंदने॥ कामंचदास्येनतुकामकाम्ययायथोत्तमश्लोकजनाश्रयारतिः॥६॥ ॥अर्थः॥ ॥अनेवक्षिते
 अंबरीषराजाजेतेपोतानाजेपगतेमनेजगवाननाक्षेत्ररूपजेस्थानकतेप्रत्येचाखिनेजावु तेनेविषेकरताहवानेपोता
 नुजेमस्तकतेनेऋषिकजेइं ह्नुंजेनानियंताएवाजेजगवानतेमनाचरणारविंदनेवदनाकरवितेनेविषेकरताहवा ॥

विवेक
॥२०॥

कामजेषु पचंदनादिके करिने नगवाननिसेवा करवितेने नगवानने राजिकरवाने अर्थे करताहवा पण विषय नोग
नेपांमवानि इच्छायें करिने न करताहवा केम जेतो उत्तम श्लोक जे नगवान ते मना नक्त जनने आश्रिने रहिए विप्रीति जे
ते जे प्रकारे थाय ते म करताहवा केतां नगवानना एकांतिक नक्त जन जेत जे म सेवाये नगवानने राजिकरिने जपो तेरा
जि थाय छे पण विषय नोग नेपांमिने राजि थाता नथिते म अंबरी पराजा पण सेवाना फल रूप जे नगवान निप्रसन्नता ते
णे करिने पांते प्रसन्न थाताहवा पण विषय नोग निप्राप्तिये करिने प्रसन्न थाताहवा ॥६॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ गृहेषु
दारेषु मुते पुबं धुपु द्विपोत्तमस्यंदनवाजिपत्तिषु ॥ अक्षय्यरत्ना नरणा युधादिष्वनंतकोशेष्वकरोदसन्मतिम् ॥७॥ ॥
अर्थः ॥ ॥ अने त अंबरी सराजा जेत पोतानां धरं स्त्रीयुं ने पुत्र ते मने विषे असत्य पणानि बुद्धि करताहवाने श्रेष्ठ एवा जे हाथि
रथ घोडाने पादा ते मने विषे पण असत्य पणानि मतिकरताहवा ॥ अने कोइ दिवस नाशन पांमे एवां जेरत्न धरांणाने आयु
ध ए आदिक अपार एवा जे द्रव्य ना चंदार ते मने विषे पण असत्य पणानि बुद्धि करताहवा केतां ए सर्वे नाशवंत ने तुच्छ छे ए
म जाणताहवा ॥७॥ ॥ सप्तमे नृसिंहं प्रति प्रह्लाद वचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ मामां प्रलोचयाम्यसक्तं कामेषु तैर्वरैः ॥
तत्संगं नीतां निर्विण्णो मुमुक्षुस्त्वामुपाश्रितः ॥८॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ नागवतना सप्तमस्कंधने विषे नृसिंहं प्रति
प्रह्लाद कह छे हे नगवन् पंचविषयना जे नोग ते मने विषे स्वप्नावे करिने आसक्त एवा जे हुं ते मुने विषय नोग रूप एवा जे व
र तेणे करिने ते मे लोचावां मां अने हुं ते ते पंचविषयना संगथ कि नयने पांम्यो छुं अने ते विषयने विषे दोष दृष्टिये करिने ते थ
कि वैराग्यने पांम्यो छुं अने ते विषयना संगथ कि मुकावाने इच्छूं छुं ने एवो थ कोत मारा शरणने पांम्यो छुं ॥८॥ ॥ श्लोकः ॥

सार

॥ २० ॥

नृत्यलक्षणजिज्ञासुर्नक्तंकामेष्वनोदयत् ॥ नवान्संसारबीजेषु हृदयग्रंथिषु प्रभुः ॥ ९ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ तारेतमेके
 शोजेशुंहुं नक्तनेलांजावुं एवोच्छ्रुतो एवातंतमेनयितारं कवाछोतो वरनेमाग्य एविरित्येकहेता एवाजेतमेतेतमारोतो
 विजोअन्निप्रायछे तेपोताना नक्तनुं जे लक्षणतेने जांणवाने इच्छताथकाते नक्तने पंचविषयने विषे प्रेरताहवाते विष
 यतोकेवाछे तो संसारनाबीजरूपछे कतांचोराशिदाखजात्यनादेहने विषे जन्ममृत्युनापमाडनाराछे ॥ अनेवलिकेवा
 छेतोजिवनाहृदयनेग्रंथीनीपेठे बांधनाराछे ॥ ९ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नान्यथा तेऽखिलगुरोर्घटे तकरुणात्मनः ॥ यस्तु
 आशिष आशास्तेन नृत्यः स तु वैवणिक ॥ १० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेहेसमग्रनागुरु एवा नगवानकरुण ॥ १० ॥ ॥
 जेनि एवाजेतमेतेतमारं नक्तने पंचविषयना न्नोगने विषे प्रवरताववुं घटेन हिकेतांतमे अतिशेदया लुछो माटे पोताना
 नक्तनुं अवलुथाय एमतो तमे करोजनहितथापि जेतमे एमकहोछो तेतोपोताना नक्तनुं जे निष्कामपणुं नेसकामपणुं ते
 नेजांणवासारुंकहोछो अनेवरमाग्य एविरित्येज्यारेतमं नक्तप्रत्येकहोछो तारेजे नक्ततमथकिपंचविषयना न्नोगरू
 पिमनोरथने इच्छेतेतमारो नक्तनयितेतोवांणियाजेवोछे जेमवाणीयोहोयते वेपारकरेछे तेला न्नपांमव ॥ १० ॥ ॥
 छेतेमते नक्तजेतमने नजेछे तेतमथ ॥ १० ॥ ॥ जेविषयसुखतेनेपांमवाने नजेछे माटे एतो विषयनो नक्तछे पणतमारो
 नथो ॥ १० ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ आशासानोनवै नृत्यः स्वामिन्याशिष आत्मनः ॥ नस्वामी नृत्यतः स्वाम्यमिच्छ ॥ योरा
 तिचाशिषः ॥ ११ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेहेप्रन्नोपोताने अर्थे जे पंचविषय न्नोगसंबंधिमनोरथतेने जे नक्तपोताना स्वामि
 पासंथि इच्छेते नक्तनं कवाय अनेपोताना नक्ततथकिपोताना स्वामिपणाने इच्छतां थको जे स्वामिने नक्तनामनोर

विवेक
॥ २१ ॥

यनेन आपच्छतेनेस्वामिपणनकेवाय ॥ १३ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अहंत्वकामस्त्वद्भक्तस्त्वं चाम्यनपाश्रयः ॥ नान्यथेहाव
योरर्थो राजसेवकयोरिव ॥ १२ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेहेन गवन्हुंतो निष्काम एवौ तमारोन्नतछूं ॥ अनेतमेजेमारास्वा
मितेनेपणकोईनिअपेक्षानथिअनेजेमराजानेराजानाचा अनेपरस्परएकेकनिअपेक्षाछेतममारनेतमारनेनथिकेता
जेमराजानाचाकरराजानिचाकरीकरेछेतधनादिकपदार्थनेअर्थेकरेछेअनेतराजापणएमजाणेछे जेआचाकरहो
यतोमारिमोटपरहेएमजाणिनेतेचाकरनेराखेछे नेतेनेधनादिकपदार्थआपेक्षेछेदेहुंतोतनास्तिरे॥ देवादिछुंकांइ
तमपासेइच्छतो नथिअनेतमारिपणएमनर्थीजेप्रह्लादजेवामोटा मोटामुनेअजेछे तेणेकरिनेमारिमोटाईयायएम
नर्थीकेमजेतमोतोपूर्णकामछोअनेअन्ननिउपस्थदयायेकरिनेतेनिसवानुंअंगीकारकरोछोनेतेनेप्रसन्नथाओछो ॥
॥ १२ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ यदि रासीशमेन त्वत्स्वं वरदर्षन् ॥ कामानां त्वद्यसंरोहं च वतस्तु वरम् ॥ १३ ॥ ॥ अर्थः
हेवरनादेवावाला मध्येअष्टहंसमर्थजोतमेमुनेविषयज्ञांगरूपएवामनवांछितवरनेआपताहोतोतमथकिहुंएवरमा
मुंछूंजेनतरात्तदयनेविषेएपंचविषयनाज्ञांगनिईच्छाजउपजेनहिएवरमागुछूंतेतमेकपाकरिनेमुनेआपो ॥ १३ ॥
श्लोकः ॥ ॥ इंद्रियाणि मनः प्राण आत्मा धर्मा धृतिर्मतिः ॥ श्रीर्ज्ञेस्तेजः स्मृतिः सत्यं यस्य नश्यंति जन्मना ॥ १४ ॥
अर्थः ॥ ॥ अनेतदनेविषेपंचविषयनाज्ञांगनिईछानेउपजवेकरिनेजीवनीइंद्रियोऽशपांमेछेतथामनतथाप्रा
णतथादेहतथाधर्मतथाधीरज्यतथाबुद्धितथाशोचतथाज्ञातथाज्ञातथातेजतथास्मृति तथासत्यएसर्वेनाशपांमेछेकेतां
त्तदयमांविषयज्ञांगनी इच्छाउपजनेनरेइंद्रियुंआदिकसर्वेविषयज्ञांगनिप्राप्तिनाजतनमां प्रवरतेतारेतेएनेनाश

सार

॥ २१ ॥

थयांजांणवाअनेविषयन्नोगनीप्रामिनाजतननोत्यागकरिनेतमारिन्नक्तिनेविषेप्रवरतेतारेएनेसुफलथयांजांणवां
 ॥१४॥ ॥श्लोकः॥ ॥विमुंचतियदाकामानमानवोमनसिस्थितान्॥तर्ह्येवपुंडरीकाक्षन्नगवत्त्वायकल्पते॥१५॥
 अर्थः॥ ॥हेपुंडरीकाक्षकेतांकमलसरखांछेनेत्रजेनांएवाहेन्नगवन्मननेविषेरहिणविजेपंचविषयन्नोगनिइच्छा
 ओतेमनेज्यारतमारोन्नक्तसर्वेप्रकारेत्यागकरेछे तारेजन्नगवद्भावनेअर्थेकलपायछेकेतांतमारासाधर्म्यपणानेपां
 मेछेअनेतमेजेमपूर्णकामछोतेमतेन्नक्तपणपोतानेपूर्णकाममानतोथकोअखंडतमारिसेवानेविषेवरतेछे ॥१५॥
 चतुर्थेन्नगवदितरश्रेष्ठपदेच्छयास्वमनसिखिन्नोध्रुवांवक्ति॥ ॥श्लोकः॥ ॥समाधिनानैकन्नवेनयत्पदंिदुःसनं
 दादय ऊर्ध्वरेतसः॥मासैरहंषड्विरमुष्यपादयोश्छायामुपेत्यापगतःपृथङ्अतिः॥१६॥ ॥अर्थः॥ ॥हवेन्नागवतना
 चतुर्थस्कंधनेविषेन्नगवादिनाविजाश्रेष्ठपदनिइच्छायेकरिने पोतानामनमांखेदपांमतायकाध्रुवजीजेतेकेहेछेजे
 नैष्ठिकब्रह्मचारिएवारनक॥दकजेतेअनेकजन्मेकरिनेथयुंजे न्नगवाननिमूर्तिनेविषेपोतानाचित्तनुएकाग्रपणुंतेणे
 करिनेन्नगवाननापदनेपांमताहवाएवाजेआन्नगवानतमनाचरणकमलनिछायाकेतां गरुडजिउपस्थबेसिनेमुने
 दर्शनदेवानें पधार्यातेसमयमांमाराउपस्थपडिजेतेन्नगवाननाचरणारविंदनिछांयातेनेछमासेकरिनेहुंजेतेपांमि
 नेप्रथकछेमतिजेनिएवोथकोपोतोहवोकेतांआलोचयिछेनिइच्छायेकरिनेन्नगवानथिविमुखथयोजेहुंतेमुने
 धिकारछे॥१६॥ ॥श्लोकः॥ ॥अहोवतममानात्म्यमंदन्नाग्यस्यपश्यत॥न्नवच्छिदःपादमूलंगत्वायाचेयदं
 तवन्॥१७॥ ॥अर्थः॥ ॥केमजेअहोइतिआश्चर्येनैवतइतिखेदेमंदन्नाग्यवालोजेहुंतेमारुंअज्ञानिपणुतोतमे

वि वं क
॥ २२ ॥

जुवांते कियुंता जन्ममरणनाछेदना राजे जगवानते मनाचरण कमलनासमिपनेपांमिनेनाशवंतनेतुच्छएवुंजेआलो
कनुविषयसुखतेनेमागतोहवां ॥ १७ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ मयैतत्प्रार्थितं व्यर्थं चिकित्सं वगतायुषि ॥ प्रसाद्य
जगदात्मानं तपसा दुःप्रसादनम् ॥ १८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेवलिजगवानपासेजेमेमायिकसुखमाग्युंतेमु
नेमागतांपणनआवड्युंमाटेमारुमागवुंतेखांछुंएमधुवजिकहेछेजेसर्वजगतनाआत्माएवानेदुःखेकरिनेपणराजि
नथायएवाजेजगवानतमनेमेजेतेणेतपकरिनेप्रसन्नकरिने एजमाग्युंकेतांहमाराकुलमांकोयजेपदनेनपांम्योहोय
एवुंजेमायिकपदतेनेमारेपांमवुंछेएविइच्छायंकरिनेजेमेतपकस्युंतेतपेकरिनेप्रसन्नथयानेचक्रज्जदोषदोषदण
थिरहितकरिनेपोतानिसेवारूपमहासुखनाआपनाराजेजगवानतमनेपांमिने पणमागिहमांढप्यनिमनमांइच्छा
रूपजेमारिप्रार्थनातेजेतेव्यर्थे तेकेनिपेछेतोजेमआविरयुंछेआवरदाजेनुएवोजेमनुष्यतेनुसारावैद्यपासेओस
धकराववुंतेम ॥ १८ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ जवच्छिदमया चेहं जवं ज्ञाग्यविवर्जितः ॥ स्वाराज्यं यच्छतो मौढ्या
न्मानो मे निक्षिप्तो बत ॥ ईश्वरात् क्षीणपुण्येन फलीकारानि बाधनः ॥ १९ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेज्ञाग्येरहितए
वाहुंजेतेजन्ममरणनाकापनाराएवाजेजगवानतमनापासेजन्ममरणनेमागतोहवां ॥ अनेपोतानाचक्रजननेपो
तानास्वरूपनुजेसुखतेनेआपताएवाजेजगवानतपासेथिमारुंजेमूर्खपणुतेहेतु माटेमानजेआलोकिनिमोटाइतेजेते
वतइतिखेदेमेजेतेणेमागितिहवि ॥ तेकेनिपेछेतोजेमनिर्धनएवामनुष्यजेतेपाताउपस्थराजिथयोएवोजेचक्रवर्ति
राजातेपासेथिनाशपणनेपांम्युंजेपोतानुज्ञाग्यतेणेकरिनेकुसकियेसहितएविजेकणचितनेमागेतेम ॥ १९ ॥ ॥

सार

॥ २२ ॥

श्लोकः॥ ॥ नूनं विमुष्टमतस्तव मायया ते ये त्वां न वाप्ययविमोक्षणमन्यहेतोः ॥ अर्चतिकल्पकतरुंकुणपोपन्नो
ग्यमिच्छन्ति यत्स्पर्शजं निरयेऽपि नृणाम् ॥ २० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने जीवने जन्ममृत्युथिमुकावनारानेकदृष्टक्ष
रूप एवाजेतमेततमनेजे जनअन्यजेविषयसुखतेहे माटे पूजेछेने अतिशनकारोजे देहतेणे करिने नो गवाय एवुं जे
विषयसुखतेने इच्छेछे माटे निश्चेजते मनुष्यजेततमारिमायाये करिने चोरायिगइछे बुद्धियां जे मनि एवाछे केमजे पंच
विषयनासंबंधे करिने थयुं जे सुखतेलो जीवने नरकने विषेपण मलेछे ॥ २० ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ यानि र्दतिस्तनु नृ

तांतवपादपद्मध्यानाद्भवज्जनकथाश्रवणेन वा स्यात् ॥ सा ब्रह्मणि स्वमहिमन्यपि नाथमात्रं किं त्वंतद्वाप्तिदुःखितात्प
ततां विमानात् ॥ २१ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने सकाम न्रावे करिने न जनाराजे मनुष्यतेमने स्वर्गादि सुखनि प्राप्तिथा
यछेने निष्कामिजनने तो ते सुखनि प्राप्तिथातिनथि एमजो तमे केहेता होतो हे न गवान्त्यां दुंक दुंदुंहेनाथ देहधारिजे ते
मनेतमाराचरणारविंदनुजे ध्यान करवुं ते मांथिजे सुखथायछे नेतमारा नृक्तजननिकथानुजंसां नृद्वुतेणे करिने जे
सुखथायछे ते सुखजेते पोतानोछे महिमा जे मां एवुं जे ब्रह्मतेमने विषेपणनथितारकालरूपिजे खडगतेणे करिने छेदि
नां स्तुं जे विमानतेथ किहेठपडता एवाजे स्वर्गादिकलांक मारि नारासकामजनतेमने ते सुखन होयते मां शुकेवुं ॥ २१ ॥

श्लोकः॥ ॥ नृक्तिमुद्गुः प्रवहतां त्वयि मे प्ररंगो न्यूयादनंतमहताममदाशयानाम् ॥ येनां जसोद्वणमुरुव्यसनं न
वाब्धिनेप्ये नृवद्गुणकथाऽमृतपानमत्तः ॥ २२ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ ते माटे हे अनंततमारे विषे नृक्तिजे तेन वारं वार क
रताने निर्मलछे अंतःकरणते जे मनां एवाजे मोटा साधु पुरुषते मनोखरं खरोसमागमजे ते थावां ॥ केमजे जे मांटा पुरु

विवेक

॥ २३ ॥

पनेप्रसंगकरिनेतमारागुणनिकथारूपिजेअमृततेनेपानेकरिने मत्तकेतांतमारागुणनेचरित्रनिकथारूपजेअमृततेनुं
कांनेकरिनेजेपानकरवुंतमांअतिशेअसक्तएवोहुंजेतेयहुंछेदुःखजेमांनेअतिअयंकरएवोजेसंसाररूपिसमुद्रतेनेअ
नायासेकरिनेतरिजायिश ॥ २२ ॥ ॥ तत्रविदुरंप्रतिमेत्रेयवचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नवैमुकुंदस्यपदारविंद
योरजोजुषस्तातत्रवाद्दृशजनाः ॥ वांछंतिदृष्टुं त्वं मात्मनोयदृच्छयालब्धमनःसमर्द्धयः ॥ २३ ॥ ॥ अर्थः ॥
हवेमेत्रेयमुनिजेतेविदुरजिप्रत्येकहेछे हेतातकेतहेविदुरअगवाननाचरणारविंदनुजेरजतेनेसेवताएवाजेतमसर
खाजनतेजेतेअगवाननुजेदासपणुकेतांदासजावेकरिनेअगवाननिसेवाकरवितेविनाबिजोकांईपोतानोअर्थजेप्र
योजनतेनेइच्छतानथिकतांईश्वरइच्छतेमदयुंतेणेकरिनेछेमननेविपेसमर्द्धिजेमनेएवाछे केतांजेवुंतेवुंमदयुं
तेणेकरिनेपोतानामनमांसंतोपराखिनेदेहनिरवाहकरताथकाअगवाननिएकांतिकअक्तिकरेछेएवातमसरखाअग
वाननाएकांतिकअक्तछेमांछेधुवजिपणअन्यपदार्थदेछेमांनिनेअगवाननिअक्तिनेअगवाननाएकांतिक
अक्तनोसमागममागताहवा ॥ २३ ॥ ॥ वासुदेवमाहात्म्येमरुतदेववचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अक्ताएकांतिकास्ते
क्षरपरमपदेसेवयातेतुहीनंवासैश्वर्यादिनेच्छंत्यतिशयितसुखंतापिकैवल्यमोक्षं ॥ तद्युक्तंत्वात्मनोपिश्वपचकुसज
नुर्मानयंत्युत्तमंवैतंत्वामेकांतधर्माश्रयणमुपगताः श्रीमहापूरुषंस्मः ॥ २४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेवासुदेवमाहात्म्यने
विषे ॥ मरुतदेवजंतेनारायणजेतेमनिस्तुतिकरेछे हेअगवन्तमाराएकांतिकएवाजेअक्ततेजेतेतोतमारुअक्षरछेना
मजेनुंनेसर्वथकिश्रेष्ठएवुंजेधामतेनेविषेतमारिसेवायेकरिनेरहितएविसाक्षोक्त्यमुक्तितथासाष्टिमुक्तितथासारूप्यमु

सार

॥ २३ ॥

क्तिते मनेन नथि इच्छता तथा अतिशेछे सुख जेने विषे एवो जे कै वदय मोक्ष तेने यपण नथि इच्छता अने तमारि जे सेवा तेणे जु
कएवु तो पोतानु श्वपचना कुलने विषे जे जन्म तेने यपण श्रेष्ठ माने छे माटे एकांतिक एवो जे धर्म तेना आधारने लक्ष्मी जिते
मणे जुक्तने महापुरुष एवा जेतमे ते तमने अमे जेतने श्रेष्ठ पांस्या छइये ॥ २४ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ प्रियतया अधिक या तद्विचिं
तनं विदधते तव ये नु वि ते वि नो ॥ न परमेष्ठि सुखं न दिवः सुखं न कमयंति धरैक न रेशताम् ॥ २५ ॥ ॥ अर्थः ॥ हवे दुर्गा
जे ते स्तवन करे छे हे वि नो नु वि ने विषे अधिक एवि जेत मारे विषे प्रियता तेणिये करि ने जे जन पोताना तद्वदयने विषे तमारुं
चितवन करे छे ते जे ते ब्रह्मना स्थान कनु जे सुख तेने नथि इच्छता तथा देव लोक नु जे सुखने प्रथवि नु चक्रवर्त्ति जे राज्य तेने
नथि इच्छता ॥ २५ ॥ ॥ षष्ठे इंद्रं प्रति वृत्रासुर वचनः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ पुंसां किं द्वैकांतधियां स्वकानां याः संपदो दिवि
न्ममौरसायाम् ॥ नराति यद्वेष उद्देग आधिर्मदः कलिव्यसनं संप्रयासः ॥ २६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे जागवतना छठा स्कंध
ने विषे इंद्र प्रत्ये वृत्रासुर कहे छे हे इंद्र हमारा स्वामी जे जगवान ते जे ते जे समर्द्धियुं स्वर्ग लोकने विषे छे ने जे समर्द्धियुं पृथवि
लोक मां छे ने जे समर्द्धियुं रसातल मां छे ते समर्द्धियुं ने पोताना एकं तिक नक्त जनने नथि आपता ॥ केम जे जे समर्द्धिये क
रिने परस्पर वेर जे ते थाय छे ने जे समर्द्धि ने नाश करिने मनने विषे उद्देगने पिडा जे ते थाय छे ने जे समर्द्धि ने जागे करिने मोटा
पुरुषने पणन गणवापण जे ते थाय छे ने जे समर्द्धि ने अर्थ परस्पर कदह जे ते थाय छे ने जे समर्द्धिये करिने व्यसन जे ते जुग
दुरम बुं तथा मृगया करवि तथा परस्त्रिना संग करवा तथा दारुमद्यने जाग्य ते मनुपान करवु तथा मांस खावु ए आदिक ना
ना प्रकार नां फल थाय छे ने जे समर्द्धियुं ने पांमवाने अर्थे संप्रयास जे रात्य दिवस दश परदेश आथ डुबुं ने कोइ कनिचा करि

विवेक
॥ २४ ॥

करविद्वत्यादिकदाग्वडांथायछे माटेअपारदुःखेजुक्तजेतेसमर्द्धियुंतेमनेसुखदायकएवाजेअगवानतेपोतानाएकां
तिकअक्तनेंदतानथि ॥ २६ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ त्रैवर्गिकायामविघातमस्मत्पतिर्विधत्तेपुरुषस्यशक्र ॥ ततो
ऽनुमंयोअगवत्प्रसादायादुर्लभोऽकिंचनगोचरोऽन्यैः ॥ २७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ तारपोतानाएकांतिकअक्तने
अगवानसुंआपेछेएमजातुंकेहेतोहोयतोहेइंद्रत्याहुंकहुंछुंहेशक्रहेमारापतिजेतेपोतानापुरुषनेकेतांपोतानाएकांति
कअक्तजननेधर्मअर्थनेकामनेअर्थजेप्रयासतेनुंजेनाशकरवापणुंतेनेआपेछे ॥ अनेतेधर्मअर्थनेकामपांमवाने
अर्थजेप्रयासतेमंथिजेनिवर्त्तिपांमवितेणेकरिनेअगवाननिप्रसन्नताजेतेअनुमानकरवाजोग्यछेकेतांधर्मअर्थने
कामपांमवामाटेज्यारेअक्तजनप्रयासनकरेतारेतेनाउपस्यअगवानराजिथयाएमजाणवुंकेमजेएविजेएअगवान
निप्रसन्नताजेतेनिष्कामिएवाजेअक्तजनतेमनेजपांमवाजोग्यछे नेअन्यजेसकामिजनतेमाणंतेप्रसन्नतापांम
विघणिदुर्लभछे ॥ २७ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अहंहरेतवपादैकमूलदासानुदासांचविताऽस्मिन्नयः ॥ मनः
स्मरेतामुपतेर्गुणांस्तेगृणीतवाकर्मकरोतुकायः ॥ २८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेतेवृत्रारुरजेतेएविरित्येइंद्र
नेपोतानोअचिंताहेनेअगवाननिप्रार्थनाकरेछे हेहरेहुंजेतेतमारांचरणकमलछेआश्रयकरवारूपजेमनेए
जेतमाराएकंतिकदासजनतेमनो दासजेतेथायिशकेतांतमाराचरणकमलनिसेव दांहुंछुंछांथिमद्वेपणतमाराच
रणारविंदनासेवकएवाजेएकांतिकअक्तजनोदासमुनेरुपाकरिनेकरो ॥ अनेमारुंमनजेतेप्राणनानाथएवाजे
तमेतेतमारागुणेनजनिरंतरसंचारेछे ॥ रेवांणिजेतेतमारागुणनुजनिरंतरगानकरोनेमारुशरीरजेतेतमारीसेवाने

सार

॥ २४ ॥

करो ॥ २८ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ननाकपृष्ठं न च पारमं पृष्ठं न सार्वभौमं न रसाधिपत्यम् ॥ न यांगसिद्धीरपुनर्न वंवासमंज
 सत्वाविरहप्यकांक्षे ॥ २९ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेतमेहो जेतारे दामपणानुसुं प्रयोजनछे विजामोटां स्थानरूपफल
 हुंतुने आपिस एमजोतमे केता होतोत्यं कहुंछुं ॥ हे समंजस केतां सर्वसौभाग्यनाचंडारतमाने मुकिने स्वर्गलोक उपस्थर
 ल्युं जे ध्रुवपद तेने हुं जे तेन थिइ छतोने ब्रह्मान लोकनेन थिइ छतोने सर्वपृथविनुचक्रवर्तिराजापणुतेनेन थिइ छतोने रसा
 तल्लोको कनु अधिपतिपणुतेने पणन थिइ छतो ॥ अने नाना प्रकारनि अष्टांगयोगे करिने पमाय एविजे सिद्धियुं तेमने पण
 न थिइ छतोने चार प्रकारनो जेमोक्षतेने पणन थिइ छतो ॥ २९ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अजातपक्षा इव मातरं खगाः स्तन्यं
 यथावत्सतराः क्षुधार्ताः ॥ प्रियं प्रियेव व्युषितं विषेणामनोऽरविं दाक्षदिव दक्षते त्वाम् ॥ ३० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ तारे शुंइ
 छे छेतो हे कमलनयनन थि आवि पांखुं जेमने एवां जे पक्षिनां नांवाच्यां ते जे ते परतं त्रने घुड आदिक विजां पक्षिये पिडा
 ने पमाख्यां थकां जेमपोतानि माताने इच्छे छे तेमत्रिविधितापे करिने बलतुं एवुं मारुमन जे ते तमारि मूर्तिनां दर्शन करवा
 ने छे छे ने दामणे करिने बांध्याने नुखे करिने पिडातां एवां जे अतिशेनां नांवा छे हां ते जेमपोतानि माना आंचक्षमां थि
 निसल्युं जे दुध तेने इच्छे छे तेम कर्म करिने बंधनने पांभ्युं एवुं मारुमन जे ते तमारं दर्शनने इच्छे छे अने पोताना पतिने वियोगे
 करिने पीडाने पांमति एविजे पतिव्रता स्त्री ते जे ते जेम परदेश गये जे पोतानो पतितेने पामवाने इच्छे छे तेम तमार वियोगे
 करिने खेदने पांमतुं जेम मारुमन ते तमने जोवाने इच्छे छे ॥ ३० ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ममां त्तम श्लोकजने
 पुंसख्यं संसारचक्रे भ्रमतः स्वकर्मभिः ॥ त्वन्मायया त्मात्मजदारगे हेष्वासक्तचित्तस्य न नाथ नृयात् ॥ ३१ ॥ ॥

विवेक
॥ २५ ॥

॥ अर्थः ॥ ॥ अनेपोतानेकर्मकरिनेसंसाररूपिचक्रनेविषेज्जमतोएवोजेहुंतमारउत्तमछेकीर्त्तिजंमनिएवाजेत
मेततमाराएकांतिकज्जजननेविषेसखापणुंजेतथावोपणह्नाथतमारिमायायेकरिनेदेहपुत्रस्त्रीनेघरनेविषेआस
क्तछेचिततेजेनुएवोजेहुंतमारपाछिफरिनेतेदेहादिकनेविषेआसक्तिजेतेनथावो ॥ ३१ ॥ ॥ एकादशजनकंप्रति
योगेश्वरवचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ शृण्वन्सुन्नद्राणिरथांगपाणेर्जन्मानिकर्माणिचयानिलोके ॥ गीतानि
नामानितदर्थकानिगायन्विद्वज्जोविचरेदसंगः ॥ ३२ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेजागवतनाएगदशस्कंधनेविषेजन
कराजाप्रत्येयोगेश्वरजेतेकहेछे जंमायिकपदार्थनेविषेआरक्तियेराहेतअनेगछेक्षोकनिसाजतेजेथकिएवोजेजा
गवतिपुरुषतेजेतेशास्त्रजेतेनेविषेगानकस्यां एवातथाअत्यंतरुडांएवांजेज्जगवाननंजन्मतथाकर्मतथातेज्जगवान
जछेप्रतिपादनकरवाजोग्यअर्थतेजेमनो एवाजेनांमतेमनेसांज्जतोथकोतथागांनकरतोथक ॥ ॥ श्लोकनेविषेवि
चर ॥ ३२ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ एवंव्रतःस्वप्रियनामकीर्त्याजातानुरागोद्भूतचित्तः ॥ हसत्यथारोदितिरौतिगाय
त्युन्मादवत्यतिलोकवात्यः ॥ ३३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेएप्रकारनुछेव्रतांततेजेनुएवोअनेपोतानेवासाएवाजे
नारायणतेमनुजेनामतेनुजेगांनकरवुं तेणेकरिनेतेज्जगवाननेविषेउत्पन्नथयोगेअनुरागतेजेनेएवोनेद्रविजाछे
चित्ततेजेएवोजेएप्रेमिज्जजनतेजेतपोतानासमीपेआवताएवाजेज्जगवानतेमनेदेखिछेहंछेदेहारेनेहसेछेअने
एद्विषयकिअनंतरपोताछेदेजाताएवाजेज्जगवानतेमनेजोइनेउचेस्वरेकरिनेरुदनकरेछे तथातेहरिनेबोलावेछेतथा
तेमनुगानकरेछेतथाकोइकगांडानिपेठेक्षोकथकिवास्थएवोथकोअतिनृत्यकरेछे ॥ ३३ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नकामकर्म

सार

॥ २५ ॥

बीजानां यस्य चेतसि संभवः ॥ वासुदेवैकनिर्लयः सर्वज्ञगवतात्तमः ॥ ३४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने जे चक्रनाचित
 ने विषे काम जे विषय अने ते विषयने अर्थे जे कर्म करवाते मने जे वासनायुं ते मनी जे उत्पत्ति ते जे ते जे चक्रनाचित ने विषे
 न्यायि एवो अने वाः देव ते जे छे एक ध्याने करि ने पांमवानुं स्थान कते जे ने एवां जे चक्र ते जे ते चक्र गवानना जे चक्र ते मने
 ध्ये निश्चे उत्तम चक्र छे ॥ ३४ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ त्रिचुवनविचक्रवहेतुः स्य कुंठस्मृतिरजितात्मसुरादिचिर्विमृग्या
 त् ॥ न च क्षतिं न गवत्पदं पृथिव्या वनिमिषार्द्धमपि सर्वैर्धनवाग्यः ॥ ३५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने नथि कुंठित थई स्मृ
 ति जे नि एवो अने अजित जे हरि ते मने विषे छे मने ते जे मनां एवा जे देवता तथा ऋषि आदिक ते मने पण खोख वा जोग्य ए
 वुं जे चक्र गवान चरण कमल ते थकि त्रिचुवन जे स्वर्ग मृत्यु ने पाताल ते ना विचक्र जे खान पां नादिक चक्र गते मने अर्थे पण
 खवने निः प जे अ एटाखिवार पण चक्र तो नथि एवा जे चक्र ते जे ते वैधन जे ते मने मध्ये मुख्य छे ॥ ३५ ॥ ॥ श्लोकः ॥
 चक्रगवत उरु विक्रमांघ्रि शाखानखमणिचंद्रिकया निरस्ततापे ॥ हृदिकथमुपसीदतां पुनः सप्रचवति चंद्र इवादि तेऽर्क
 तापः ॥ ३६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने अध्यात्म अधिभूत ने अधिदैव ए जे अण ताप ते जे मां एवो छे एवां सार ते ने
 विषे ते एवा जे चक्र ते जे ते चक्र गवानना चरणारविंद थकि के मन चलाय मान थाय एम जात मे के हेता होतां हेरा ज नूत
 ने त्यां हुं जे ते कहुं छुं ते सुं तो चक्र गवान जे ते मनां मोटां छे विक्रम ते जे नां एवां जे चरण ते मनि शाखारूप जे आंगलियु ते मना
 नखरूपिया जे मणि ते मनि जे शीतल कांति ते एणि येटा द्या छे ताप ते जे नां एवां जे पां ताने पां म्या एवा जे चक्र जन ते मनु हृदय
 ते ने विषे ते चक्र गवान ने पां म्या एवा जे चक्र जन ते मने जे संसार नां ताप ते जे ते पाछो के मथाय छे शुं नथि जया तां ते म ॥ ३६ ॥

विवेक
॥ २६ ॥

श्लोकः ॥ ॥ विसृजति हृदयं नयस्य माक्षादरिवशाच्चिहितोप्यघौघनाशः ॥ प्रणयरशनयाधृतांघ्रिपद्मः सन्नवति
न्नागवत्प्रधानउक्तः ॥ ३७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ एप्रकारेन्नागवत्तत्तनांजेसमग्रक्षणेतेनुजेकंबुतेणेकरिनेजन
कराजानांजेप्रश्रुतेनांजेउत्तरतेनेकहिनेहवतेउत्तमएवांजेतत्ततेनुजेअसाधारणलक्षणतेनेकहछे तेसुतोकोईकज
नजेतेणेपरवशपणेकरिनेहेनारायणइत्यादिकजेनामतेमणेकरिनेबोझाव्याथकापणपापनाजेसमूहतेनानाशनाक
रनाराएवानेत्तज्जनजेतेणेप्रेमरूपिजेदारडितेणेकरिनेधारणकर्याछे चरणकमलतेजेमनांएवाजेप्रत्यक्षजगवा
नतेजेतेजेत्तनुहृदयजेतेनेनथिमुक्ताएवांजेत्ततेजेतेजगवाननाजेत्ततेमनेमध्येमुख्यकल्याछे ॥ ३७ ॥ वि
ष्णुपुराणेचोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नसुखं देवराजस्य नसुखं चक्रवर्तिनः ॥ यादृशं वीतरागस्य मुनेरेकांतवा
सिनः ॥ ३८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेएकांतिकत्तनेसमज्जवानिरीत्यविष्णुपुराणनेविषेकेहेछेजेजगवानविनास
वपदार्थनेविषेप्रीतियेरहितनेएकांतनेविषेछेनिवासजेनेकेतांएकांत्यमांवेसिनेश्रीहरिनुध्यानकरतो एवाजेवैराग्य
वानमुनितेनेजेप्रकारनुसुखछेतेवुसुखतोसर्वदेवनाराजाजेइंद्रतेनेयनथिनेसर्वपृथविनाजेचक्रवर्तिराजातेनेपणन
थितारेविजादेवमनुष्यनेतोक्यांशिजहोय ॥ ३८ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ गर्जेव्याधौ रमशाने च पुराणे जायते मतिः ॥ साचैव
चेत्सदा तिष्ठेत्कोनमुच्येत बंधनात् ॥ ३९ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ माटेगर्जवासनांदुःखजाईनेजेविगर्जनेविषेजीवनेबुद्धिथा
यछेनेदेहनेविषेरागेकरिनेथेइजेपीडातेनेविषे जंविबुद्धिथायछेनेमृदावलतांजाइनेमशांणमांजेविवैराग्येजुक्तमनु
ष्यनिबुद्धिथायछेनेपुराणनेविषेकेतांकथाकेछेसांजलछे तेसमयमांजेविज्ञानवैराग्यधर्मनेत्तक्तियेजुक्तबुद्धिथाय

सार

॥ २६ ॥

छे ॥ तेविनेतेविजतेबुद्धिजंतेजोसदाकाक्षरहंतांकोणमनुष्यजन्ममरणनाबंधनथकिनमुकायसर्वमुकाय ॥ ३९ ॥
श्लोकः ॥ ॥बंधमोक्षविज्ञागज्ञोबुद्धाचेन्मोक्षणेच्छया॥उपायान्वेषणयुक्तःकोनमुच्येतबंधनात्॥४०॥ ॥अर्थः॥
॥अनेबंधनेमोक्षनाविज्ञागनेजांणनारोकेतांएमकस्याथि जन्ममरणथाशेनेएमकस्येजन्ममरणथिमुकावाशेएम
जांणतो एवोजेमनुष्यतेजेतेबंधमोक्षनाविज्ञागनेजांणिनेमोक्षनिइच्छायेकरिनेतेजन्ममरणथिमुकायानाउपाय
नुजेखोलवुंतेनेविषेयुक्तकेतांतेजन्ममरणनाबंधनथिद्युत्यानाउपायनेकरतो एवोजेमनुष्यतेजेतेबंधनथकिकोणन
मुकाय ॥ ४० ॥ ॥श्लोकः॥ ॥तत्कर्मयन्नबंधायसाविद्यायाविमुक्तये ॥आयारायाऽपरंकर्मविद्याऽन्याशि
द्वपनैपुणम्॥४१॥ ॥अर्थः॥ ॥माटेतेजकर्मजेतेजांणवुंतेकियुंतोजीवनाबंधननेअर्थेनथायतेकेतांजेकर्मक
स्याथिजीबनेबंधननथाय तेनुजनामकर्मजेतेजांणवुंतेमुक्तिनेअर्थेजेविद्यातेजविद्याकेतांजेविद्याचणिनेजीवज
न्ममरणथिमुक्तयेनेजगवाननाधामनेपांमेतेनुजनामविद्याजेतेजांणवि ॥अनेअ लोकनिजेमाटप्यनेपंचविषयनुं
सुखपांमवानेअर्थेजेबिजुकर्मकरवुंतेतोकेवलप्रयासनेअर्थेछे केतांजगवाननिचक्तिविनाजेबिजुकर्मतेतोकेवल
कुसकाकुट्यजेवुव्यच्छेनेपोतानिमुक्तिनाउपजोगमांनआवि एविजेबिजिविद्यातेजेतेशिद्वपजेपोतानिचातुरितेनु
डापणजांणवुं॥४१॥ ॥श्लोकः॥ ॥नात्यक्कासुखमाप्नोतिनात्यक्काविंदतेपरः ॥नात्यक्काचाअयःशेतेस
र्वत्यक्कासुखीअवेत्॥४२॥ ॥अर्थः॥ ॥अनेपंचविषयनोत्यागकस्याविनाजीवजेतेसुखनेपांमतोनथिनेत्या
गकस्याविनापरमात्मानास्वरूपनेजांणतोनथि ॥अनेत्यागकस्याविनानिर्जयसुतोनथि माटेसर्वनोत्यागकरिनेजी

विवेक
॥ २७ ॥

[illegible]

सार

॥ २७ ॥

त्माच्छे केतांजीवनरूपछेजेमऊषजेमीनतेमनेवांछितएवुंजेजलतेजलजेतेआत्माछे तेमएवाजेन्नगवानतेनोत्याग
 करिनेजोगृहनेविषेआसक्तथायछे ॥ तोतेपुरुषअतिशेमांठोकेवातोहोयतोपणतेनिजेमोठ्यपतेजेतेअवस्थायेकांने
 जछेपणज्ञानादिकेकरिनेनथि ॥ जेमठंपतिजेस्त्रीनेरुषतेमनिजेमोठ्यपतेअवस्थायेकरिनेजकेहेवायछेतेम ॥ ४५ ॥
 श्लोकः ॥ ॥ यथैहकाष्मिककामक्षंपटःसुतेषुदारेषुधनेषुचितयन् ॥ शंकैतविद्वान्कुक्षेवरात्ययाद्यस्तस्ययत्नः
 श्रमएवकेवलं ॥ ४६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हेन्नगवन्आलोकनेपरलोकसंबंधिजेकांमसुखतेनेविषेक्षंपटएवोजेअ
 निजनतेजेतेपुत्रस्त्रिनेधनतेनेविषेजोगक्षेमनेविचारतोयकोजेमनुंडोएवोजेआदेहतेनानृत्युंधकिशंकानेपांमेछे ॥ ते
 मज्ञानिथकोपणजोशंकानेपांमेतोतेनोजेजलतेजेतेकेवलश्रमजछे ॥ ४६ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ तन्नःप्रज्ञोत्वंकुक्षे
 वरार्षितांत्वन्माययाहंममतामधोक्षज ॥ त्रिधामयेनाशुवयंसुदुर्निदांविधेहियोगंत्वयिनःस्वप्नावमिति ॥ ४७ ॥
 अर्थः ॥ ॥ तेकारणपणामाटेहेप्रज्ञाहेअधोक्षजतमारंविषसहजवासनारूपएवोजेयोगतेनेतमेजेतेजअमनेआपो ॥
 जेयोगेकरिनेअमेजेतेतमारिमायातेणेअमाराकुत्सितदेहनेविषेअर्पणकरिणविजेअहंममतातेनोतत्कादत्यागकरि
 ये ॥ तेअहंममताकेविछेतोतमारविषेजेयोगकदातेविनाजेविजाउपायतेमणकरिनेसर्वप्रकारेत्यागकरवानेअर्थेअ
 शक्यएदिछे ॥ ४७ ॥ ॥ ग्रंथांतरेचोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ लब्ध्यानीष्टानिवस्तूनिप्रदातुंहरयमुदा ॥ तूर्णयस्यमनोह
 षंसन्नक्तोज्ञानिनांवरः ॥ ४८ ॥ ॥ इतिविमलैकांतधर्मप्रवर्तकश्रीसहजानंदस्वामिशिष्यवल्लभरामदासमुनिनासद्गु
 रुश्रीगुणातीतानंदस्वाम्याज्ञयाकृतेश्रीविवेकसारएकांतिकन्नक्तलक्षणनिरूपणं नामचतुर्थप्रकरणम् ॥ ॥ अर्थः ॥

विवेक

॥ २८ ॥

हवेग्रंथांतरनेविषेज्ञानिचक्रनुसक्षणकेहेछे जेपोतानेप्राप्तथयाएवं जेआलेखोवालाएलएतेदेखादिकेनेतका
सउता सांजगवाननेआपवानेअरेजेचक्र मनजेतेराजिथायछेतेचक्रजेतेज्ञानिचक्रनेमध्येश्रेष्ठजाएवो ॥ ॥
॥ ४८ ॥ ॥ एविरित्येनिर्मलएवोजेएकांतिकधर्मतेनाप्रवर्तकएवाजेश्रीसहजानंदस्वामितेमनोशिष्यएवोजेहुंबल
राः ॥ १५ ॥ नितेणेसद्गुरुः शिष्यादीनां दत्तं दद्यादिति श्रुत्वा एवमेव विवेकसारनामग्रंथतमेएकांतिकच
क्रनां सक्षणनिरूपणकर्यानामेवो प्रकरणजेतेसंपूर्णथयुं ॥ ४ ॥ ॥ अथमनुष्यदेहस्य जगवद्भजनोपयोगित
यातच्छ्रेष्ठवाचिवाचिकाः स्मृतयः ॥ तत्रपंचमेदेवतावचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अहोअमाषांकेमकारिशेचनं
प्रसन्नएषांस्विदुःखंहरिः ॥ ॥ १ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेमनु
ष्यदेहजेतेनुजगवाननिचक्रनेविषेउपयोगमं आववापणुंछे माटेतेमनुष्यदेहनाश्रेष्ठपणानाकेहेनाराजे श्लोकतेम
नेअर्थसहितलिखुंछुं ॥ तेमांजागवतनापंचमनेवंपेदे जाजेतेकेहेछे ॥ अहो तिताश्रयंजगवाननीसेवानाउपजा
गमं आवे एवुंजमनुष्यनेविषेजन्मतेजेतेआचरतखंडरूपआंगणमांजेजातेदेखोपांम्युंछे ॥ एतेदेखाएतेदेखे
शुं पुण्यकरुं हरेजे एयेकरिनेअमनेमनुष्य जन्मप्राप्तथयुं अथवाशुं एमनेसाधनविनानाजपोतेजगवानप्रसन्न
थाताहवाजेएमनेमनुष्यनुंजन्मप्राप्तथयुं ॥ केमजेएप्रकारनुंजेपुण्यतेनुंदुष्करपणुंछे माटेजगवानप्रसन्नथयाविना
मनुष्यनुंजन्मप्राप्तथायनहि ॥ अनेजेचरतखंडनेविषेमनुष्यनाजन्मनिअमनेतोकवसस्पृहावर्तेछे पणप्राप्तनथिया
तुं ॥ १ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ किंदुष्करैर्नः क्रतुभिस्तपोव्रतैर्दानादिभिर्वाघुजयेन फल्गुना ॥ नयन्ननारायणपादपंक

सार

॥ २८ ॥

जस्मृतिः प्रमुष्टातिशयैर्द्रयोत्सवा ॥ २ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने दुष्कर एवाजे तने दानादिक ते मणे करि ने जे
अमने तुछ एवा स्वर्गनि प्राप्ति यह ते मणे करि ने पण शुंफ स थ युंका इ नथि थ युं ॥ के मजे जे स्वर्ग नि विषे नारायण नाचरण क
मस नि ति जे तेन थिकां जे अति शो ॥ द्रयोना जे विषय आंग ते था के ते ति जे तेना रापां दिहा वि ॥ २ ॥ ॥ श्लोकः ॥
कल्पा पां स्थान जया न च वात् क्षणा पां चारत नू ज यो वरः ॥ क्षणेन मर्त्ये न कृतं मनस्विनः संन्यस्य संयंत्य न्नयं पदं
हरेः ॥ ३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने रूप रज्जु जल छेद्या हस्त छोड्या पुढे देते दुःखा दुःखों दिदे छोडा जन्म मृत्यु थाय तो
तेथा अल्प छे आवर दा जे माने ॥ जे मर्त्य ते मने आचारत खंड रूप पृथ वि नि प्राप्ति यह ते जे ते श्रेष्ठ छे ॥ शाहे तु मां रतो
मरण धर्म जुक्त ए पण जे आचारत लो नो वे पे मर्त्य नुंद हे ते ए कारे नें धार एवा जे रुप ते जे ते क्षण मात्र काक्ष मां ज असं
स्य जन मनां जे कर्म ते मनो त्याग नि ने अन्न ये जे हारे नुं धाम तेने सम्यक् प्रकारे पां मे छे ॥ ३ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नयत्र वै
कुंठ कया सुधापगान साधवो जागवतास्तदाश्रयाः ॥ नयत्र यज्ञेश मखाम होत्सवाः सुरेश लोकोपिन वै ससे व्यतां ॥ ४ ॥
॥ अर्थः ॥ ॥ अने वै कुंठ एवा जे वा देव न गवान ते नि कथा अप जे अमृताने नदि ते जे ते जे नो वे पे नथि तथा ते कथारूप
अमृताने नदियुं नो छे आश्रय जे मने एवा जे न गवान नासाधु ते जे ते जे नो वे पे नथि तथा मोटा छे उच्छव जे मने विषे ए बि
जे न गवानाने जाउं ते जे ते जे नो वे पे नथि ते वो जे ब्रह्मानो लोक होय तो ते पण न सेव वो के तें लोक ने विषे न रे हवुं ॥ ४ ॥
श्लोकः ॥ ॥ प्राप्तान् पितृं त्विह येषां ज्ञानं प्राप्तिं ॥ व्यकलाप संनृतां ॥ न वै यतरन्न पुनर्नृताय तं नृपावनौ का
इव यांति बंधनं ॥ ५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने ज्ञान ने ते जानने अर्थे जे क्रिया उं अने ते क्रिया उं ने अर्थे जे द्वय ते मणे करि ने पूर

विवेक
॥२९॥

सार

एणविजमनुष्यनिजातिनेनेआचरतखंडनेविषेजेजीवपांस्याछे ॥ अनेतेजोमोक्षनेअर्थेजतननथिकरतातोतेजेतेव
खिवंधननेपांमेछे ॥ जमवननारेनाराजंपक्षितेजेतेपारधियकिमुकांणाय ॥ ६ ॥ ॥ लिनेनातेवक्षनेविषेजअसावधां
नपणेरमेछेतावखिवंधननेपांमेछेतेम ॥ ५ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ यद्यन्नःस्वर्गसुखावशंपितंस्विष्टस्यसूक्तस्यकृत
स्यशोचनं ॥ तेनाजनाच्चेस्मृतिमज्जन्मनःस्याद्वर्षेहरिर्यद्भजतांशंतनोति ॥ ६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ तेकारणपणामाटे
अमेतेमणेजेरुडिरित्येयज्जकस्याहोयतथारुडिरित्येवेदशास्त्रनोअन्यासकस्योहोय ॥ तथाविजुजेकांडंपुण्यकर्मक
स्युहोयतेमनुंजेफलतेजेतेजोस्वर्गनामुखनाच्चांगथकिआसमयनेविषेकांडिकांकिरस्युहोयतो तफलेकरिनेआचर
तखंडनेविषेजगवाननिस्मृतियेजुक्तएवुंअमारुजन्मजेतेथाओ ॥ जेकारणपणामाटेआचरतखंडनेविषेपोतानेज
जताएवाजेजनतेमनामुखनेहरिजेतेविस्तारेछे ॥ ६ ॥ ॥ एकादशेयदुराजंप्रतिदत्ताष्टेयवचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥
सृष्ट्वापुराणिविविधान्यजयात्मशक्त्यावक्षान्सरीसृष्टपशून्खगदंशमत्स्यान् ॥ तैस्तैरुष्टृदयःपुरुषंविधायब्रह्माव
लोकधिषणंमुदमापदेवः ॥ ७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेएकादशनेविषेयदुराजाप्रत्येदत्तात्रेयस्वामीजेतेआमनुष्यनोजेदे
हतेनेमोक्षनुसाधनछेमाटेवखांणताथकावे श्लोकेकरिनेकहेछे ॥ हेराजनदेवजेनारायणतेजेतेपोतानिशक्तिएविजे
मायातेणेकरिनेवक्षतथासर्वनेपशुपक्षिडांशनेमत्सरएआदिकजेनानाप्रकारनादेहतेमनेसृजिने ॥ अनेतेतेदेहुंयेक
रिनेनथिप्रसन्नथयुं दृढयतेजेनुएवाथकाब्रह्मनेजेसाक्षातदेखवातेमांउपयोगिछे बुद्धिजेमांएवोजेआमनुष्यनोदेह
तेनेरचिनेपोतेराजिथाताहवा ॥ ७ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ब्रह्मासुदुर्लभमिदं बहुसंज्ञवाते ॥ ८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ दमनित्यमपीहधी

11 29 11

रः ॥ तूर्णं यते तनपते दनुमृत्युयावन्निःश्रेयसाय विषयः खलु सर्वतः स्यात् ॥ ८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेधीर एवो जे पुरुष ते जे
 ते अति दुर्लभ एवो नेना शवंत एवो थको पण पोताने इच्छित एवो जे पुरुषार्थ तेने पमाडे एवो जे आमनुष्य देह तेने बहु जन्म
 ने अंते पांमिने ॥ अने समीप छे मृत्यु छे एवुं जे आमनुष्य नुशरीर ते जे दलामां नाशन पांमे ते दलामां जतक लपोताना क
 ह्या एने अर्थ यत्न ने करे पण विषयने अर्थ प्रयासन करे केम जे ते मायिक विषय तो एजीवात्मा जे जेयोनिने पांमे छे त्यां त्यां
 सर्वत्र निश्चे प्राप्त थाय छे ॥ ८ ॥ ॥ एकादशे उद्भवं प्रति जगवद्वचनः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ स्वर्गिणोऽप्येन मिच्छन्ति लोकं निर
 यिणस्तथा ॥ साधकं ज्ञानं च क्तिन्यामुन्नयंत दसाधकम् ॥ ९ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे ज्ञानने च क्तिन साधन एवो जे मनुष्य दे
 ह तेने वखांण ताथ काश्चित् जगवान जे ते उद्भव जी प्रत्येक छे ॥ हे उद्भव जि स्वर्ग लोकन जे जनतथानरक लोकने विषे
 हेनारा जे जन ए सर्वे जे ते आमनुष्य लोकने इच्छे छे ॥ केम जे तो एमनुष्य लोक जे ते ज्ञानने च क्ति जे ते नो सिद्ध करनारो छे ने
 स्वर्गने नरक एवै लोक जे ते ज्ञानने च क्ति तेने सिद्ध करे एवान थिमाटे ॥ ९ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ यः प्राप्य मानुषं लोकं मुक्तिद्वार
 मपावतम् ॥ गच्छेत्तुल्यदण्डः कस्तमारुह्युतं विदुः ॥ १० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने वलियदुराजा प्रत्येदत्ता त्रय मुनिके छे ॥ हेरा
 जन उपाहुं मुक्तिनुं द्वार एवुं जे मनुष्य नु देह तेने पांमिने जे मनुष्य जे ते एक पोत पक्षि निपेठ्य घरने विषे आसक्त थाय छे ते मनु
 ष्यने मोटा साधु जे ते जगवान ना धामने पांमिने पाछो पड्यो एवाने जांणे छे ॥ १० ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नृदेहमाद्यं सुलभं सुदु
 र्लभं च पुं सुकल्पं गुरु कर्णधारम् ॥ मयानुकूलेन न च स्वतेरितं पुमान् च बाध्यं न तरेत्स आत्महा ॥ ११ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हव
 अति दुर्लभ मनुष्य देह पांमिने जे मनुष्य पोताना मोक्षनो उपाय न थि कर तां तेने आत्म हत्यारो केहे छे ॥ हे उद्भव जि नावरूप

विवेक
॥ ३० ॥

जमनुष्यदेहतेनेपांमिनेजेपुरुषजन्ममरणरूपीजसमुद्रतेनेनतरंतेपुरुषजंतेआत्महत्यापोछंतेमनुष्यदेहकेवांछेतोषणे
कउपायेकरिनेनपमायएवांछेतोषणईश्वर उपायेकरिनेप्राप्तथयांछेनेकस्यांणनांजेसर्वसाधनतेमनुमूसछेकेतांआ
मनुष्यदेहकेवांछेतेसर्वसाधनगाराएवांछेतेसर्वसाधनप्राप्तपुत्रपुत्रीस्वेवाएवांछेतेसर्वसाधनप्राप्त
जहुंतेमेतेणोचाक्षवारूपाक्रियानेविषेयेवांछेते ॥ ११ ॥ ॥ योगेश्वरः प्रातेजनकवचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ दुर्ल
भांमानुषोदेहोदेहिनांक्षणचंगुरः ॥ तत्रापिदुर्लभंमन्यैवकुंठप्रियदर्शनम् ॥ १२ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेनवयोगेश्वरप्र
त्येजनकराजतेदेहेहे ॥ जक्षणमात्रमांशपांमेएवोजेमनुष्यनोदेहतेजेतेदेहधारजेतेमनेदुर्लभंजांछेतेता
बहुजन्मनांजेपुण्यतेमणेकरिनेप्राप्तथायछे ॥ अनेजगवाननिजेउपासनाकरवितेनेविषेउपयोगीछंमांछेदुर्लभंछे ॥
अनदुर्लभंजांछेतेसर्वसाधनविषेपणविंठाजेतेनापुत्रएवाजंहरितेमनेप्रियाजंतेमसरखासंततेमनुजेदर्श
नतेनेजहुंजेतेदुर्लभंजांछेतेमानुषं ॥ १२ ॥ ॥ दशमेश्वरः प्रतिमुचुकुंदवचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ सध्वानोदुर्लभम
त्रमानुषंकथंचिदव्यंगमयत्नतो न घा ॥ पादारविंदंनजजत्यसन्मतिगृहांधकूपेपतितोयथापशुः ॥ १३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेद
शमनेविषेमुचुंदराजाजंतेसर्वसाधनजगवानप्रत्येकहेछे ॥ हेअनधकंतांनिर्दोषतिंएवाजगवनूआजनजेतेआजर
तहंछेतेविषेदुर्लभंनेसर्वअंगेरंपन्नएवुंजेआमनुष्यदेहतेनेप्रत्येकस्याविनाकोईकरीत्येतमारिरूपायेकरिनेपामीने
तमाराचरणारविंदनेनथिजजतोकेमज असत्यएवुंजेपंचविषयसंबंधिमायिकस्वतेनेविषेछे ॥ जिजेनीएवांछेते
थयांछेमांछेतेमाराचरणारविंदनेनथिजजतो ॥ अनेतेविषयमुखनेपांमवासारुघररूपजेअंधकूपतेनेविषेपडेछेनेम

सार

॥ ३१ ॥

हादुःखनेपां मेछेकेनीपेठेतो जेमपशुजेतेतण मांलो जाइनेअंधकूपनेविषेपडेछेनेमहादुःखनेपां मेछे तेमएज नीपण
 संस्थाथायछे ॥ १३ ॥ ॥ श्रीकृष्णप्रतिशिववचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ देवदत्तमिमं स ब्रह्म नृलोकमजितेन्द्रियः ॥
 यो नाद्रियेत त्वत्पादौ स शोच्यो त्यात्मवंचकः ॥ १४ ॥ ॥ इति विमलैकांतधर्मप्रवर्तकश्रीसहजानंदस्वामिशिष्यबक्षरा
 मदासमुनिना सद्गुरुश्रीगुणातीतानंदस्वाम्याज्ञया कृतेश्रीविवेकसारमनुष्यदेहदुर्लभतानिरूपणं नाम पंचमं प्रकरणम्
 ॥ ५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे श्रीकृष्ण जगवानप्रत्ये शिवजिजेतेकहेछे ॥ हेदया दोसर्वजीवने यथा योग्यकर्मफलना आपना
 राएवा ॥ देव्यर्तिजेतमेतेतमेतेणे आप्योजे आनरनो देहतेनेपां मिने पणजे पुरुषजेतेन थिजित्यां पोताना इंद्रियो जेणे ए
 वोथकोत माराचरणकमसनेन थि आदरकरतो केतां इंद्रियो संबंधिमायी कपंचविषयना सुखने इच्छतो थको धर्मसहि
 ततमारी चकिनेन थि करतो ते पुरुषजेते मोटा पुरुषने शोककरवा योग्यछेने पोताना जीवना चुंडानो करनारोछे ॥ १३ ॥
 एप्रकारे देहप्राप्ते जे एव तिक धर्मतेना प्रवर्त्तावन राएवा जे श्रीसहज जंतुतापी देहलो धेप्यएवो जे बस ॥ १४ ॥
 मुनितेणे सद्गुरुश्रीगुणातीतानंदस्वामिनि आज्ञाये करिने कस्यो एवो जे आविवेकसारना मेग्रंथतेने विषेमनुष्यदेहनुश्रे
 ष्ठपणाने रूपणकर एना मेपांचमुप्रकरणजेते संपूर्ण थयुं ॥ ५ ॥ ॥ विप्राणां धर्ममहिम्नोरजिवाचिकाः स्मृतयः ॥ त
 त्रनवमेपरं रामं प्राते जमदाग्रे वचनः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ वयां ह ब्राह्मणास्ता तक्षमयार्हणतांगताः ॥ यया श्लोक
 गुरुर्देवः पारमेष्ठ्यमगात्पदः ॥ १ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे ब्राह्मणनोजे धर्मने माहमातेना केहेनार छे ॥ श्लोकते मने अ
 र्थसहितं ॥ १ ॥ ॥ तेमां नवमस्कंधने विषे परशुरामजिप्रत्येजः दग्निजेतेकहेछे ॥ हेतात ब्राह्मण एवा जे आपणते आ

विवेक
॥३१॥

पण जे ते क्षमाये करि ने निश्चेज सर्व लोकने विषे पूज्य पणाने पांम्या छुईये ॥ अने जे क्षमाये करि ने लोकनागुरु एवा देव जे
ब्रह्मा ते जे ते सर्व थि श्रेष्ठ एवुं जे ब्रह्म लोक रूपि स्थान तेने पांमता हवा ॥ १ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ क्षमयारोचते क्ष्मीर्ब्रा
ह्मी सौरी यथा प्रज्ञा ॥ क्षमिणामाशु जगवांस्तु प्यते हरि रीश्वरः ॥ २ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने क्षमाये करि ने ब्रह्मानि ब्र
ह्मी जे ते शो जे छे ते के निषेठ तो जे मर्यनिकांति जे ते शो जे छे ते म ॥ अने सर्व जननां दुःख नाहर नाराने सर्व ने नियम मं रा
खनारा एवा जे जगवान ते जे ते पण क्षमावाला जे जन ते मना उपस्थित काक्षराजि थाय छे ॥ २ ॥ ॥ सममे नारद वच
नम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ संतुष्टस्य निरीहस्य स्वात्मारामस्य यत्सुखम् ॥ कुतस्तत्कामलोचनेन धावतोऽर्थे हयादिशः
॥ ३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे ज्ञागवतना सममने विषे नारद मुनि जे ते के हे छे ॥ जे सदा काक्ष संतोषे जुक्त छे मन जे नु एवो
जे विप्र तेने सर्व दिशायां जे ते सुख रूप थाय छे के तां संतोषवाला मनुष्य ज्यां जाय त्यां निरतर महासुखे छे ते छे ॥ ते के नि
षेठ तो जे म पगर खां पेरि ने चाल तो जे जन तेने कां कराने कांटा आदिक थि सुख जे ते व ते छे के तां तेने कां कराने कांटा वागता
न थि मांटे ते सुखि रे छे ते म ॥ ३ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ असंतुष्टस्य विप्रस्य तेजो विद्यातपो यशः ॥ स्ववर्तीन्द्रियद्वौ ह्ये
न ज्ञानं चैवावकार्यते ॥ ४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने न थि संतोष जे ने एवो जे ब्राह्मण ते नु जे ते ज विद्या तपने यश ते जे
ते विषयने विषे जे इन्द्रियां नु अति शोला दुप पण तेने करि ने स्वविजाय छे ने ज्ञान जे ते वे राई जाय छे के तां विषयने विषे जे अ
ति शो आसक्ति तेने करि ने असंतोषि एवो जे ब्राह्मण ते नु ते ज आदिक सर्वे नाशयै जाय छे ॥ ४ ॥ ॥ अष्टमं शुक्रदेव वचन
म् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ पुंसोऽयं संस्तुते ह तुरसंतोषोऽर्थकामयोः ॥ यदृच्छयोपपन्नेन संतोषो मुक्तये स्मृतः ॥ ५ ॥

सार

॥३१॥

अर्थः ॥ ॥ हवेऽष्टमस्कंधनेविपेश्रीशुकदेवजिजेतेकेहेछं जेदोऽन्नेकामनेविपेजेपुरुषनेआसंतोषेरहितपणुतेजेते
 जन्ममरणनुहेतुछे ॥ अनेईश्वरईछायेकरिनेजेमद्व्युतेणेकरिनेजेपुरुषनेसंतोषतेजेतेमुक्तिनेअर्थेकत्थाछे ॥ ५ ॥ ॥
 श्लोकः ॥ ॥ यहच्छास्त्रतुष्टस्यतेजोविप्रस्यवद्धते ॥ तस्यशाम्यत्यसंतोषादंनसेवाशुशुक्षणिः ॥ ६ ॥ ॥ अर्थः ॥
 केमजेईश्वरईछायेकरिनेमद्व्युतेणेकरिनेसंतोषेजुक्तएवोजेब्राह्मणतेनुतेजजेतेदिवसदिवसप्रत्यवधिनेपामेछे ॥ अ
 नेतेतेजजेतेअसंतोषपणायजित्कालशमिजायछे तेकेनिपठतोजेमअग्निजेतेजज्ञेकरिनेओझाईजायछेतेम ॥ ६ ॥
 एकादशेश्रीरुघ्नवचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ब्राह्मणस्यहिदेहोयंक्षुद्रकामायनेष्यते ॥ रुच्छ्रायतपसेचेहप्रेत्यानंतसु
 खायच ॥ ७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेऽष्टमस्कंधनेविपेश्रीरुघ्नजगवानजेतेउद्धवजिप्रत्येकेछे ॥ हेउद्धवजिब्राह्मणनोजेआदेहतेजेते
 आलोकनेविपेतुछएवाजेकामजोगतेनेअर्थेनयि इछ्यातारशानेअर्थेइछ्याछेतोआलोकनेविषंतोऽरुछूनामेजेतप
 करवुं तेनेअर्थेनेमरिनेपरलोकनेविपेअनंतप्रकारनांजेसुखजोगववांतेनेअर्थेइछ्याछे ॥ ७ ॥ ॥ मोक्षधर्मपुत्रोक्त
 म् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नक्रुध्यत्संप्रहृष्यच्चमानितोऽमानितश्चयः ॥ सर्वचूतेष्वन्नयदस्तंदेवाब्राह्मणंविदुः ॥ ८ ॥ ॥ अर्थः ॥
 अनेमोक्षधर्मनेविपेपणब्राह्मणनुदक्षणकत्थुंछे जेकोइयंपूज्याअथवाअपमाननेकस्याएवाथकाजक्रांधनकरेनेरा
 जिपणनथायकेतं जेअपमानेकरिनेक्रांधनेनपांमेनेसन्मानेकरिनेराजिपणनथाय ॥ अनेसर्वचूतप्राणिमात्रनेविपे
 जेनिर्जयपणुंजेतेनोदेनारोएवोजेजनतेनेदेवताजेतेब्राह्मणएवानेजांछे ॥ ८ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ जीवितंयस्य
 धर्मार्थधर्मोह्यर्थमेवच ॥ अहोरात्राश्वपुण्यार्थतंदेवाब्राह्मणंविदुः ॥ ९ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेजेनुंजीववापणुंजेते

विवेक
॥ ३२ ॥

धर्मपात्रवानेअर्थेछेनेधर्मनुजेपात्रवापणुतेजेतेजगवाननेप्ररन्नकरवानेअथछे ॥ अनेरात्रिदिवसजेतेपुण्यनेअ
र्थेछेकेतरात्रिदिवसमांजनिरंतरपुण्यकरवाकरेछेतेनेदेताजेतेब्राह्मणएवानेजांणेछे ॥ ९ ॥ ॥ सनत्सुजातीयेचो
क्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ धर्मश्चसत्यंचदमस्तपश्चत्यमात्सर्यंकीर्तिरिदक्षानसूया ॥ यज्ञश्चदानंचधृतिःश्रुतंचम
हाव्रताद्वादशब्राह्मणस्य ॥ १० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेसनत्सुजातनामेकापेयेकरेसोजेग्रंथतेमांकरेछेजेधर्म
तथाकोइअवनेदुःस्वनायाएवुं सत्यवचनयेद्वाराएणुद्वारासंयुंदेद्वाराएणुद्वारापोदादेदिहि जोगेनेविषेसंको
चकरवापणुतथामत्सररहितपणुं तथाचुंडाकाममांदाजपांमवापणुतथासुखदुःख ॥ ११ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेपराशरमु
णनेविषेदोषनआरांणकरवापणु तथायज्ञकरवापणुतथादानदेवापणुतथाधारज्जाएवापणुशेखन्नण
॥ १२ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ विप्रस्यषणित्यर्माएक्तानि ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ स्नानंसं
ध्याजपोहोमःस्वाध्यायःपितृतर्पणम् ॥ देवतापूजनंचेतिषट्कर्माणिदिनेदिने ॥ १३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेपराशरमु
नियेब्राह्मणनांछोनित्यकर्मजेतेकत्यांछे ॥ जेस्नानकरवुंतथासंध्यानोजपकरवोतथाहोमकरवोतथान्नणवुंनणाववुं
तथापित्रिनुतर्पणकरवुं ॥ तथादेवतानिपूजाकरवीएछोकरमजेतेब्राह्मणनेदिवसेदिवसेकरवानांछे ॥ १४ ॥ ॥ आ
चारमखेसंध्याप्रकारश्लोकः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ उत्तमातारकोपेतामध्यमाक्षुभतारका ॥ अभ्यासःपूर्वाह्णाह्नातःसं
ध्यात्रिधामता ॥ १५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेआचारमयूखग्रंथनेविषेविप्रनेसंध्याकरवानोप्रकारजेतेकत्योछेजेता
रायेजुक्तेकेतांत ॥ १६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेआचारमयूखग्रंथनेविषेविप्रनेसंध्याकरवानोप्रकारजेतेकत्योछेजेता

सार

॥ ३२ ॥

केतांताराआगतां संध्याकारे एवापि जेसंध्यातेजेतेमध्यमकहिछे ॥ अनेसूर्येसहितकेतांसूर्यउग्याकेडेसंध्याक
 रिपरवारेण जे संध्यातेजेतेअधममानिछेएविरित्येप्रातःकालनिसंध्याजेतेत्रणप्रकारनिमानि ॥ १२ ॥ ॥ स्कां
 देनारदंप्रतिनारायणवचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अध्यापनं याजनं च विशुद्धाच्च प्रतिग्रहः ॥ विप्रस्य जीविकाप्रो
 क्ता तत्र त्यात्वापदिता ॥ १३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेस्कंदरांणनेविषेब्राह्मणनिजेजीविकादारे देदाइदजिप्रत्ये
 नारायणजेतेकहिछे ॥ जेअणाववुंतथायज्ञकराववोतथाविशेषपणेकरिनेपवित्रएवोजेमनुष्यतेथकिदानसेवुंएअथ
 एवाएवाणनेजीववानिजेदरितेजेतेकहिछे तेमांपवित्रजनथकिप्रतिग्रहकरवोएजेछेदिवृत्तितेतोआपत्कालमां
 कहिछे ॥ १३ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ याजनेऽध्यापनेवापि दोषदीर्घाः ॥ ॥ ॥ यस्तस्यान्यापिविहितावृत्तिरस्ति चतु
 र्विधा ॥ १४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेयज्ञकराववोनेअणावतेनेविषेपणजेदोषनोजोनारोकेतांयज्ञकराव्याथितथा
 अणाव्याथिजेपेदारथायतेणेकरिनेजेदेहनिर्वाहनेकरतोएवोजेब्राह्मणनेमध्येश्रेष्ठब्राह्मणतेनिबिजिपणच्यारप्रकार
 निवृत्तिजेतेकहिछे ॥ १४ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ शिखोच्छ्रान्त्ययात्राचशास्त्रीनंचोचिताऋषिः ॥ श्रेयसीपूर्वपूर्वा
 ब्रह्मातव्याद्विजसत्तमैः ॥ १५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ तेकेईतोक्षेत्रमां एवालोएवादेवाएवांथिदांणांविणिद्याववात
 थापोतानेजोयेएटमुनित्यमागिदावतथापोताने घटितखेदएवाएवाप्रकारनिवृत्तिजेतेउत्तमएवाजेब्राह्मणते
 मनिछे ॥ अनेतेनांपणब्राह्मणनेमध्येश्रेष्ठएवाजेब्राह्मणतेमणेएकबिजाथि पूर्वनिवृत्तेजेतेश्रेष्ठजाणवि ॥ १५ ॥
 ॥ ग्रंथांतरेचोक्तम् ॥ ॥ देवोमुनिर्द्विजोराजावैश्यशूद्रविडालकाः ॥ पशुमर्त्येद्यश्चचांडालोविप्रादशविधाः स्मृताः ॥

विनेक
॥३३॥

॥ १६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ मांटेग्रयांतरनेविषेवृत्तिनेत्रंदेकरिनेविप्रपणदशप्रकारनाकल्याछेतकियाताएकदेवतयामु
नितथाद्विजतयाराजातथावैश्यतथाशूद्रतथाविडालक ॥ तथापशुतयाम्बेछतथाचांडालएदशप्रकारनाब्राह्मणज
तेकल्याछे ॥ १६ ॥ ॥ पंचमस्वपुत्रान्प्रतिक्रपन्नदेववचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नब्राह्मणैस्तुदयेन्नूतमन्यत्प
श्यामिविप्राः किमतः परंच ॥ यस्मिन्मृजिः प्रदुतं श्रद्धयाहमभ्यामिकामंनतथाग्निहोत्रे ॥ १७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे
पंचमनेविषेपोतानेदक्षणेसहितजेब्राह्मणतेनुमाहात्म्यतेनपे तानापुत्रजेतेमनेक्रपन्नदेवन्नगवानजेतेकेहेछे ॥ हेपु
त्राहुंजेतेब्राह्मणतेणेतुदयएवाविजाकोईनेनथिजोतोतोतेब्राह्मणथकिश्रेष्ठएवानेतोशुंदेखुंनदेखुं ॥ केमजेजेब्राह्मणने
विषेमनुप्यतेमणेश्रद्धायंकरिनेहोम्युंएवुंजेअन्नादिकतेने हुंजेतेजेमयथेष्टपणेजमुछूंतमअग्निहोत्रनेविषेहोम्युंजेअ
न्नादिकतेनेनथिजमतो ॥ १७ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ धृतातनूरुशतीमेपुराणीयेनेहसत्त्वंपरमंपवित्रम् ॥ शमोदमः स
त्यमनुग्रहतपस्तितीक्ष्णानुन्नवश्चयत्र ॥ १८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेसुंदरनेसनातनएविजेवेदरूपमारिमूर्ति तेजेते
आर्वाकनेनेजेतेमणेधारिछेअनेपरमपवित्रएवोजेसत्वगुणने शमदमसत्यअनुग्रहतपतितिक्षानेअनुन्न
वएजेआठगुणतेजेतेजेब्राह्मणेनेविषेरत्याछे ॥ १८ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ मतोप्यनंतात्परतः परस्मात्स्वर्गापवर्गाधिपतेर्न
किंचित् ॥ येषां किमुस्यादितरेण तेषामकिंचनानां मयि न्नक्ति न्नाजां ॥ १९ ॥ ॥ इतिविमलैकांतधर्मप्रवर्तकश्रीसहजा
नंदस्वामिशिष्यबदरामदासमुनिनासद्गुरुश्रीगुणातीतानंदस्वाम्याज्ञयाकृते श्रीविवेकसारब्राह्मणदक्षणाभाहात्म्य
निरूपणं नामषष्ठप्रकरणम् ॥ ६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेस्वर्गनेमोक्षतेनोअधिपतिनेपरजेअक्षरतेथकिपणपरनेअ

सार

413311

नंतएवोजेपुरुषोत्तमहुंतेमुंथकिपणजेब्राह्मणुंनेकांईमागवाजोग्यनथि ॥ तांतेब्राह्मणुंनेविजुंजेराज्यादिकतेणे ॥ १ ॥
 १. प्रयोजनछेकांईपणनथितेब्राह्मणकेवाछेतानथिहुंविनाविजुंकांईधनजेमनेएवानेमारेविषेअक्तिनाकरनाराएवा
 छे एवाजेब्रह्मणतेथकिविजुंकांईअतिशेअष्टएवुंहुंजेतेनथिदेखतो ॥ १९ ॥ ॥ एविरित्येनिर्मलएवोजेएकांतिक
 धर्मतेनाप्रवर्तकएवाजेश्रीसहजानंदस्वामीतेमनाशिष्यएवोजेहुंवलरामदासमुनितेणेसद्गुरुश्रीगुणातीतानंदस्वामि
 निआज्ञायेकरिनेकस्योएवोजेविवेकसारनामंग्रंथतेनेविषे ब्राह्मणनांलक्षणनेमाहात्म्यनिरूपणकस्युंएनामेछतुंप्रक
 रणजेतेसंपूर्णथयुं ॥ ६ ॥ ॥ अथधर्मज्ञानस्वरूपादिप्रतिपादिकाःस्मृतयः ॥ तत्रधर्ममूलसदाचारलक्षणमुक्तंका
 शीखंडे ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ विद्वेषरागरहिताअनुतिष्ठंतियमुने ॥ विद्वांसस्तंसदाचारंधर्ममूलंविदुर्बुधाः ॥ १ ॥
 ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेधर्मनुजेस्वरूपतेनेप्रतिपादनकरनाराजे श्लोकतेमनेअर्थेसहितलिखुंछुं ॥ तमांधर्मछेमूलजेनु
 एवोजेसदाचारतेनुलक्षणजेतेकाशीखंडनेविषेकस्युंछे ॥ जेपरस्परवैरनेपदार्थनेविषेजेआसक्तितेणेरहितएवाजेज्ञा
 नवानपुरुषतेजेतेजेनेपाळेछेकेतांजेधर्मनुआचरणकरेछे ॥ तेनेडायापुरुषजेतेधर्मछेमूलजेनुअथवाधर्मनुमूलए
 वोसदाचारजेतेनेजांणेछेकेतांकेहेछे ॥ १ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ प्रथमंधर्मसर्वस्वंप्राक्तायन्नियमायमाः ॥ अ
 तस्तेष्वेववैयलःकर्तव्योधर्ममिच्छता ॥ २ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेजेकारणपणामाटेनियमनेयमजेतेधर्मतेज
 छेसर्वद्रव्यरूपजेमांएविरित्येप्रथमथिजकल्याछेतेकारणपणामाटेधर्मनेइच्छतोएवोजेमनुष्यतेणेतेनियमनेयमपा
 लवातेनेविषेयलजेतेकरवो ॥ २ ॥ ॥ तेचोक्ताएकादशेअगवतोद्धवंप्रति ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अहिंसास

विवेक
॥३४॥

त्यमस्तेयमसंगोद्वारसंचयः ॥ आस्तिक्यं ब्रह्मचर्यं च मौनं स्थैर्यं क्षमा ज्ञेयम् ॥ ३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने ते अहिं
सादिक जे वारय मने शौचादिक जे वार नियम ते जे ते एकादशने विषे न गवाने उद्धव जिप्रत्ये कत्या ॥ जे हे उद्धव जिप्रत्ये क
मवचने करि ने कोई जिव निहिंसा जे ते न कर विने पोतानो तथा पार के द्रोहे र हित एवुं सत्य बोखवुं ने चोरि न कर विने मायिक
पदार्थ ने विषे आसक्ति न राखवुं ने अकार्य ने विषे लज्जा ने पदार्थ नो संचय न करवो ॥ अने सत शाखना वचन ने विषे आस्ता
पणु ने पोताना धर्म प्रमाणे ब्रह्मचर्य राखवुं ने मौन पणु ने स्थिरता पणु ने समर्थ थका क्षमाराख विने मारि उपासना ये करि
ने नियम पणु एबार जे ते यम क त्या छे ॥ ३ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ शौचं जपस्तपो होमः श्रद्धातिथ्यं मदर्चनम् ॥ तीर्था
टनं परार्थे हातुष्टिराचार्यसंवनम् ॥ ४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने देहे करि ने ने मने करि ने पवित्र रहे ॥ एबे प्रकार नु शौच
ने जप करवो तथा तप कर ॥ ने होम करवो ने सत शाखने विषे श्रद्धा राख विने अतिथि निसेवा कर विने मारु पूजन करवुं ॥ त
था तीर्थ प्रत्ये जावुं ने परने अर्थे क्रिया कर विने संतोष रहवो ने पोतान आचार्य जे ते मनि सेवा कर वि एबार जे ते नियम क
त्या छे ॥ ४ ॥ ॥ ग्रंथांतरे चोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ सुखमेप्सितं लोके सर्वेषामपि देहिनाम् ॥ तन्मूलं तु स्मृतो
धर्मस्तरक्षेद्यत्नतस्ततः ॥ ५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने ग्रंथांतर ने विषे पण धर्म पाखवानु कलुं छे जे आलोक ने विषे सर्वे जे
देह धारि प्राणिमात्र ते मने सुख जे ते छि त छे ॥ अने ते सुख नु मूल तो धर्म जे ते क त्या छे ते माटे दाख डे करि ने म
मने ते धर्म जे ते निरक्षा कर वि ॥ ५ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ न जातु कामान्न ज्ञान्न लोनाद्दर्मं जत्या ॥ ॥ तस्य ॥ पेहे तो ॥ ६
अर्थः ॥ ॥ अने विषय जोग निइ छाहे माटे पण क्यारं य धर्म नो त्याग न करवो ने ज्ञान हेतुं माटे के तांतुं तारो धर्म मुकि दे ने

सार

॥३४॥

हितामारिनांस्विष्टाः । विवरावेतोयपणतेबिकेकरिः । एतानां धर्मनमुकवाने लोचहेतुमाटेकतांतु धर्मनेमुकिदेतो
आटलारूपैयातुनेआपिये एमकोइककहेतांतेरुपैयाआदिकनेलोचनेकरिनेपणधर्मनोत्यागनः । एतानेपोतानेजाव
वामाटपणधर्मनोत्यागनः । एवो ॥६॥ ॥ पराशरगीतायांचोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ धर्मादपेतं यत्कर्म यत्पेस्यान्म
हाफलः ॥ न तत्सेवेतमेधाः । इति हि मिहोच्यते ॥ ७॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेपराशरगीतानेविषेकत्तुंजेधर्मथकिप
ड्युएबुजेकर्मतेकर्मजेतेजोपणमोटुछेफलजेमाएबुहोयतोयपणतेकर्मनेडायोपुरुषजेतेनकरे, केमजेआलोकनेविषे
धर्मराहतजेकर्मकरवुंतेनेपोतानुरु करेए नथिकेता ॥ ७॥ ॥ दशमेचोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अन्योपि धर्मरक्षायै देहः
संश्रियते मया ॥ विरामायाप्यधर्मस्य काले प्रचवतः क्वचित् ॥ ८॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेदशमस्कंधनेविषेकत्तुंजेकोइ
कसमयनेविषेउत्पन्नथातोजेअधर्मतेनानाशनेअर्थे तथाधर्मनारक्षाकरवानेअर्थेहुंजेतेबिजोअवतारपणधारणक
रुंनेअवतारधारणकरिनेअधर्मनोनाशकरुंनेधर्मनिरक्षाकरुं ॥ ८॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ब्रह्मन् धर्मस्यैकः । काऽहं कर्ता
तदनुमोदिता ॥ तच्छिदक्षयन्लोकमिममास्थितः पुत्रमाखिदः ॥ ९॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेना दजीप्रत्ये श्रीकृष्ण जगवानकहेछेह
ब्रह्महेपुत्रहेनारदहुंजेतेवर्णाश्रमसंबंधिजेधर्मतेनो काहुंनेतेनाआचरणनोकरनारोहुंनेतेधर्मनुंजेआचरणकरेते
नेजो नेजेप्रसन्नथाउंएवोहुंतेम हेआलोकनेजेधर्मशीखाववो तेनेअर्थेहुंजेतेतेधर्मनेआश्रयोहुंनेत्येतमेजां
णिनेमनमांखेदनेनपंमे ॥ ९॥ ॥ हारितस्मृतौ च ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अपहाय निजं धर्मं नृपः । नृपः ॥ तेहरे
द्वेषिणो ज्ञेया धर्मार्थं जन्मयद्वरेः ॥ १०॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेधर्मनथिपासताएवाजेजनतेतो जगवाननाद्वेषिछेएमहा

विवेक
॥ ३५ ॥

रितस्मृतिमांकल्युच्छे ॥ जेपोतानां जेधर्मतेनो त्याग करिने हेरुधन हेरुधन एविरित्येकेनाराछे केतं परस्त्रिनोसंगनकरवा
इत्यादिक जेपोतानां धर्मतेनो पाक्षतानथिने मुखे करिने तो हेरुधन हेरुधन एमन्नजनकरेछे एवाजे मनुष्यतेने तो जगवा
ननाशत्रुजांणवापणन्नक्तनजांणवाकमजेतां जकारणपणामाटे धर्मनुजे स्थापनकरवुं तेने अर्थे जगवाननां जन्मजे
तेछे कतां धर्मपालवां एजजगवाननुगमतुतेनो करतानथि नेउपरथि ठालि चत्तिकेरेछे माटे ते जगवाननाशत्रुजांण
वा ॥ १० ॥ ॥ तत्त्वनिबंधेच ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ स्वधर्माचरणं शक्त्या विधर्माच्च निवर्तनम् ॥ इन्द्रियाश्च विनिग्राहः सर्वथान
त्रयंत्यजेत् ॥ ११ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने तत्त्वनिबंधने विषे गोस्वामिये पणत्रणवानां नो क्यारेय त्यागनकरवो एमकल्युच्छे
ते कियां तो एकपोताना सामर्थ्यप्रमाणे करिने वर्णने आश्रमने घटित एवो जेपोतानां धर्मतेनु आचरण करवापणुने बि
जुं परस्त्रियुं नासंगकरवा तथा मद्यमांसनुं नक्षणकरवुं तथा जुगदुरमं एं आदिक जे अधर्म तेथ किनिवर्तिपां मवाप
णुं नेत्रिजु इन्द्रियोरूपि जे घोडा ते मने पंचविषयमांथि नियममां राखवापणुं एजे त्रणवानां तेनो सर्व प्रकारे करीने क्यारेय
त्यागनकरे कतां अमारा आश्रित जे तेपोताना धर्मने पाले अधर्म मार्गे क्यारेय नचालेने इन्द्रियोरूपि घोडाने नियममां रा
खेपण विषयमां छुटानमुके ॥ ११ ॥ प्रथमे चोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ तपःशौचं दया सत्यमिति पादाः प्रकीर्तिताः ॥
अधर्माश्चैस्त्रिधाः स्मयसंगमदैस्तव ॥ १२ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे प्रथमस्कंधने विषे धर्मने अधर्मनु स्वरूप जे ते
ने परिक्षितराजा जे ते धर्म प्रत्येक हेछे ॥ जे तपशौचदयाने सत्य एच्यारधर्मना पगजे ते कल्याछे ते मां हे धर्म तपशौचने दया
एजे तमारा त्रणपगते जे ते तो विस्मय तथा विषयने विषे जे आसक्ति तथा मद एजे त्रण अधर्मना पगते मणे ज्ञांगिनां स्या

सार

॥ ३५ ॥

छे ॥ १२ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ इदानीं धर्मपादस्ते सत्यं निर्वर्तयेद्यतः ॥ तं जिघृक्ष्य धर्माऽयमनृतं नैधितः कलिः ॥ १३ ॥
अर्थः ॥ ॥ अने हे धर्म हमणां कलियुगने विषेतमारो सत्यरूप जे गते जे ते व ते छे ने जे सत्यरूप जे पगते ए करिने ॥ इदानीं धर्मपादस्ते सत्यं निर्वर्तयेद्यतः ॥ तं जिघृक्ष्य धर्माऽयमनृतं नैधितः कलिः ॥ १३ ॥
रा आत्माने धारि रत्ना छे अथवा धर्मवाला पुरुष जे ते तमने धारे छे ॥ ते जे तमारो सत्यरूप जे पगते ने जुठु बोझ बुंते ए करिने
वर्धि पांमतो एवो जे कलिरूप अधर्म ते जे ते ग्रहण करवाने इच्छे छे ॥ १३ ॥ ॥ एकादशे जनकं प्रतियोगेश्वर वचनम् ॥
श्लोकः ॥ ॥ धनं च धर्मैकफलं यतो वै ज्ञानं स विज्ञानमनुप्रशांति ॥ गृहेषु यं जंतिकले वरस्य मृत्युं न पश्यंति दुरंतवीर्यम् ॥ १४ ॥
॥ १४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे एकादशने विषे जनकराजा प्रत्ये योगेश्वर जे ते धन जे तेने धर्मने अर्थे नथि वावरता एवा जे पु
रुष ते मने काल निविकछे एम के छे जे धर्म थकि विज्ञाने सहित एवु ज्ञान जे तेने निश्चे थाय छे अने ते जे ज्ञान तेने के डे अति शोशां
ति जे ते थाय छे ए विरित्ये ज्ञानादिक नु कारण एवा जे धर्म ते जे छे मुख्य फल ते जे नु एवु जे धन तेने जे घरांने विषे जां डे छे कतां
न गवान तथा न गवान ना न जे ते मने अर्थे वावर वा जां ग्य एवुं जे द्रव्य तेने पोतानि लोकने विषे आवरु वधारवाने अर्थे
ना त्यजा त्यने विषे खरचे छे ने न गवानने अर्थे नथि वावरता एवा जे अज्ञानि पुरुष ते जे ते अति शोछे सामर्थ्य ते जे नु एवा जे
पोताना कले वरनो मृत्यु तेने नथि जोता के तां ते मनुष्य एम नथि जां एता जे अमे मरि जासुं ॥ १४ ॥ ॥ एकादशे ज्ञानस्वरूपा
दिक मुद्गवं प्रति न गवान् वक्ति ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ केवल्यं सात्त्विकं ज्ञानं रजो वै कल्पिकं तु यत् ॥ प्राकृतं तामसं ज्ञानं मन्निष्ठं
निर्गुणं स्मृतम् ॥ १५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे ज्ञान नुं जे स्वरूपादिक तेने एकादशने विषे न गवान जे ते उद्धव जि प्रत्ये कहे छे ॥ हे उ
द्धव जि शुद्ध एवुं जे जीव नु स्वरूप जां एवुं ते जे ते सात्त्विक ज्ञान कल्युं छे ने मायिक एवा जे देव मनुष्यादिक न दते मनु जे पृथक

[illegible][illegible]

॥ ३६ ॥

नेपोतानास्वरूपनुविज्ञानकहिनेहवेपोतानुसर्वनेविषेअन्वयव्यतिरेकपणेकरिनेवर्तवारूपजेविज्ञानतेनेकेहेछे ॥ हेउ
 द्वजिआजगतनिउत्पातियगमोहो यनेजगतन शथाशे तेसमयनेविषेअन्वयव्यतिरेकपणेकरिनेरुंछे नेआज
 गतनिस्थिति मयनेविषेसृज्यजेवैराजपुरुषतेयकिसृज्यजेब्रह्मादिकविश्वतंप्रत्येजंअंतर्यामिपणेकरिनेअन्वयपणा
 नेपांमेछे अनेपाछोकरिनेतेजगतनोप्रलयययेसतेजेव्यतिरेकपणेकरिनेशेषरहेछेतेजस्वरूपजेतेसतछेकेतांआजग
 तनिस्थितेसमयनेविषेअन्वयपणेअनेपाछोकरिनेतेजगतनोप्रलयययेसतेजेव्यतिरेकपणेकरिनेदिव्यमूर्ति
 मानरेहेछेनेजगतनोप्रलयययाकेपणपोतानाधाममांरुंछेजेनेअन्वयव्यतिरेकपणेसमजवोतेनेपणतमेजे
 तेविज्ञाद्विज्ञाणो ॥ १८ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ योविद्याश्रुतसंपन्न आत्मज्ञानुमानिकः ॥ मायामात्रमिदं ज्ञात्वा ज्ञानं च
 मयिसंन्यसेत् ॥ १९ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हेउद्वजिज्ञाननेशास्त्रतेमणेसंपन्न एवोजेआत्माज्ञानिपुरुषतेजेतेपरोक्ष
 ज्ञानेरहितथकोआजगतजेतेनेमायामात्रएवुंजांणिनेज्ञानजेतेनेसम्यक्प्रकाशेविषेमुकेकेतांज्ञानेकारनेमारोअ
 नुचवकरेपणनाशवंतएवुंजेजगततेनोअनुचवकरेनहि ॥ १९ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ज्ञानिनस्त्वहमेवैष्टः स्वार्थहेतु
 श्वसंमतः ॥ स्वर्गश्चैवापवर्गश्च नान्योर्थो मद्तोदरे ॥ २० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ केमजेज्ञानिन्न जेतेनेतोपोतानेइ
 छितएवोजेस्वार्थनेहेतुतेरूपजेतेहुंजमानवाजोग्यछुं ॥ अनेपाछोकरिनेतेरूपपणहुंजमानवाजोग्यछुं पणमारावि
 नातेज्ञानिन्न जेतेनेविजोपदार्थजेतेप्रियनथि ॥ २० ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ज्ञानविज्ञाद्विज्ञाः पदं श्रेष्ठं विदुर्मम ॥
 ज्ञानी प्रियतमोऽतो मे ज्ञानेनासौ विचरति मां ॥ २१ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेज्ञाननेविज्ञानेकरिनेसारिपेठेसिद्धयया

विवेक
॥ ३७ ॥

एवाजमाराएकांतिकज्ञतेजेतेमारुंश्रेष्ठएवंपदजेमारुब्रह्मपुरधामतेनेपांमेछे ॥ अनेअज्ञानिअक्तजेतेज्ञानेकरिने
मुनेधारणकरेछेमाटेज्ञानिअक्तजेतेमुनेअतिशेवालोछे ॥ २१ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ तपस्तीर्थजपोदानंपवित्राणीतरा
णिच ॥ नासंकुर्वंतितांशुर्द्वियाज्ञानकलयाकृता ॥ २२ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेज्ञानजेतेनुश्रेष्ठपणुकेहेछे ॥ हेउद्धवजित
पतीर्थजपनेदानंअनेविजंपणजेपवित्रवस्तुतेसर्वेजेतेमारास्वरूपनुजेज्ञानतेनो लेशतेणेकरिएविजेशुद्धितेशुद्धिजे
तेनेसंपूरणनथिकरतांकेतं मारास्वरूपनाज्ञाननोलेशतेणेकरिनेजेमोक्षरूपीसिद्धिथायछे तेसिद्धिनेतोततपआदिक
एकेयकरवानथिसमर्थथातां ॥ २२ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ तस्माज्ज्ञानेनसहितंज्ञात्वास्वात्मानमुद्धवः ॥ ज्ञानविज्ञान
नसंपन्नोअजमांअक्तिआवितः ॥ २३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ तेकारणपणामाटेहेउद्धवजिज्ञाननेविज्ञानतेमणेजुक्तनेमारि
अक्तियेकरिनेशुद्धययाएवातजेतेपोतानोअंतर्यामिएवोजेहुंतेमुनेज्ञानेसहितजांणिनेअजो ॥ २३ ॥ ॥ श्लोकः ॥
ज्ञानविज्ञानयज्ञेनमामिध्वात्मानमात्मनि ॥ सर्वयज्ञपतिंमां वैसंसिद्धिमुनयोगमन् ॥ २४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
सर्वेमुनिजेतेपणज्ञानजेप्रकृतिपुरुषादिकनारूपनेजांणवनेविज्ञानजेमारास्वरूपनेयथार्थपणेसमझवुं तेरूपीजेज
ज्ञतेणेकरिनेसर्वेयज्ञनोपतिनेजीवनेविषेअंतर्यामिथयेहर्ततो एवोजेहुंतेमुनेयजिनेसंसिद्धिजेसर्वप्रकारेकरिनेपां
मवाजोग्यजेहुंतेमुनेपांमताहवा ॥ २४ ॥ ॥ चतुर्थेरुद्रवचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ श्रेयसामिहसर्वेषांज्ञानंनिः
श्रेयसंपरम् ॥ सुखंतरतिदुष्पारंज्ञाननौर्व्यसनार्णवम् ॥ २५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेचतुर्थनेविषेज्ञानजेश्रेष्ठपणुते
नेरुद्रजेतेकेहेछे ॥ हेराजनूआलोकनेविषेसर्वेकदयाणनांजेसाधनतेमनेमध्येज्ञानजेतेसर्वोपरिश्रेष्ठकदयाणनुसा

सार

॥ ३७ ॥

धनछे ॥ केमजेआसंसाररूपिसमुद्रतरवानेअर्थेज्ञानरूपछे नावजेनेएवोजेपुरुषतेजेतेदुखेकरिनेनतरायएवोजेना
 नाप्रकारनाछेदुःखजेमांएवोजेसंसाररूपीसमुद्रतेनेसुखेकरिनेतरेछे ॥ २४ ॥ ॥ सप्तमबाखकान्प्रतिप्रह्लादवर्च
 नम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ज्ञानंतदेतदमलंदुरवापमाहनारायणोनरसखःकिलनारदाय ॥ एकांतिनांनगवतस्तद
 किंचनानं पादारविंदरजसाप्लुतदेहिनांस्यात् ॥ २५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेसप्तमनेविषेबाखकप्रत्येप्रह्लादजिजेते
 ज्ञानिपुत्ररंपराकेहेछे ॥ हेबाखकोतमेएमकेहेताहोजेअज्ञानतमेक्यांथिपांम्यातोत्याहुंतमनेकहुंछुं जेदुःखेकरिने
 पणनवमायनेनिर्मलएवुंजेएज्ञानतेज्ञानजेतेनेनरनासखाएवाजेनारायणतेजेतेनिश्वेनारदजिनेकेताहवानेतेनारद
 जियेमुनेकहुंछेतेमेतमनेकहुं ॥ अनेतमेएमनजंणशोजेअज्ञानसर्वेनेक्यांथिथायकेमजेतेज्ञानजेतेतोअकिंचन
 एवाजेनगवाननाएकंतिकनतेमनाचरणारविंदछे रजतेनेविषेजेनायाकेतंनगवाननाएकांतिकनक्तनिसे
 वाकरताएवाजेदेहधारिजीवतेमनेथायछे ॥ २५ ॥ ॥ ग्रंथांतरेच ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ज्ञानंधर्मोद्भवंसाक्षाज्ज्ञा
 नाद्वैतस्यसंभवः ॥ वैराग्यात्परमंज्ञानंपरमार्थप्रकाशकम् ॥ ज्ञानवैराग्ययुक्तस्ययोगसिद्धिर्द्विजोत्तमाः ॥ २६ ॥ ॥
 अर्थः ॥ ॥ अनेवद्विज्ञाननित्यत्तिनेज्ञाननिप्राप्तिग्रंथांतरनेविषेकहिछे जेज्ञानजेतेकेवुछेतोधर्मपाखवाथकिछेउ
 त्यत्तितेजेनिएवुंछेनेसाक्षातएवुंजेएज्ञानतेथकिवैराग्यनित्यत्तिजेतेछे अनेवैराग्यथिपणश्रेष्ठनेपरमअर्थनुप्रकाश
 करनारुंएएज्ञानजेतेछे माटेहेबाखणनेविषेश्रेष्ठएवाबाखणोज्ञाननेवैराग्येयुक्तएवोजेमुल्लेखेछेहोपदिशिजे
 तेथायछे ॥ २६ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नां नाज्ञानविज्ञानेमोक्षस्याधिगमांनवेत् ॥ नविनागुरुसंबंधाज्ज्ञानस्याधिगम

विवेक
॥३८॥

स्तथा ॥ २७ ॥ ॥ इति विमलैकांतधर्मप्रवर्तकश्रीसहजानंदस्वामिशिष्यबलरामदासमुनिना सद्गुरुश्रीगुणातीतानंद
दस्वाम्याज्ञयारुते विवेकसारधर्मज्ञानस्वरूपादिनिरूपणं नाम सप्तमं प्रकरणम् ॥ ७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने ज्ञान
ने विज्ञान विना जीवने मोक्ष निप्राप्ति जे ते जे मन थियाति ते मगुरुना संबंध विना केंतां सारा ज्ञानि गुरु कस्या विना ज्ञान नि
प्राप्ति जे ते याति न थि मां ज्ञान पं मवाने अर्थे गुरु जे ते रारा ज्ञान वा ला करवा ॥ २७ ॥ ॥ ए विरिल्लि दिष्ट एवो जे एकां
तिक धर्म तेना प्रवर्त्ता विनारा जे श्रीसहजानंदस्वामि ते मनो शिष्य एवो जे हुंबलरामदासमुनि ते ए सद्गुरुश्रीगुणातीतानंद
स्वामि नि आज्ञा ये करि ने कस्या एवो जे विवेक सार तेना मे ग्रंथ तेने विषे धर्म ने ज्ञान न स्वरूपादिक निरूपण कस्या तेना मे
सात मुं प्रकरण जे ते संपूर्ण थयुं ॥ ७ ॥ ॥ अथ वैराग्य प्रतिपादिकाः स्मृतयः ॥ तत्रोक्तं प्रश्नो विदुः ॥ ॥ श्लोकः ॥
यः स्वकात्परतो वेह जात निर्वेद आत्मवान् ॥ त्रिदिव्य हरिं गेहात्प्रव्रजेत्सनरोत्तमः ॥ १ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे वैराग्य
ने प्रतिपादन करणारा जे श्लोक ते मने अर्थे सहित हुं जे ते लिखुं छुं ॥ ते मां प्रथम स्कंध ने विषे विदुरजिये धृतराष्ट्र प्रत्ये कथुं
छे ॥ हेराज आत्मज्ञानि एवो जे गुरु ते जे ते पोतानि मेले अथवा कोइ कने उपदेश करि ने आलोकने विषे उपज्यो छे वैरा
ग्य ते जे ने एवो थ को जे पोताना लदयने विषे नगवानने धारि ने पोताना धर थ किचा लिनि कसे ते पुरुष जे ते नरने मध्ये उत्तम
जाणवो ॥ १ ॥ ॥ स्कांदोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ इत्थं प्रज्ञोः काश शक्त्या लयैरेतैश्चतुर्विधैः ॥ असद्गुत्वाऽखिलां
तत्रारुचिर्वैराग्यमुच्यते ॥ २ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने स्कंद पुराण ने विषे वैराग्यनुलक्षण कथुं छे जे ए प्रकारे नगवाननि
काश शक्तिये करि ने थया एवा जे नित्य प्रलय नैमित्तिक प्रलय प्राकृत प्रलयने आत्यंतिक प्रलय एव्यार प्रकार ना जे प्रलय

सार

तेमणेकरिने समग्र असत्यजाणिनेकेतांसर्वेमायिकएवाजेलोकजोगादिकतेमनेनाशवंतनेकाकविष्टातुह्यतुच्छस
 मज्जिनेसर्वलोकजोगादिकमांजेअरुचितेजतेवैराग्यकहियेछये ॥ २ ॥ ॥ विदुरनीतौचोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥
 महाबलान्पश्यमहानुजावान्प्रशास्यन्मिधनधान्यपूर्णम् ॥ राज्यानिहित्वाविपुलांश्चजोगान्गतान्नरेंद्रान्वशमंत
 कस्य ॥ ३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेविदुरनेद्विद्वेष्टेविदुरजियेजीवनेराग्यपांमवानेअर्थेकस्युछे ॥ हेराज मोटुछे
 बलजेमनुनेमोटोछेमहिमाजेमनोएवाजेमोटाराजातेजेतेधने करिनेधान्येकरिनेपूर्णएवीजेपृथवीतेनिशिद्धाकरिने
 नेपछेतेपृथवीनाराज्यनोत्यागकरिनेतथामोटाजेजोगतेमनोत्यागकरिनेकाखनेवशयैजाताहवातेनेतुजेतेजो ॥ ३ ॥
 ॥ श्लोकः ॥ ॥ नृत्तं पुत्रं दुःख पुष्टं मनुष्या उक्षिप्य राजन् स्वगृहान्निर्हरंति ॥ तं मुक्तकेशः करुणं रुदंतं श्रिता मध्ये काष्ठमि
 व क्षिपंति ॥ ४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हेराज नदुःखेकरिनेपेपणकस्योएवोजेपुत्रतेजारेमरिजायछेतारेतेनेमनुष्यजेतेपो
 तानाघरयकिछेदेमशानमांबालवालेईजायछेने तेमनुष्यजेतेदूखछेदेजजेमनानेकरुणायेसहितजेमहोयतेमरो
 ताथकातेपुत्रनेचित नामध्यनेविषेकाष्टनिपेठेनांखिदेईनेबालिदेछे ॥ ४ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अन्योधनं प्रेतगतस्य
 जुंक्ते वासांसि चाग्निश्च शरीरधातून् ॥ द्वाच्यामयं सहगच्छत्यमुत्र पुण्येन पापेन च वेष्ट्यमानः ॥ ५ ॥ ॥ अर्थः ॥
 अनेमारंगयोएवोजेपुरुषतेजेधनतथावसतेनेबिजोजोगवेछे अनेतेनाशरीरनाजेत्वचामंसादेकधातुतेनेअग्नि
 अथवापक्षितेजोगवेछेअनेएजेपुरुषतेपुण्यनेपापतेणेकरिनेवीटांणोथकोतेपुण्यपापेसहितपरलोकेनेविषेजायछे ॥
 ॥ ५ ॥ ॥ एकादशेचोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ तस्यानिर्वणं चित्तायागीतं शृणु यथा मम ॥ निर्वेद आशापाशानां पुरुष

विवेक
॥३९॥

स्ययथात्यसिः॥ नत्तंगजातनिर्वेदोदेहबंधं जिहासति॥६॥ ॥ अर्थः॥ ॥ अने एकादशने विषे कंठे हे पाण्डु जडु वै
राग्ये जुक्त छे चित्त जे नुं एवी जे ते पिंगला ते नुं जे गीत ते ने जे ते मुथ किय थार्थ पणे सांच ह्या अने ए रुपने आशारूप जे पाश
तेने छेदवाने विषे वैराग्य जे ते तरवा ॥६॥ ॥ कंम जेन थि उत्पन्न थयो वैराग्य जे ने एवो जे रुप ते जे ते देहना बंधन ने त्या
ग करवाने नयी इच्छतो॥६॥ ॥ श्लोकः॥ ॥ नूनं मे न गवान्प्रीतो विष्णुः ॥ निर्वेदो यं दुराशायाय मे
जातः ॥७॥ ॥ अर्थः॥ ॥ अने शुभ्र एवुं जे कोई कर्म तेणे करि ने विष्णु एवा न गवान जे ते मुनं निश्चे प्रसन्न
थया जे कारण पणामाटे दुष्ट छे आशा जे ने एवी जे हुं ते मुने सुखना आपनारो एवो जे आवैराग्य जे ते उत्पन्न थयो छे माटे
मारु मां दुःखाग्य छे ॥७॥ ॥ श्लोकः॥ ॥ मैवस्युर्मदं चाग्यायाः क्लेशानिर्वेदहेतवः ॥ येनानुबंधं निर्दत्तपुरुषः ॥
ति॥८॥ ॥ अर्थः॥ ॥ अने जो हुं चाग्य हीन हउं तो वैराग्य ना हेतु एवा जे क्लेश ते जे ते मुने न होय अने जे वैराग्ये करि ने पुरुष
जे ते देहगेहादिक रूप जे बंधन ते नो त्याग करि ने शांति ने पां मे छे ॥८॥ ॥ श्लोकः॥ ॥ तेनोपाकृतमादाय शिरसा ग्राम्यसं
गताः ॥ त्यक्त्वा दुराशाः शरणं ब्रजामितमधीश्वरम् ॥९॥ ॥ अर्थः॥ ॥ एकारण पणामाटे ते न गवान तेणे कस्यो एवो जे
वैराग्य रूप उपगार ते ने मस्तक वते ग्रहण करि ने हुं जे ते ग्राम्य एवा जे नरने विषय ते ने विषे रहि एवि जे दुष्ट आशा ते मनो त्या
ग करि ने सर्वना नियंता एवा जे न गवान तेना शरण ने पां मिछूं ॥९॥ ॥ वृद्ध चाणक्यो वदति ॥ ॥ श्रुतं यन्न
विर ॥ धर्माय न शांतये ॥ किं तेन पठितेनापिका कवा शित मेव तदिति ॥१०॥ ॥ अर्थः॥ ॥ हवे चाणक्य ऋषि जे
ते वैराग्य रहित जे न एला ते मनि निंदा करे छे ॥ जे शास्त्र नु जे न एवा पणु ते जे ते जे न एवा नाराने वैराग्य पां मवाने अर्थ तथा

सार

॥३९॥

[illegible]

विवेक
॥४०॥

पतेपोतानामित्रप्रत्येकदेहं हेमित्रनानाप्रकाराजं जोगतेन विपरागनां नयजेतरस्यां छेने सुखने विषेनाशपणानि वि
कछेकेतां जे सुख छे ते रखेनाशनपां मे एम सुख मां पण नय छे ने धनने विषे अग्निनोतथार छे दो छे ते ते ते छे
ने दासपणाने विषे स्वामिनि विषे कजे ते छे ने जयने विषे हां मा वलिया शत्रुनि विषे कजे ते छे ने सारा कुलने विषे व्यभिचारादि
कदोषवादि जे स्त्रीयो ते थि ॥ १३ ॥ ॥ अने मोक्षपने विषे पण को कपोतानुमान जंग करे ते एका ने पोतानामन
मां खेदपां मवापण ते निविषे कजे ते छे ने सारा गुणने विषे खलपुरुषनो नय जे ते छे ने देहने विषे काय थकि नय जे ते छे हबे के
टलांक गणावु सर्वेना मरूपने लोकने जोग सर्वे ठां ए नय जे ते छे माटे हे सखे अन्नय एवो जे वैराग्य तेने जत मे जे ते सेवो
केतां सर्वे मायिक सुखनो त्याग करि ने जगवानना सुखने अर्थे निर्जय एवो जे वैराग्य तेने तमे पां मोतो महा सुखिया थाशो
॥ १३ ॥ ॥ दश मे चोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नेह चात्यंत संवासः कर्हि चित्केन चित्सह ॥ राजन्स्वेनापि देहेन किमु
जायात्मजादिभिः ॥ १४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने दशमने विषे पण वैराग्यपां ॥ ॥ ॥ हि छे हे राजन् धृतराष्ट्र ॥
संसारने विषे जीवने क्यारे यकोय संघाते नित्ये जे लुरे वापण जे तेरे हेतु नथि ॥ अने वलिपोतानो जे देह ते संघाते पण नित्ये
जे लुरे वापण नथि रेतु तो स्त्रीपुत्रादिक संघाते न रहे एम ते शुक बुंछे ॥ १४ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ एकः प्रसूयते जंतुरेक एव प्र
क्षीयते ॥ एको नृत्तुं दत्तुं दत्तं दत्तं दत्तं ॥ १५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने हे धृतराष्ट्र ॥ ॥ ॥ जे जो जन्म छे ॥
ने एक जो मरी जाय छे ॥ अने पोते कस्युं जे पुन्य तेने एक जो जोग वेछे ॥ ने पोते कस्युं जे पाप तेने पण पोते एक जो जोग
गवेछे ॥ १५ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अधर्मापचितं वित्तं हरंत्यन्येऽप्यमेधसः ॥ संजो जनीयापदेशैर्जलानी बजसौ

सार

॥४०॥

कसः॥ ॥ १६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने अस्पृच्छे बुद्धिजेनि एवांजे मूढपुरुषतेनुं अधर्मकरिने जेसुं करुणुं एबुं जेधनते
 नेबिजा जे पुत्रादि जेते जेते चरणपोषण करवा योग्य छे एरित्यने मिशे करिने हरिजाय छे ॥ जेमजद देवि देवो जे एत
 तेनु जीवनरूप जे जस तेने ते मत्स्यना पुत्र हरिसे छे तेम ॥ १६ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ गुह्याति यान धर्मेण स्वबुद्ध्या त
 मपंडितं ॥ तेऽकृतार्थं प्रहि एवं ति प्राणारायः सुतादयः ॥ १७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने हे धृतराष्ट्र आजीव जे ते जेने एतो
 मारो छे ए विबुद्धिये करिने अधर्मवते पोषण करे छे ए ॥ जे देहा ॥ ॥ धनने पुत्रादिक ते जे ते अवि ॥ ए ॥ जे ए ॥ रुषतेने अक
 तार्थ एवाने जत जे दे छे ॥ १७ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ स्वयं किं विषमादाय तैस्य क्तो नार्थको विदः ॥ असिद्धार्यो विश
 त्यं धं स्वधर्मवि ॥ स्वस्तमः ॥ १८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने पे ताना स्वार्थने न जां एतो एवो ॥ नेपोतानो जे धर्म ते य कि वि
 मुख एवो ॥ ने अपूर्ण छे ॥ जे ते य जे नो एवो जे ए पुरुष ते जे ते पुत्रादिक ना पोषण करिने थयु जे पाप तेने पोते ज ग्रहण करीने ते
 पुत्रादिके त्याग करी सतो अधतां मसन र ॥ जे दे ॥ देश करे छे ॥ १८ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ तस्माद्व्यो क मिमं राजन् स्वप्नमा
 यामनोरथं ॥ वीक्ष्याऽऽ ॥ जे दे ॥ जे दे ॥ मः शांतो न व प्रज्ञो ॥ १९ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ ते कारण पणामाटे हेराज
 हे धृतराष्ट्र आजे लोक तेने स्वप्नमायाने मनोरथ तुल्य जोइनेने पोतानुं जेमन तेने पोतानि बुद्धिये करिने नियम माराखिने हे
 समर्थ समथा अने शांतथा ओ ॥ १९ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ सुतामहिष्यो न वतो ज्ञातयाऽ ॥ न त्यमंत्रिणः ॥ प्रजाश्रुतु
 काक्षीयानाधुना संतिकाक्षिताः ॥ २० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने हेराज नूत मेराज्य करता ते समय मां थया जेत मारा पुत्र
 नेत मारि पटरां णियोने ज्ञातीने प्रधानने मित्रिने प्रजा ए सर्वे जे ते काक्षते ए ज्यं त्यां च क्षविनां स्त्र्यामाटे ते सर्वे हमणां कोईये

विवेक
॥ ४९ ॥

[illegible]

सार

114911

एतादृशं दृष्ट्वा याकृतेश्रीविवेकसारेवैराग्यनिरूपणं नाम अष्टमं प्रकरणम् ॥ ८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेबलि
सप्तमनेविषेकगुणेषु वतेईश्वरजंतेमणेपोतपोतानाकर्मकरिनेएकठेकांणेजेसांकर्यांनेपाछांजुदांकरिनांस्यां
वांजेभूतप्राणिमात्रतेम आद्योक्तनेविषेजेजेदुरेवापणुतेजेतेतोजेमपरवनेविषेपाणिपिवानेजेसांथयांजेम प्यते
मनाजेवुंछेकेतांजेमपरवनेविषेजेसांथयांजेमनुप्यतेपाणिपियनेजुदांजुदांवाह्यं जायछेतेमनेजेसांथया
जेसीपुत्रादिकसर्वेसंबंधितेजेतेनाशपांमिजायछेपणकोईनिरंतरजेसारितांनथिमाटेतेम अतिशोहेतराख नाहे ॥ ॥

॥ २४ ॥ ॥ एविरंयेदिदंएवोजेएकं तिकधर्मतेनाप्रवर्त्तावनाराजेश्रीलक्ष्मणादृष्ट्वा एतेदोषिप्यएवोजे
लरामदासमुनितेणेसदुरुश्रीगुणातातानंदं दृष्ट्वा आज्ञायेकरिनेकस्यो जेआविवेकसारनामेग्रंथतेमांवैराग्यनुनि
रूपणकरु एतादृशं प्रकरणजेतेसंपूर्णथयुं ॥ ८ ॥ ॥ अथश्रीहरेर्नमोऽस्तु ॥ स्मृतयः ॥ तत्रोक्तंसप्त

मे ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ श्रवणंकीर्तनंविघ्नोःस्मरणंपादसेवनं ॥ अर्चनं दनंदास्यंसख्यमात्मानवेदनम् ॥

॥ १ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेम प्यमात्रनेपोतानाकट्याणनेअर्थेकरवाजोग्यएविजेश्रीहरिनिभक्तिनेनाप्रतिपा
दनकरनाराजेश्लोकतेमनेअर्थेसहितहुंजेतेलिखुंछुं ॥ तेमांजागवतनासप्तमनेविषेनवप्रकारनाभक्तिनाजेदजेते
त्याछे जेभगवाननीकथासंज्ञवितथाभगवानन कथाकीर्तनकेवांतथाभगवाननिमूर्तिनुत्तरणकरवंतथाभ
गवाननाचरणारविंदनिसेवाकरवी ॥ तथाभगवाननिजाकरवितथाभगवाननेवंदनाकरवित
पणुकरवुं तथाभगवाननुसखापणुकरवुं तथाभगवाननेपोतानोदेहअर्पण ॥ १ ॥ ॥ अचिंतुक्तजनोव

विवेक
॥४२॥

क्ति ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ श्रीविघ्नोः श्रवणे परिक्षिप्य नवद्वयासक्तिः कीर्तने प्रह्लादः स्मरणे प्रियव्रजजने लक्ष्मीः पृथुः पृ
जने ॥ अक्रूरस्त्वन्निवन्दने कपिपतिर्दास्ये च सस्येऽर्जुनः सर्वस्वात्मसमर्पणे बलिरन्तकैव द्यमेते विदुः ॥ २ ॥ ॥ अ
र्थः ॥ ॥ हवते नवप्रकारनिजे च कितेनाजेन वमुख्य अधिकारिते मने अन्नियुक्तजनजेते कहे छेजे च गवाननिकथासां
चलविते मां परीक्षितराजा जेते मुख्य अधिकारि होता हवा ने च गवाननिकीर्तन च कितेने विषे शुक्रदेवजिजेते मुख्य अ
धिकाः ॥ ॥ ने च गवाननिसमरण च कितेने विषे प्रह्लादजिजेतेः स्य अधिकारि होता हवा ने च गवाननाचरणार
विंदनि सेवा करवितेने विषे लक्ष्मीजीजेते मुख्य अधिकारि होता हवा ने च गवाननि अर्चन च कितेने विषे पृथुजेते मुख्य हो
ता हवा ॥ अने हवा विद्वंश्च च कितेने विषे अक्रूरजिजेतेः स्य होता हवाने हारे निदासत्व च कितेने विषे हनुमानजिजेते मुख्य
च कितेने होता हवा ने च गवाननिसस्य च कितेने विषे अर्जुनजेतेः स्य होता हवा ने च गवानने सर्वपोतानुधनादिक तथा देह
अर्पण कर एजे च गवाननि आत्मनि वेदन च कितेने विषे बलिराजा जेते मुख्य अधिकारि होता हवा एजे सर्वे च कितेने जेते
च गवानने जेशुद्धस्वरूपतेने जाणता हवा अथवा च गवानना धामने पंमता हवा ॥ २ ॥ ॥ नारायणेनोक्तम् ॥ ॥
श्लोकः ॥ ॥ धर्मो ज्ञानं च वैराग्यं च तेर्वैद्यानि तत्त्वतः ॥ अंगाने त्रीण्युक्तानि गतत्वादास्यान्यनुक्रमात् ॥ ३ ॥ ॥
अर्थः ॥ ॥ अने नारायण मुनिजेतेः एने नारायण गीताने विषे च कितेनां च अंगजेते कथ्य छेते कियां तो धर्म ज्ञान ने वैरा
ग्य ए अंगजेते च कितेने मस्तक हृदय ने पगछेनाम जेमनां एवां अंगजेते यथार्थ पणे करिने अनुक्रम थ कि जाण
वां के तां धर्म जेते च कितेने हृदय छेने वैराग्य जेते च कितेना पगछे ॥ ४ ॥ ॥ दशमे ब्रह्मावद

सार

॥४२॥

ति ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ श्रेयः सुतिं नक्तिमुदस्यते विचो ह्यसंतिये केवलबोधलब्धये ॥ तेषामसौ क्लेश एव शिष्य
 तेनान्यथास्थूषतुषावघातिनाम् ॥ ४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेदशमनेविषे नक्तिनु जेश्रेष्ठपणुतेनेबराप्तेके
 छे ॥ हेविचोकेतं समर्थजेममोटातदावथकीनिऊरणांनीसरेछे ॥ तेमधर्मअर्थकामनेचारप्रकारनिमुक्तिनेज्ञान
 नेब्रह्म ॥ ॥ ॥ वेछेनिऊरणां जेथकि एविजे तमारि नक्तितेनो त्यागकरिनेनेजे रूपकेवलब्रह्मज्ञाननिप्राप्तिनेअर्थे
 जक्लेशनेकरेछे ॥ ते रूपनेब्रह्मज्ञाननिप्राप्तिथीनथी ॥ नेकेवलक्लेशजप्राप्तथायछे ॥ जेमस्थूषएवांजेशाद्वयनांफो
 तरांतेनाखांडनाराजेपुरुषतेमनेचोखानिप्राप्तिनथीथाती ॥ नेकेवलक्लेशजथायछे ॥ तेमतमारि नक्तिनो त्यागकरि
 नेब्रह्म ॥ ॥ ॥ तेमनेकेवलक्लेश जप्राप्तथायछे ॥ ४ ॥ ॥ तृतीये श्रीकपिलदेवो मातरं प्र
 तिवक्ति ॥ ॥ श्लोकौ ॥ मद्गुणश्रुतिमात्रेण मयि सर्वगुहाशये ॥ मनोगतिरविच्छिन्ना यथा गंगा न सौ बुधौ
 ॥ ५ ॥ लक्षणं नक्तियोगस्य निर्गुणस्य तदाहृतम् ॥ अहं क्यव्यवाहेताया नक्तिः पुरुषोत्तमे ॥ ६ ॥ ॥ अर्थः ॥
 हवेचागवतनात्रीजास्कंधमांकपिलदेवजि नगवानजेते नक्तिनु जे लक्षण तेने पोतानी माता प्रत्येकेहेछे ॥ हेमातसर्व
 नोअंतयमि एवोपुरुषोत्तमवार देवजेहुंते मारेविषे मारा गुणजे अवतारचरित्रतेने श्रवणमात्रेकरिनेसर्वक्रियाकरते
 सतेमननिगातेजेतेनिंतररेहेजेमगंगानाजलनिगतिसमुद्रनेविषेअखंडरेहेछे तेममारेविषेनिरंतरममनीदत्तिरहेतेजे
 तेनिर्गुण नक्तियोगनु लक्षणकथ्युंछे तेनिर्गुण नक्तिकेवीछेतोअहं कीकेतांनिष्कामछे ॥ ॥ ॥ ॥ सिद्धि
 ऐश्वर्यादिकरूपजेअंतरायतेजेनेविषेआडोआवेनहि एवीछे ॥ अनेएविरित्यनी नक्तिजेनेहोयते मारानिर्गुण नक्तिकेहे

विवेक
॥४३॥

वाय ॥५॥६॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ साक्षात्पराधिपतिर्मायायाः सत्यैकत्वमप्युत ॥ दायमानं न गच्छति विद्या त्वसेवनं
जनाः ॥७॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने ते मारा निगुण एकांतिक चक्र जन के । छेतो सा लोका जे हुं जे लोक मारे हे तो हउं ते
लोक मारे हे वुं के तां वैकुंठ लोक मारे हे वुं पण मारा जे वा ऐश्वर्य नी प्राप्ति नहि ॥ अने सार्ष्टि जे वैकुंठ लोक मारे हे वुं ने मारा जे
वुं ऐश्वर्य पां मवुं के तां माहाराजाधिराज एवो जे हुं ते मारा आगलयुवराज एवो जे ये हे वुं अने सामीप्य जे वैकुंठ लोक ने वि
षे मारे समीपे हे वुं के तां माहाराजाधिराज एवो जे हुं ते मारे समीपे सचा सदर्थ ने वे सवुं अने सारूप्य जे वैकुंठ ने विषे हे वुं ने
मारा सरखुं रूप पां मवुं ने ते रूप ने पां म्यानुं जे सुख तेने मदे उं कवरत ॥ अने एक जे वैकुंठ ने विषे जे मारे मूर्ति तेने विषे प्रवे
श करे ने हे वुं चप्रकार निः क्ति रूप जे ब्रह्मादेक सर्व ने दुर्लभ ए सुख ने ऐश्वर्य तेने हुं जे ते मारा एकांतिकाने गुण चक्र
ने देउ छुं तो पण जो एपां चप्रकार नी मुक्ति ने विषे लक्ष्मी निपेठे मारे सेवान होय तो तेने मारा निगुण एकांतिक चक्र जे तेन यि
ग्रहण करता के मजे ते चक्र अति विचक्षण छे माटे ए मज ॥ छे जे एपां चप्रकार ना मुक्ति छे छे छे ते जे ते पूर्व साधन का
दने विषे चक्र गवान निन वधा चक्रिये कारे ॥ एवो जे सेवा एवो जे करिने थ ॥ छे माटे सेवा विना ए मुक्ति ने नथि इच्छता अने ए से
वा एवो जे फल रूप माने छे ने परम सुख रूप माने छे ॥७॥ ॥ एकादशोक्तं चक्र गच्छेत्तु वंप्राते ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ यं न
योगेन संस्थेन दानव्रततपो धरैः ॥ व्य व्या स्वाध्याय रं न्यासैः प्राप्नुयाद्यत्नवानपि ॥८॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने एकादशे
विषे चक्रि नो महिमा तथा प्रेम लक्षणा चक्रि नुस्वरूप जे ते चक्र गवाने उद्ध ॥ जे प्रत्ये कथं छे ॥ हे उद्ध जि ॥ केवो ॥ तो मारे
चक्रि विना तो अष्टांग योग क वाने तत्त्व नो विचार करवाने दान व्रत तपने यज्ञ करवाने ग्रंथुनिटी कां करवाने चक्र गवुने

सार

॥४३॥

[illegible]

॥ ४४ ॥

मारेविषेछे निष्ठाजेनिएविजेतेच्चात्तेछेदेरादादिजातिथकिथयोजेदोषतेथकिपणचांढाहजेतेमनेपणपवित्रकरे

11 88 11

छे ॥ १४ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ प्रोक्तेन च क्रियायोगेन च जतो माऽसकृन्मुनेः ॥ कामाहृदयानस्यंति सर्वे मयि हृदि स्थि-
 ते ॥ १५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने मे कल्याणे च क्रियायोगतेणे करि ने मुने वारं वार च जतो एवो जे नितेना हृदयने वि-
 षे जे ते प्रत्यक्ष एवो जे ते ते दुःख दुःख एवो जे ते ते दुःख दुःख एवो जे ते ते दुःख दुःख एवो जे ते ते दुःख दुःख मे छे ॥ १५ ॥ ॥ श्लोकः ॥
 चिद्यते हृदयग्रंथि स्थिः ॥ क्षीयंते चास्य कर्माणि मयि दृष्टेऽखिद्यात्मनि ॥ १६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
 सर्वे नो अंतर्ग्रामि एवो जे हुं जे ते देखाये स ते आमुनि जे तेनां कर्म जे ते क्षय पां मे छे ने सर्वे संशय जे ते न गवानना स्वरूपने वि-
 षे नास्तिक च व ते जे ते छे दायि जाय छे ने हृदयनां ग्रंथि जे ते देहा चिमान ते जे ते छे दायि जाय छे ॥ १६ ॥ ॥ श्लोकः ॥
 तस्मान्मद्भक्तियुक्तस्य योगिनो वै मदात्मनः ॥ न ज्ञानं न च वैराग्यं प्रायः श्रेयो न वेदिह ॥ १७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
 तेज कारण पणामाटे महात्म्ये सहित मारि च क्रिये जुक्तने मारे विषे छे मन ते जे एवो जे आलोकने विषे योगितेने केवल
 ज्ञान जे ते कल्याणने करे एवुं बंधा होय नहिने एकदा वैराग्य जे ते पण कल्याणने छे एवो जे ते छे हि ॥ १७ ॥ ॥ श्लो-
 कौ ॥ ॥ यत्कर्म न्निर्यत्तपसा ज्ञानवैराग्यतश्च यत् ॥ योगेन दानधर्मेण श्रेयो न्निर्दोषं हि ॥ १८ ॥ ॥ सर्वमद्भक्तियोगेन म-
 द्भक्तो स च तं जरा ॥ स्वर्गापवर्गममकथंचिद्यदि वांचति ॥ १९ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने योगि रूप जे तेने जे
 कर्मकारने पंम वाजोग्य छे तथा तपज्ञानवैराग्यते मणे करि ने जे पंम वाजोग्य छे ॥ तथा योगदानधर्मते मणे करि ने जे
 पांम वाजोग्य छे अने बिजां पण जे कल्याणनां साधन ते मणे करि ने जे पांम वाजोग्य छे ॥ ते सर्वे ने मारो च कजे ते सुखे मा-
 रि च किरूपी जे योगतेणे करि ने पांमे छे ॥ अने स्वर्ग मोक्षने मारुंधाम ते मने पण जो कोइ प्रकारे करि ने छे छे तां मारा च

विवेक
॥ ४५ ॥

विद्याप्रेरितेन जपामेते ॥ १८ ॥ १९ ॥ ॥ पंचरात्रे च क्त ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ स्वधर्मज्ञानेनैव नृणां
जुष्टांतु येऽच्युते ॥ अनन्यत्रक्तिसाध्वीवत्कुर्युरेकांतिकाहिते ॥ २० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने देशासु पणजे विषे
धर्मादि विद्याप्रेरितेन जपामेते करवाने वृत्ति जे मपतिव्रतारी जे ते पोताना पतिने जमनक्रमवचने करिने सेवे छे पण
विजा रूपने विषे हेत स्वतिनथि ॥ ते मजे नक्तन्नगवानने विषे जे धर्मज्ञानने वैराग्यरूप जे धरं ए देवदेव कएव
जे एकन्नगवाननि जन्म जितेने करे छे एवो जे नक्तते जे ते नगवानना एक ते कन्नक्तकत्या छे ॥ २० ॥ ॥ श्लोकः ॥
सुरुपापियथानारीव स्वाक्षंकारं ॥ न शोचते तथा न च किं धर्मादिरहितानृणाम् ॥ २१ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ के
मजे सुखे छे दुःखे छे एवो जे नारी छे ते जे ते पण जो वस्त्रने अक्षंकारे रहित छे तो जे मनथि शोचति ते मधर्मज्ञानने वैरा
ग्यते मणे राहत एवि जे मयनि नक्तिते जे ते नथि शोचति ॥ २१ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ देशकालस्वप्नावादेः कश्चिद्वै
षम्यसंभवे ॥ धर्मादेर्विद्यादिवस्तिरोधत्ते तडियथा ॥ २२ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने देशकालने पोतानो जे
स्वप्नावए आदेक जे ते मनोपारेक विषयपणानो संभवसते केतां ज्यारिसारादेश कालादेकनो जोगन होयतारे धर्मज्ञा
नने वैरागेर विद्याप्रेरितेन जपामेते शपामि जाय छे के निपे छे तो जे मविजलि जे ते कबकारो करिने वादसामांतिरोधानथे
जाय छे ते म ॥ २२ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ युक्ताधर्मादिभिः साक्षापि विघ्नैर्महापदि ॥ अचक्षानां निभूतैस्त्याज्यैः
देवैः ॥ २३ ॥ ॥ इति विमलैकांतधर्मप्रवर्तकश्रीरहजानंदस्वामिशिष्यबलरामदासः निनासरुगुणातातानं
दस्वाम्याज्ञया कृतेश्रीविवेकसारे नक्तिनिरूपणं नाम नवमं प्रकरणम् ॥ १ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने धर्मज्ञानने वैरागेस

सार

॥ ४५ ॥

हितएलिंतेद्वि तेजेतेतोमहाआपत्कादनेविषेपणअचसएविथकिविघने करिनेक्यारियनाशपांमतिनयिकेनिपेठे
 तेजेममोटोपर्वतजेतेवर्षातानेधारायेकारेनेखोदाह्वातोदष्टिदे ॥ २३ ॥ ॥ एविरित्येनिर्मसएवोजेएकान्तिकध
 दितप्रवर्तवित्तापेष्टीसह्यादंस्वातेद्विदो शिष्यएवोजेबलरामदासमुनेतेणेसद्गुरुश्रीगुणातीतानंदस्वामि
 निआ जयेकरिनेकस्योजेआविवेकसारनामेग्रंथतेनेविषेचक्ति नि एएकस्युंएनामेनव प्रकरणजेतेथयुं ॥ ९ ॥
 ॥ अथचौर्यपरंगनासंगानेपेधविषयाःस्मृतयः ॥ ॥ एएदुर्लभि ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ब्रह्महत्यासुरापानंस्ते
 यं वगनागमः ॥ महांतिपातकान्याहुःसंप्रयोगंचतैःसह ॥ १ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेचोरिकरवितथापरस्त्रीनोसंग
 कर ॥ एएपेधनाजेश्लोकतेमनेअर्थेसहितहुंजेतेस्त्रिखुंहुं ॥ तेमांपंचमहापापनेलांचोरिनेगुरुस्त्रीनोसंगतनेमनुजे
 तंकेहेछे ॥ जेब्राह्मणनिहत्याकरवितथासुरापानकरवुंतथाचोरिनिहत्यापुत्र्यादोसंप्रवृत्तोप्य्याह्वांनांजेतेछे ॥
 तेमनेधर्म ॥ एएद्विदोपेजेते महापापएवानेकेहेछेनेतेचारमहापापनाकर ॥ एजेम ॥ अतेमनिसंधाये
 सम्यक्प्रकारेमेलापराखवोतेनेपांचमुमाहापापकेहेछे केतांब्रह्महत्यासुरापानचोरिनेगुरुस्त्रीनोसंगएचारमहापाप
 नाक नाराजेम ॥ अतेमनोमनक्रमवचनेकारनेजेखरेखरोसंगकरवोतेनेपांचमहापापकेहेछे ॥ १ ॥ ॥ अमस्मृ
 तौच ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अपहृत्यप स्यार्थदानंयत् यच्छाते ॥ सदातानरकंयातियस्यार्थस्तस्यतत्फलम् ॥ २ ॥
 ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेवसिचोर ॥ एएजेतेयम ॥ तिनेविषेकत्योछे ॥ जेजेरुषजेतेपारकुंधनचोरसाविनेद ॥ एए
 नेआपेछे ॥ एएद्विदोपेजेतेतो नरकलोकजेतेनेपं मेछे ॥ अनेतेपारकुंधनचोरिसावेनेजेदानकर

विवेक

॥ ४६ ॥

तेदाननुजेफलतेतो जेनुधनजेतेनेथायछे ॥ २ ॥ ॥ गौतमेचोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ तृणं वायदिवाकाष्ठं पुष्पं
वायदिवाफलम् ॥ अनापृच्छन् हि गृह्णानो हस्तं च हति ॥ ३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने गौतमः नित्ये तो तृणादि
कनिचोरिनुपणहस्तकापवारूपप्रायश्चित्तकत्तुंछे जे मनुष्यतेनाधणिनेन पुछतो थको जां तृण जे तेने ग्रहण करेछे तथा
जो काष्ठ जे तेने ग्रहण करेछे तथा जो पुष्प जे तेने ग्रहण करेछे तथा जो फल जे तेने ग्रहण करेछे तो ते पुछ्या विना तृणादिकने
क्षेनारो मनुष्य जे ते पोताना हस्त जे छे दवापण तेने योग्य थायछे ॥ केतां तृणकाष्ठपुष्पने फल ते मनोपण जे चोरनारो तेना
हाथकापवा एदंडकत्तुंछे ॥ ३ ॥ ॥ श्रीशंकरेण चोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अरण्ये विजने न्यस्तं परस्वंहस्यते
दा ॥ मनसापि न गृह्णति तेनराः ॥ ४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने शंकराचार्य जे ते मणे पण कत्तुंछे जे नथिको
इजन जेने विषेण जे अरण्ये तेने विषेण जे पारुधन देखायछे ॥ तो ते धनने मने कारेने पण जे मनुष्यनथिग्रह
ण करता ते मनुष्य जे ते स्वर्गलोके पां मनारा थायछे ॥ ४ ॥ ॥ विदुरनीतौ च ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ हरणं च परस्वानं
पदाराजं मे मर्शनम् ॥ सुहृदां च परित्यागस्त्वयो दोषः क्षयावहाः ॥ ५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने विदुरनीतिने विषे विदुर
जीये पण कत्तुंछे ॥ एक पारकु जे धन तेने चोरि लेवुं अथवा यक्ष करिने हरि लेवुं ने थि जो परस्त्रीनां संग करवने त्रिजो पोता
नाहितकारेण तेने दोष एवमेव तेने दारकांतिशोभन देक गुणने नाश पमाडे एवाछे ॥ ५ ॥ ॥ म
हाभारते व्यञ्जिचारनिषेधश्लोकः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ परदारान गंतव्याः सर्ववर्णेषु कर्हिचित् ॥ न हीदृशमना युष्यं सं
किंचिन्नावेद्यते ॥ यादृशं पुरुषस्येह परदारोपसेवनं ॥ ६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने महाभारतने वीषे व्यञ्जिचारनो निषे

सार

॥ ४६ ॥

धजेतेकत्योछे जेहएरणनेविषेक्यारेपणपरस्त्रीनोसंगनकरवांशाम देतोआलोकनेविषेपर । दासंपाए जेपापते
 जेपुरुषनाआवरदानेघटाडीनांखेछे तेवुंभीजुंकोइपापनथि घटाडतुकेतांपरस्त्रीसंगनोकरनारोजेपुरुषतेचोराशि
 साखजात्यनीयोनिमं ज्यांज्यांजन्मनेधरेछे त्यांत्यांजनमिनेतत्कादमरिजायछे नेकेवलमातानाउदर । गंधिनेछपा
 रकष्टनेपांमेछे पणएनिअवरदातोकाईपणपुरिथार्तीनथी ॥ ६ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ यावंतोरामकूपाःस्युःस्त्रीणांगा
 त्रेषुनिर्मिताः ॥ तावद्वर्षस्तस्मिन् ॥ एनरकंपर्युपासते ॥ ७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेस्त्रीनादेहनेविषेजटसांरुवाडांनाछिद्र
 निरम्याछे तेएकएकछिद्रप्रत्येएकएकहजारवरसपरजंततेपरस्त्रीसंगनेकरनारो । रुषजेतेनरकनेजोगवेछे ॥ ७ ॥ ॥
 श्लोकः ॥ ॥ परदारेषुयेमृदाश्चक्षुर्दुष्टं प्रयुंजते ॥ तेनदुष्टस्वप्नावेनजात्यंधास्तेन्रवन्तिहि ॥ ८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अ
 नेजे । र्वपुरुषजेतेपरस्त्रीनेविषेदुष्टप्नावेजुक्तजेनेत्रतेनेजोडेछे ॥ केतांकामप्नावनि । एतेछेछिद्रपरस्त्रीनेजुवेछेनेपछे
 तेदुष्टस्वप्नावेकरिनेजोनारापुरुषजंतेजेजेयोनिनेविषेजन्मछे तेजन्मतांवांतजआंधसाथायछे ॥ ८ ॥ ॥ श्लोकः ॥
 मनसापिप्रदुष्टेनयेपश्यंतिपरस्त्रियम् ॥ रोगार्तास्तेन्रवन्तीहनरादुष्कृतकारिणः ॥ ९ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेजेपुरुषजेते
 अतिशोकामप्नावेजुक्तजेमनतेणेकरिनेपरस्त्रिनेजुवेछे ॥ एवादुष्टकर्मनाकरनारोजे । एरुषतेजेनेमरिनेजेजेयोनिने
 पांमेछेत्यांत्यांनिरंतरअने । एतेछेछिद्रपरस्त्रीनेजुवेछे ॥ एविरित्येपरस्त्रीसंगनुंनेपरस्त्रीनेकामप्नावे जोवानुंमोट
 पापछे माटेएवास्वप्नावनांसर्वप्रकारेत्यागकरवां ॥ ९ ॥ ॥ मनुस्मृतौच ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ व्यञ्जिचारात्तुचर्तुःस्त्रीलो
 कंप्राप्नांतिनिंयतां ॥ शृगालयोनिमाप्नोतिपापरोगैश्चपीड्यते ॥ १० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेव्यञ्जिच । एते । एवेधमनुस्मृति

विवेक
॥४७॥

नेविषेपणकृत्यांछे॥ जेस्त्रीजेतेपोतानापतिनेमुकिनेपरपुरुषनोसंगकरेछेतेस्त्रीजेतेआलोकनेविषेनिंदाकरवाजोग्यप
णानेपंमेछेनेमरिनेशियालनिजानिनेपामेछेनेपापरूपजेअनेकप्रकारनारोगतेणेकरिनेबहुंपीडानेपंमेछेमाटेस्त्रीने
परपुरुषनोसंगकरियनकरवो॥१०॥ ॥ तथादेवसस्मृतौ॥ ॥श्लोकः॥ ॥याकामेनान्यंरुषंयोषान्निसरतिक्वचि
त्॥राखरीसभजन्मानिनिरयांतेऽतिरुग्भवेत्॥११॥ ॥अर्थः॥ ॥अनेतेमजदेवसऋषिनिस्मृतिनेविषेकृत्युछे॥ जे
स्त्रीजेतेकामेकरिनेजोएकवारपणपरपुरुषनोसंगकरेछे तोतेस्त्रीजेतेमरिनेघणाकवरसमुधीतोनरकनेजोगवेछेनेन
रकनेजोगवेछे॥ ॥तजन्ममुधितोअतिशेरोगवालिगधेडीथायछे॥ एविरित्येस्त्रीनेपरपुरुषनासंग मोटुपापछे मा
टेस्त्रीनेपरपुरुषनोसंगनोसर्वप्रकारेत्यागकरवो॥११॥ ॥ पंचमेपरीक्षितंप्रतिशुकदेववचनम्॥ ॥ गद्यश्लोकः॥
यस्त्विहवाऽगम्यांस्त्रियमगम्यंवापुरुषंयोषिदन्निगच्छतितावत्त्रकशयाताडयंतस्तिग्मयासूर्म्या लोहमय्यापुरुषमा
सिगयंतिस्त्रियंचरुषमय्यासूर्म्या॥१२॥ ॥अर्थः॥ ॥अनेजागवतनापंचमस्कंधनेविषेपरीक्षितजाप्रत्ये
शुकदेवजानुवचनछे॥ हेराजापरीक्षितआलोकनेविषेजेपुरुषजेतेपरस्त्रीनासंगनेकरेछेअथवाजेस्त्रीजेतेपरपुरुषना
संगनेकरेछे तेपुरुषनेनेस्त्रिनेजमनादूतजेतेकोरडेकरिनेमारताथकाजमपुरीनेविषेलेइजइनेअग्निyeकरिनेतपाविने
रातिचोसकरिएवीजेसोटानिस्त्रीनिःसितिसंधायेतेपुरुषनेआलिगनकरावेछे तथाअग्निyeकतपाविनेरातिचोसक
रिएविजोसोतादेपुखादिदूतिदेसोतादेतारेदेह्यालिगनकरावेछे एविरित्येपुरुषनेस्त्रीएथेयनेव्यन्निचारनुमोटुपापछे
नेतेपापमहादुःस्वरूपफसछे तेमाटेपुरुषनेनेस्त्रिनेव्यन्निचारनकरवोएसर्वशास्त्रनोसिद्धांतछे॥१२॥ ॥वासुदेवमा

सार

हृत्प्रेषोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ कामजावेननेक्षेत्परयोपांतुकाहंचित् ॥ श्राद्धपर्वव्रताहादौनोपेयाच्चस्वयोषितम् ॥ १३ ॥
अर्थः ॥ ॥ अनेवस्त्रिवासुदेवमाहात्म्यनेविषेतोपोतानिस्त्रिनासंगनोपणसंकोचकृत्योछे ॥ जेधर्मवाद्योऽरुषजेतेपार
किस्त्रियुंजेतेमनेतोकामजावेकरिनेक्यारेयनजुवे ॥ अनेश्राद्धपर्वनेएकादश्यादिकव्रतनाजेदिवसतेमनेविषेतोपोता
निस्त्रिनोपणसंपन्नये ॥ १३ ॥ ॥ धर्मसंग्रहेचोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नगायेत्सहनारीजिर्नस्वपेन्नाध्वनिव्रजेत् ॥ ता
न्यः कथानशृणुयाद्ध्रावयेत्तानचैकदाः ॥ १४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेधर्मसंग्रहनेविषेतोपुरुषनेस्त्रीयुंसंघाथेगांनश्रा
दिकक्रियाकरवानिषणनाकाहंजेपुरुषजेतेबायुसंघाथेगांनकरनेसहजजावेकरिनेपणस्त्रियुंजेगोसुवेनहिनेमा
र्गनेविषेजेगोचाखेपगनहि ॥ अनेतेस्त्रीयुंथकिजगवाननीकथावार्त्तानसंजलेनेएकक्षीएविजेस्त्रियुतेमनेजगवान
निकथावार्त्ताजेतेनेनरंजलावेकेतांरुषविनाएकक्षिस्त्रीनिजसजावेठिहोयत्यांपुरुषजेतेजगवाननिकथावार्त्ताकरे
नहि ॥ १४ ॥ ॥ सममेव ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नन्वग्निः प्रमदानामघृतकुंजमयः पुमान् ॥ रुतामपिरहोजत्यादन्यदाया
वदर्थकृत् ॥ १५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेजागवतनारसमस्कंधनेविषेतोपोतानिदिकरिसंघाथेपणएकांतमारिवानिना
कहिछे ॥ जेअनेतेनिश्रेष्ठसिद्धअग्निछेनेरुषजेतोपनाघारूपछे ॥ माटेपुरुषजेतेएकांतनेविषेतोपोतानिदिकरिजेते
नोपणत्यागकरेकेतांएकांततेपोतानिदिकरिपासेपणनउजोरहे ॥ अटोएवंगेएटाएवंगेदक्षीवारअवश्यप्रयोजनहो
यतेटाखेवारउजंरहे ॥ १५ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ मात्रास्वसादुहेताएवंगेविकासनोजवेत् ॥ बसवानिद्रेग्याएवंगे
द्वांसमपिकर्षति ॥ १६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेविद्वानएवोजेपुरुषजेतेपणपोतानिमाबोननेदिकरितेसंघाथेएकांतने

विवेक
॥ ४८॥

[illegible]

सार

112211

तधर्मप्रवर्तकश्रीसहजानंदस्वामिशिष्यवलरामदासमुनिनासदुरुश्रीगुणातीतानंदस्वाम्याज्ञयाकृतं श्रीविवेकसारे
 चौर्यपरांगनासंगनिषेधनिरूपणं नाम दशमं प्रकरणम् ॥ १० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हेमातस्त्रीरूपजेमारिमायातेनायलने
 तोतमेजुवोजेस्त्रीरूपमायाजेतेदशदिशानेजीतिनेवशकरनारा जंपुरुरवाययातिदशरथनेरावणआदिकमोटाशूर
 विराजातेमनेपणकेवलभ्रुकुटिनेविलासेनृत्तिज्जलप्रादेप्रादुयेकरिनेकचरिनांस्याएवानेकरेछे ॥ कंतां एवाएव
 नेपणपगेकरिनेकचरेएवुंस्त्रीरूपमायानुबलछे माटे रूपमात्रनेपरस्त्रीनांसंगकरवानहिनेपोतानिस्त्रीजेतेनोपणउत्स
 वनादिवसेतथापुरणमासिअमावास्यादिकपर्वनेविषेतथाएकादशिआदिकव्रतनेदीवसेत्यागराखवानेस्त्रीयुनेविषे
 एवाएवहेएवहेएवधावुंनहिएसर्वशास्त्रनोसिद्धांतछे ॥ २० ॥ ॥ एविरित्येनिर्मलएवांजेएकं तिकधर्मतेनाप्रवर्त्ताव
 नाराएवाजं श्रीसहजानंदस्वामितेमनोशिष्यएवांजेहुंवलरामदासनामेमुनेतेणेसरुश्रीगुणातीतानंदस्वामीतेम
 निआज्ञायेकरिनेकस्याएवांजेआविवेकसारनामेग्रंथतेनेविषे चोरितेपरस्त्रिनांसंगतं मनानिषेधनुनिरूपणकरुंए
 नामेदश-प्रकरणजंतययुं ॥ १० ॥ ॥ अथप्राणिमात्रहिंसानिषेधनामिषाशननिषेधनविषया-तयः ॥ तत्रचारतद
 वाम्रतिमहर्षिवचनः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ बीजैर्यज्ञेषु यष्ट्यमिति वै वैदिकी श्रुतिः ॥ अजसंज्ञानिर्बाजानिच्छागं नो हंतु
 महर्ष्य ॥ १ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेको जीवप्राणिनादिहिंसानकरावैतयामं सन्नक्षणनकरवुंतेनाप्रतिपादनकरनारा
 जेभसोकनेमनेअर्येसहितहुंजेतेसिखुंहुं तेमांचारतनविषेदेवताप्रत्येमहर्षि-वचनछे ॥ हेदेवोयज्ञोविधेधान्यनावी
 जेकरितेतेहोएवहोएविरित्येवेदनिश्रुतिजेतेछे ॥ अनेअजकारनेयज्ञनेविषेहोमकरवाएमजेवेदमांकत्युंछेतेअजएवे

विवेक
॥४९॥

नामेजेनउगेएवांजेधान्यनांबीजतेनेजाणवांपणअजशब्देकरिनेयज्ञनेविषेहोमवानेअर्थेवपरामारवानेतमेजोग्य
नथिअनेहंदवांजेयज्ञरूपधर्मनेविषेवकराआदिकपशुनोवधथायएधर्मसाधुपुरुषनोनथि॥१॥ ॥वायुमत्स्यपुरा
णयोदेवेंद्रप्रतिमहर्षिवचनम्॥ ॥श्लोकः॥ ॥गोधाःसुरश्रेष्ठेषुहिंसानविद्यते॥त्रिर्षपरमंकाक्षमुषितैरप्ररो
हिन्निः॥२॥ ॥अर्थः॥ ॥वायुपुराणतथामच्छपुराणनेविहंश्लोमहर्षिवचनछेजेदेवतानेविषेअष्टएवाहेइंद्रअ
एयवरसपरजंतरहिनेजुनांथयानेवावियेतोउगेनहिएवांजेधान्यनांबीजतेमेकरिने यज्ञकरवोकेमजेएवाधान्यनेवि
हेहंश्लोअनेएविरित्येउगेएवेधान्यकरिनेपणयज्ञनोनिषेधकर्यातोपशुमारनेतोयज्ञथायजकेम मांटेअहिंसा
मययज्ञकरवोएजवेदनोमतछे॥२॥ ॥श्रीमद्भागवतचतुर्थस्कंधेप्राचीनबर्हिषंप्रतिनारदवचनम्॥ ॥श्लोकः॥
ओजोप्रजातेराजन्पशून्पश्यत्वयाऽध्वरे॥संज्ञापितान्जीवसंधान्निर्घृणेनसहस्रशः॥३॥ ॥अर्थः॥ ॥श्रीमद्भा
गवतनाचतुर्थस्कंधनेविषेप्राचीनबर्हिराष्टश्लोकारदजीनुवचनछे हेप्रजदापतिहेप्राप्तीदायहेप्राप्तादयाहेहिंसा
वोजेतेतुंतेणयज्ञनेविषेमास्याजेहजारोपशुतथातुंतेणयज्ञनेविषेमास्याएवाजेभिजाकेटक्षीकजात्यनाजावनास
हतेमनेतुंजेतेजो॥३॥ ॥श्लोकः॥ ॥एतेत्वांसंप्रतीक्षंतेस्मरंतोवैशसंतव॥संपरेतमयःकूटैश्छिदंत्युत्थितमन्यवः॥४॥
अर्थः॥ ॥अनेयज्ञनेविषेतेमास्याएवाजेपशुतथाजिवनारहतेजेतेतारुवेरनेसंभारताथकाता॥ बाटजेनेवेठाछे
अनेमांटेहोलापारिनेपरलोकेनेपांम्योएवाजेतुंतेतुंनेदेखिनेउतपन्नथयोछे अतिशेकोधतेजेमनेएवाजेपशुत
थाजावनासहतेजेतेलोप्रदेखेलांटेखिनेदुजेछेदो॥४॥ ॥श्लोकः॥ ॥तंयत्पशवोऽनेनसंज्ञमायेऽद्रयासुना॥कु

सार

॥४९॥

ठारेभिच्छिदुःकुडाःस्मरंतोऽमीवमस्यतत् ॥ ५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हे प्राचीन यहि राजा तारिपेठे पशुनिहिंसाये जुक्त जे प
ते मोकरनारोनेद मायेसहेतु एवो जे एपुरंजननामे राजा तेणे यज्ञने विषे मास्या एवा जे पशु ते जे ते ए रंजन राजानावे र
ने संचारताथ वृद्धे क्रोधे जुक्त थका कांवाढे करिने ते पुरंजन राजाने छेदता हवा ते माटे यज्ञने विषे पण जो पशुना हिंसा करे
तो दुःखरूप फलने जोगवे अने यज्ञने विषे पण जो पशुना हिंसा करी तो पोताने अर्थ तो कोई रित्ये कोई जीवनी हिंसा न
ज करवी ए सर्वराजोऽपि हंतछे ॥ ५ ॥ ॥ नारद पंचरत्न चनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ १ ॥ तिर्वदति वे श्वस्य जननी
वाहंतसद ॥ कस्यापि द्रोहोऽप्यहं ह्यनुत्तम ॥ ६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने वलिनारद पंचरात्रनुवचन छे प्र
चुकेतां समर्थने परमदयालुः ति एवा जे श्रीपुरुषोत्तम नारायण तेना प्रतिपादनने करतो एवी जे १ तिते जे ते माता निपेठे
निरंतर विनाहितने जकहे छे पण कोई जावना द्रोहने उपजावे ए जे वचन तेने श्रुति जे तेन थिकेती माटे वेदने विषे हिंसा
मयय नुं प्रतिपादननर्था ॥ ६ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नतच्छास्त्रं यच्छास्त्रं वत्ति हिंसा मनर्थदाम् ॥ यतो न वतिसं
सारः सर्वानर्थपरंपरः ॥ ७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने अनर्थने पमाडे ए विजे हिंसा तेने जे शास्त्र केहेतु होय केतां जीव हिंसा
नु प्रतिपादन करतु होय एवुं जे शास्त्र तेने तो शास्त्र जनमानं शा माटे तो समग्र दुःख निछे परं ए शास्त्रां निरं प्रामिजे नावे
पे ए बोसंसार जे चोरा शिखा खजातिने विषे वारं वार जन्म मृत्यु नो प्रवाहते जे ते जे जीवनी हिंसा थकि थाय छे ए विरित्ये म
हादुःखरूप फल निपमाडनारि जे हिंसा तेनुं जे शास्त्र प्रतिपादन करतु होय तेने तो शास्त्र जनमानं वुं ॥ ७ ॥ ॥ नारदेची
अवचन ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ सर्वकर्मस्य हिंसा वैधर्मात्मा मरुवती ॥ ज्ञानादपरा हिंसांति पाह्यं प्रांशुन

विवेक
॥ ५० ॥

राः ॥ ८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने चारतने विषे च्रीष्मपितानुवचनछे जे धर्मरूपछे आत्मा जे नो ए जे मनुते सर्वकर्म
ने विषे अहिंसा जे तेने जे हेताहवा ॥ केतां कोई कर्मने विषे कोई ॥ मात्र निहिंसा तो क्यारेय करवि नहि ए मधर्म
मूर्ति ए वा जे मनुते के हेताहवा ॥ तारेय जने विषे यज्ञना करनारा पशु ने के ममार छे ए म के हेता हो तो त्यांक दुंदुं जे यज्ञने मि
षे करिने मां सनाखान ॥ ८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ ते जे ते के समां सखाधा ॥ माटे जय शास्त्रानियास्य विवेदिकान विषे पशु जे
ते मने मार छे ॥ ८ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ तस्मात्प्रमणतः कार्यो धर्मः सूक्ष्मो विजानता ॥ अहिंसा सर्वभूतैश्च धर्मो
ज्यायसीमता ॥ ९ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ ते कारण माटे विशेषे करिने सर्व शास्त्रना सिद्ध ॥ ए नारा जे रूप तेने सर्व
शास्त्रना प्रमाण थकि अहिंसारूप जे सूक्ष्म धर्म ते जे ते करवो ॥ के मजे सर्व भूतनि जे अहिंसा ते सर्व धर्म थकि श्रेष्ठ मानि छे ॥
केतां कोई जीव प्राणि मात्र निहिंसान करविते जे सर्व धर्म शास्त्रना करनारा जे मोटा कृपिते मणे सर्व धर्म करतां मोटा धर्म
मां न्यो छे ॥ ९ ॥ ॥ वृद्धपराशरेणोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ यस्तु प्राणिवधं कृत्वा पितृन्मांसेन तर्पयेत् ॥ सोऽविद्वांश्च दनं
दग्ध्वा कुर्यादंगारक्षेपनम् ॥ १० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने वृद्ध ए वा जे पराशर मुनि ते मणे के छे जे पुरुष प्राणि निहिंसा करिने
॥ ते जे ते मने मांसे करिने तप्त करे छे ॥ ते रूप जे ते तो मूर्ख थको सारु मुगंधि मान जे चंदन तेने बाखिने ते निराख जे तेनु
पोताने शरीरे लेपन करे छे ते सारु थने विषे तथा श्राद्धना विषे को जीव नि क्यारेय हिंसा न करवि एरित्ये सर्व शास्त्रना सि
द्धांत छे ॥ १० ॥ ॥ महाचारते युधिष्ठिरं प्रति च्रीष्मवचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ प्राक्षिता न्युक्षितं मांसं तथा ब्राह्मणकाम्य
या ॥ निर्दोषं सर्वथा मांसं देहे देहे चूपता ॥ ११ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे मांस न क्षणनानिषेधना श्लोक ते मने अर्थे सहित सिखुं

सार

॥ ५० ॥

द्युतेमां चारतने विषे युधिष्ठिरराजा प्रत्ये जीष्मपितानुवचनछे ॥ हेराजायुधिष्ठिरदेवताने निवेदन कस्युंतथा पितरने नि
वेदन कस्युं एवुं जे मांस तेना नक्षत्र ने विषे पण दोष छे तथा ब्राह्मण नि आज्ञाये करि ने जे मांस नु नक्षत्र करवुं तेने विषे पण
दोष छे ॥ पण कोई प्रकारे म' सजे ते निर्दोष नथि ते माटे मांस नु नक्षत्र क्यारे यन करवुं ॥ ११ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ यो यजेताश्व
मेधेन मासि मासियत व्रतः ॥ वर्जयेन्मधुमांसं च रममेतद्युधिष्ठिर ॥ १२ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हेराजायुधिष्ठिर एक ते नियमे
कपोतानावर्णाश्रमना धर्मने पास्तोसतो महिना महिना ने विषे अश्व मेध यज्ञे करि मे यजे छे ने एक तो मघ मांस नो त्या
ग करे छे एबे जलाने तुल्य पुन्य थाय छे एवुं जाणि ने मांस नक्षत्र नो त्याग करवो ॥ १२ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ समर्षयो वास
स्विह्य स्तथै ॥ पाः ॥ अमांसं नक्षत्रं राज्ञश्च संति मनापिणः ॥ १३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हेराज-आहंसा-
रुडियुद्धि जेमनि एवाजे वसिष्ठ आदिक सम ऋषितया र्यना किरणने पि नाराने सूर्य नामंडल ने विषेर त्या एवाजे साठ्य
हजार वासस्विह्यना मे ऋषि ए सर्वे जे ते मांस नक्षत्र करवुं तेने स्वां छे ने मांस नक्षत्र करवुं तेनी निंद छे ने द्रोणादि
स नक्षत्र न करवुं ॥ १३ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ पूर्वं मनसा त्यक्त्वा तथावाचा च कर्मणा ॥ न नक्षत्रा ते यो म' सं त्रिविधं स वि
मुच्यते ॥ १४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हेराज-छे रुष प्रथमतो मने करि ने मांस नो त्याग छे ॥ एते देवदेवा ग
करे दे देहे करि ने मांस नो त्याग करे ए-
ने कप्रकार ना संसार ना कष्ट थकि मुकाय छे ने परम सुखने पां मे छे ते माटे मांस नक्षत्र न करवुं ॥ १४ ॥ ॥ श्लोकः ॥
नहि मांसं तृणात्काष्ठादुपद्वाद्वापि जायते ॥ जंतुघाताद्भवेन्मांसं तस्मादोषोस्ति नक्षत्रे ॥ १५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हे

विवेक
॥५९॥

राजन्मांसं जेततरणाथ किनयिथातु तथा काष्ठयकिनयिथातु तथा पाशाणयकिनयिथातु मांसतो जंतुना घातयकि
जथा यच्छे ते माटे मांसं नक्षणेने विषमोदोषछे ॥ १५ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ऋषिभिः संशयं पृष्टो वसुश्चेदिपतिः
पुरा ॥ अन्नक्षयमपि मांसं संप्राहन्न च मिते प्रज्ञो ॥ १६ ॥ आकाशात्पतितः स घोचू मौ स नृपतिस्तदा ॥ एतदेव पुनश्चो
क्ता विवेश धरणी तलम् ॥ १७ ॥ ॥ अर्थो ॥ हे समर्थ एवाराजा युधिष्ठिर पूर्व विश्वजित नाम इंद्र ययातेणे
पशुनि हिंसाये कएवा यज्ञ करवानो अपारं नक्षयो पछेमोटा ऋषिजेते फरता फरता ते यज्ञने विषे आव्यातारे ते ऋषिये
इंद्रादिक देवने कत्युं जोहराए कय करवाने तो वेदने विषे नापडिछे माटे तमे देवता थई ने जे आहिं सामय जज्ञ करि
ने मांस नक्षण करो छो ते कर्म तमने घटतुं नयि एविरित्ये ते ऋषिने देवत द्वाए कवाद विवाद थयां ते समय मांचे दिदेश
नो पतिरे जाए सुना मे मह धर्म वा सो ते त्यां आवतो हौ तेने ते ऋषिये एसं शय छो तारे ते वसुराजा ये द्रमे प
क्षपाते कराने कर जे वेद मां हिं सामय जज्ञ कराने मांस नक्षण करवानु कत्युं छे ॥ एवं जे पक्षपातनु असत्य वचन तेने
ते वसुराजा बोधो एटखेत तास आकाश थकि पृथवीने विषे पडतो हवो तारे वसीते ऋषिये ते वसुराजाने कत्युं जेतुं सा
बोधयतारे पाछो ते राजा तो प्रथम निपेठे ज बोधतो हवो पछे तो पृथवी फाटिते पातल मां प्रवेश करतो हवो ने ते वसुराजा
महाकष्टने पांमतो हवो ॥ एविरित्ये केवल मांस खाधानु वचन कत्युं तेणे करिने पण एव दुपाप सा गुतारे जे मांस खायने ते
ने पाप सागे ते मांति शुं के बुं ते मांस खाना राने तो निश्चै ज मोटुं पाप सागे माटे कोई प्रकारे मांस नक्षण न करवुं ॥ १६ ॥ ॥
॥ १७ ॥ ॥ धर्म्मो देवोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ आर्द्रा वल्गस्तथाऽऽदक्यो नृपाः सूर्यं यनिस्तुषाः ॥ पुंभिः स्त्री

11490

जिर्नक्षयास्तेसूक्ष्मजीवांतसंज्ञवात् ॥ १८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेधर्मोपदेशनेविषेतोमांसक्षणादोषछेमाटे
वाद्यआदिकनिजेक्षीक्षिणीयांतेनेफोड्याविनाबाफिखाधानिनाकहिछे जेक्षिणिविवादनपापद्वियोतथातुवेर
निक्षिण्योतेजेतेजोफोड्याविनाछोडांयेसहितबाफेक्षीहोयतोतेपुरुषतथास्त्रियुंतेमणेनरादिदेखेदेखेयोनेविषे
जिणाग्वाजेजीवतेमनोसंज्ञवछेकेतांतेक्षिण्योनिमांहिइयेक्ष्योहोयतेपणनेक्षिण्यफायछे माटेतेफाक्षेयोमांपणमां
सक्षणादोसंबंधआव्योमाटेनस्वादि ॥ १८ ॥ ॥ सत्यंतरेचागाक्षितजलगादेदेखेदेखे ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ म
त्स्यग्रास्ययत्प्रांष्ट्याः । अन्यंतरेचवेत् ॥ एकाहेतस्मंज्ञेयंत्वंतंयोजसंपिबेत् ॥ १९ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अ
नेस्मृत्यंतरेनेविषेतोगाड्याविनानुजलपियेतोकिणाजंतुपिधामांआवे माटेगाड्याविनाजलनपिवुनेगाडिनेपिवुं
मकत्थुंछे ॥ जेमांछलांनोजेमाराजारोतेनेछोमहिनानिमहिलिकोराजेटलुंपापथायछेतेनिबरावस्यजेमनुष्यगाड्या
विना जलजेतेनेपियेछेतेनेएकदिवसनेविषेथायछेएमजंणं माटेगाड्यविनाजलपानकरवुंनहि ॥ १९ ॥ ॥
श्लोकः ॥ ॥ अतजलपानेहिमांसक्षणासंज्ञवात् ॥ पुराणेदोषइत्युक्तःपयंतद्राक्षितंजलम् ॥ २० ॥ ॥ अर्थः ॥
अनेगाड्याविनानुंजेजलतेनुजेपानकरवुंतेनेविषेनिश्चेमांसक्षणादोसंज्ञवथायछे ॥ माटेमांसक्षणाकरेनेजेठलु
पापलागेएटलुजेगाड्याविनानुजलपियेतेनेपापथायछेएप्रकारेपुराणनेविषेदोषेजेतेकत्थोछे तेकारणपणामाटेगा
लेलुपाणिजेतेपिवु ॥ २० ॥ ॥ श्लोकौ ॥ ॥ अगाक्षितंचपानीयंदुग्धंदवणयुक्तथा ॥ गोछागीमहिषीदु
ग्धादन्यदुग्धादिकंचयत् ॥ २१ ॥ तत्सर्वमामिषंप्रोक्तंमांसंचप्राणिसंज्ञवम् ॥ एतत्सर्वंसदाप्राज्ञैश्चातुर्मास्येविशेषतः

विवेक
॥५२॥

॥२२॥ ॥अर्थः॥ ॥अनेगायत्र्यादिदुष्टेणेतथादुधतथास्रवणेजुक्तएवुंजेदुध ॥ तथागायबकरिनेजैस
नुजेदुधदहितेविनाविजुजेदुधआदेकतेसर्वेजेतेमंसकच्छेनेप्राणित्थकिछेसंजवजेनोएवुमांसजेतेकच्छे माटे
एसर्वेजेतेढायाएवाजेमनुष्यतेमणेसर्वकायनेविषेवर्जवुंनचोमासानेविषेतोविशेषपणेकरिनेवरजवुं ॥ २१ ॥ ॥
॥२२॥ ॥मनुस्मृतौचोक्तम्॥ ॥श्लोकः॥ ॥अनुमंताविशसितानिहंताक्रयविक्रयी॥संस्कर्ताचोपहर्ताचिखा
दकश्चेतिघातकः॥ २३॥ ॥अर्थः॥ ॥अनेदुष्ट्यादि विषेकल्युंजेएकतोबिजाकोईकनेजीवनीहिंसाकरवा
निआज्ञानोकरनारोनेविजोकापनारोनेत्रिजोमारनारोनेचोथोमांसनेवेचाथुंदाविनेविजानेवेचाथुआपनारोनेपां
चमोमांसनेरांधनारो नेछठोमांसनेउपाडीलावनारो नेसातमोखानारोएजेसातप्रकारनाएरुषतेसर्वेजंतुनामारना
राजछेमाटेमांसखावुंनहि॥ २३॥ ॥श्लोकः॥ ॥नाऽकृत्वाप्राणिनांहिंसांमांसमुत्पद्यतेकचित् ॥ नचप्राणिव
धःस्वर्ग्यस्तस्मान्मांसंनञ्क्षयेत्॥ २४॥ ॥अर्थः॥ ॥अनेप्राणिनिहिंसाकर्याविनामांसजेतेक्यारेपणउत्पन्नथाथुंन
थिप्राणिनिहिंसाकरेजेमांसथायछेअनेप्राणिनोजेवधतेजेतेक्यारेपणस्वर्गनोपमानारोनेथिथातोप्राणिनो
वधतो नरकनेपमाडनारोयायछेमाटेमांसनुंक्षयणनकरवुं॥ २४॥ ॥एकादशेचोक्तं॥ ॥श्लोकः॥ ॥लोकेव्यवा
यामिषमद्यसेवानित्यास्तुजंतोर्नहितत्रचोदना॥व्यवस्थितिस्तेषुविवाहयज्ञसुराग्रहैरासुनिवृत्तिरिष्टा॥ २५॥ ॥अर्थः
अनेएकादशनेविषेकल्युंजे॥एविरित्येहिंसामयजेयज्ञतेमनाकरनाराजेजनतेमनेज्यारेमुखकहोछोतारेवेदनेविषे
यज्ञनुशिष्टएवुजेमांसादिकतेनुक्षयणकेमकच्छेएमजोतमेकेताहोतोकहियेछइयेजेलोकनेविषेमिथुनतथामांसत

सार

॥५२॥

यामघतेमनां जेसेवनकरवांतें तो जंतु जे जीव प्राणि मात्र ते मने नित्य छे केंतां अ॥ २५॥ एतल थिजीवप्राणिमात्र ने विषय
ने विषे रागछे तेणे करि ने ते जीव प्राणि मात्र पोतानि मेले मांसादिकनु चक्षण करेछे पण कांड ते विषय ना रे एतल वांतेने
विषे एतल छे एतल थितारे सुकरवा केछे तो ते तो विषयादिकने विषे अतिशो आसक्त एवाजे जन ते जे ते ते मांसादिक- नि
त्य सेवन करेछे तेने ते मांथि नियमे करि ने संकोच करवाने अर्थे केछे पण कांड मांसादिकनु चक्षण कराव वुए वुए वेदनो अ
न्नि प्रायन थिए एतल छे विवाह करवो तथा यज्ञने विषे सुरा अनुग्रहण करवु ते मणे करि ने ते विषयादिकनां जे भोगववांते म
ने विषे ते वेदो एतलो व्यथा जे ते वेदो छे ते जांते विषयादिकनो संकोच कस्योछे पण ते विषयादिकनि जे सेवा युंते मांथि
जे निवृत्ति एतल छे ते जे ते वेद जे तेने इष्ट एविछे केंतां स्त्री नो संगत था मांस चक्षण तथा सुरापान ते सर्व थ कि निवृत्ति पमाइ
वुए वेदनो अन्नि प्राय छे ॥ २५॥ ॥ षष्ठस्कंधे चोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नोल्लिखं हि कान् च साभिप्रेतवद्वा त्वत्तम् ॥
चूंजीतो दक्षया दृष्टं ऐवेत्कृदि नात्वपः ॥ २६॥ ॥ इति विमलैकांतधर्मप्रवर्तकश्री सहजानंद स्वामिशिष्य बक्षराम
दास मुनि नासरु श्री गुणातीतानंद स्वाम्याश्चक्रते श्रीविवेकसारे हिंसा मांस चक्षण निषेध एतल नामैकादशमं
प्रकरणम् ॥ ११॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने षष्ठस्कंधने विषेतो मांसे जुक्त जे अन्न तेनो पण निषेध कस्योछे जे चीका देवीने
नैवेद्य करे जे अन्न तेने डायो मनुष्य जे तेन जे तथा मांसे सहित एवुं जे अन्न तेने जमे तथा शूद्रनुखा वेदु जे अन्न तेने नज
मेने रजस्वला स्त्रीयेदेरे दुजे अन्न तेने नजमे तथा पोसे करि ने पांणि जे तेने नपिये एविरित्ये सर्व शस्त्र मांसां स चक्षण निना
कहिछे मोटे मनुष्य मात्र ने मांसनु चक्षण क्यारे एतल छे ॥ २६॥ ॥ एविरित्ये निर्मल

विवेक
॥ ५३ ॥

एवोजेएकांतिकधर्मतेनाप्रवर्तावनाराएवांजे श्रीरहजानंदस्वामितेमनोशिष्यएवोजेहुंबलरामदासमुनितेणेसद्गुरु
श्रीगुणातीतानंदस्वामिनिआज्ञायेकरिनेकर्यो एवोजेआविवेकसारतेनेविषेहिंसानेमांसचक्षणनोनिषेधकर्योए
एनामेअगियारुं प्रकरणजेतेथयुं ॥ ११ ॥ ॥ अथसुरामद्यपाननिषेधनपराःस्मृतयः ॥ तत्रप्रचेतःस्मृतिवचनम् ॥
श्लोकः ॥ ॥ सुरापगुरुतद्वपगौचीरवल्कलवाससौद्वादशाब्दंब्रह्महत्याव्रतंचरेयातां ॥ १ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेसु
रापाननेमद्यपाननानिषेधकरनाजे श्लोकतेमनेअर्थेसहितहुंजेतेलिखुछुं ॥ तेमांसुरापाननिनाकहेनारुप्रचेतानीस्मृ
तिनुवचनछे ॥ जेसुरापाननोकरनारोजेपुरुष तथागुरुह्मिजासंगनोकरनारोजे रुपतेवेयज गाजेतेफाटांचींथरांत
थावल्कलतेनेपेरतासतावारवरससुधीब्रह्महत्यानाव्रतनुंआचरकरे तारेतेपापथकिं कायएविरित्येसुरापाननुपाप
तेब्रह्महत्यावरदण्डवृत्त्युंछे माटेसुरापानकरवुंनहि ॥ १ ॥ ॥ धर्मशास्त्रवचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ सुरांपीत्वादि
जोमोहादग्निवर्णासुरांपिबेत् ॥ २ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेअजांणेजेसुरापानयतेनाप्रायश्चित्तनेअर्थेधर्मशा
स्त्रनुवचनछे ॥ जेद्विजजेत्रणवर्णनोमनुष्यतेजेतेजोअजांण्यमांपणसुरानुपानकरेतोअग्नियेकरिनेसुरानेतपावीने
अग्निनाजेवोरातोवर्गथायतारेतेसुरानेपिये पछेतेसुरापाननापापथकांनुष्टाद्वेष्टुह्मपापनिष्ठेअजांण्यमांसु
रापानकर्युंहोय तेनोदोपछेमाटेसुरापाननकरवु ॥ २ ॥ ॥ मनुस्मृतिवृत्त्युंछे ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ सुरावैमद्यमन्त्रानां
पाप्माचमद्यमुच्यते ॥ तस्माद्ब्राह्मणराजन्यौवैश्यश्चनसुरांपिबेत् ॥ ३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेसुरापाननिषेधनेअर्थेम
नुस्मृतिनुवचनछे ॥ जेसुराजेतेसर्वेअन्ननोमद्यछेमाटेतेसुराजेतेधर्मशास्त्रनाकरनारायेकेवलपापरूपतेमलरूपक

सार

॥ ५३ ॥

हिछे॥ ते कारण माटे ब्राह्मण क्षत्रिने वैश्य जे ते सुरा जे तेने नपिये ॥ ३ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ गौडी माध्वी तथा पैष्टी विज्ञेया
 त्रिविधा सुरा ॥ यथैवैका तथा सर्वानपातव्याद्विजोत्तमैः ॥ ४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने गोलनितथा मौढानी तथा लोट
 ना एत्र ए प्र कार नी सुरा जे ते द्वे जे ब्राह्मण क्षत्रिने वैश्य एत्र ए वर्णनामनुष्य ते मां जे उत्तम जन ते मणे जां ए विने जे मण
 कलोट निरुरा जे ते ना पे विते ज प्र कार ते म गे गो लनी तथा मौढा नि ए सर्वे सुरा जे ते नपि वि ॥ ४ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अ
 ज्ञानात्पाश्वविमूत्रं सुरा संसृष्टमेव वा ॥ पुनः संस्कारमर्हति त्रयो वर्णा द्विजा तयः ॥ ५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने ब्राह्म
 ण क्षत्रिने वैश्य एत्र ए वर्णनामनुष्य जे ते विष्टा जे तेने तथा मूत्र जे तेने तथा रुरा ये मले बु ए वृ जी जु जे कां इ पदार्थ तेने अजा
 ए ये र ॥ एते ते पाछो संस्कार जे करवो तेने योग्य थाय छे केतां जो विष्टा मूत्र नै सुरा वा बु जे वस्तु तेने त्र ए वर्ण नो ज
 न जे ते जो अजां ए पण खाय तो तेनो फरिने पाछो संस्कार करे तारे ते शुद्ध थाय ॥ ५ ॥ ॥ पराशर मुनि वचनम् ॥ ॥
 ॥ श्लोकः ॥ ॥ अज्ञाना ज्ञानतो वापि सुरां स्पृष्ट्वा त्रिवर्णजः ॥ प्रयाति नरकं घोरं यावच्चंद्र दिवा करौ ॥ ६ ॥ ॥
 ॥ अर्थः ॥ ॥ अने सुाना स्पर्शानो निषेध केनारुप पराशर मुनिनु वचन जे तेने ॥ त्र ए वर्ण नो जन जे ते अज्ञान थ कि अ
 थ वा ज्ञान थ कि केतं जां ए ये अजां ए ये पण जो सुरा ने अडे तो ते जन रुरा ने अडिने महाघोर नरक मां पडे छे ते कयां सु धितो
 ज्यां सु धि चंद्र माने सूर जत पे त्यां सु धि ए विरित्ये सुरा पान ने विषे घणां कटुः खर त्यां छे तथा दोष र त्यां छे माटे क्यारे य कोई
 मनुष्य ने सुरा पान न करवुं ॥ ६ ॥ ॥ बृहस्पति स्मृति वचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ पलाह मादतो मद्यम
 चरे द्विजः ॥ कारयेत्तस्य संस्कारं राजा विप्रांश्च नो जयेत् ॥ ७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने मद्य पान ना निषेध ने विषे बृह

विवेक
१५४ ॥

स्पतिनिस्मृतिनुवचनछे ॥ जेत्रणवर्णनोमनुष्यजेतेजोअजाण्यमांपणमद्यनुपानकरेतोअतिरुछुनामेजेवततेनुआ
चरणकरेअनेतेपछेराजाजेतेतेनोसंस्कारकरावेनेतेनिपासेब्राह्मणज्जोनकरावे तारेतेमद्यपानपापथकिमुकायछे
नाटेअगायारप्रकारनुमद्यछे तेमांथिकोइमद्युपाद्वद्वद्वुं ॥ ७ ॥ ॥ मनुस्मृतौचोक्तः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ जा
न्वधःस्नानमात्रंस्यादानाच्चेरेकरात्रकः ॥ नाच्चेरुर्ध्वं त्रिरात्रंस्यान्मद्यस्पर्शउपोषणं ॥ ८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
मनुस्मृतिनेविषेकत्थुंछे जेमनुष्यनेर्धांचणथकिहेठेजोमद्यनोस्पर्शथइजाय तोस्नानमात्रेकरिनेशुद्धिथायअनेर्धां
चणथिन्नादेदाजिसुधिजोमद्यनोस्पर्शथइजायतोएकदिवसरात्रिउपवासकरेतारेशुद्धिथाय अनेनाज्जिथकिउंचे
जोमद्यनोस्पर्शथाय तोत्रण्यदिवसरात्रिउपवासकरे तारेशुद्धिथायएविरित्येमद्यनास्पर्शनेविषेपणपापकहिनेते
निवारणकत्थुंछे तोमद्यनेपिवानुतोमोठुंपापछे नेतेनुनिवारणबहुकठणकत्थुंछे माटेकोईप्रकारेमद्यपाननकरुं ॥
॥ ८ ॥ ॥ पौलस्येनोक्तम् ॥ ॥ श्लोकौ ॥ ॥ पानसंद्राक्षमाधूकंस्वार्जूरंताक्षमैक्षवम् ॥ माधूत्थंसैरमारिष्टंमरे
यंनालिकेरजः ॥ ९ ॥ समानानिविज्जालाद्व्याघ्रेणदशैवतु ॥ द्वादशानुसुरामद्यंसर्वेषामधमंस्मृतम् ॥ १० ॥
॥ ९ ॥ १० ॥ ॥ अर्थ ॥ ॥ अनेपौलस्यऋषिजेतेमणेअगियारप्रकारनांमद्यकर्यांछेनेवारमुसुरारूपएसर्वमां
अधममद्यकत्थुंछे जेपनसुनुमद्यतथाधराकनुमद्यतथामौटानुमद्यतथाखजूर- मद्यतथाताक्ष- मद्यतथासेलडिनार
स-पुद्वद्वथामधनेउकालिनेकरेदुमद्यतथासिंधणियोनुमद्यतथाअरिठानुमद्यतथाआंमलिधावडिनेगोलनुपाणिए
त्रण्यनेउकालिनेकरेतेनेमैरेयनामेमद्यकत्थुंछे तथानालियेरमांथिथयुंएवुमद्यएअगीयारेप्रकारनुमद्यजेतेबरोबरथ

सार

॥ ५४ ॥

जांणवां ॥ अनेबारमुजेसुरारूपिमघतेजेतेतोतेसर्वेनेमधेअतिशेअधमछे ॥ ९ ॥ १० ॥ ॥ स्कंदिचोक्तम् ॥ ॥
श्लोकः ॥ ॥ एकादशविधं मयं त्रिविधांच सुरामपि ॥ नाजिघ्रदपिकोपीहतस्मिनराज्यप्रशासति ॥ ११ ॥ ॥ इति
विमलैकं तथर्मप्रवर्तकश्रीसहजानंदस्वामिशिष्यबक्षरामदासमुनिनारदुरुश्रीगुणादादादिभिराचार्यैर्वि-
वेकसारैः सुरामघपानानिषेधनिरूपणं नाम द्वादशप्रकरणम् ॥ १२ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेस्कंदराणनाविद्वंसंबने
विषेतोसुरामघनेकोइमनुष्यसुंधतापणनहवाएमकरुं छे ॥ जेतेउपरिचरवराराजाराज्यकरतेसेतेराजानाराज्यने
विषेकोइमनुष्यजेतेपणअगियारप्रकारनुजेमघतेनेसुंधतोपणनहवोने अण्यप्रकारनिजेरातेनेपणकोइसुंधतो न
हवोतारेतेसुरानेमघतेनुंपानतोक्थांथिजकरेएतेसर्वेधर्मवासामनुष्यनिरितिछे नेसर्वेधर्मशाखनाकरनाराजेमोटा
आषेतेमनेएणएजरिहांतरेछेएतेसुरामघनुपानक्यायेनकरुं ॥ ११ ॥ ॥ एविरित्येनिर्मसएवोजेएतंतिष्ठन्मते
नाप्रवर्त्तावनाराजेश्रीसहजानंदस्वामितेमनोशिष्यएवोजे दुंबक्षरामदासनेतेणेसरुश्रीगुणादादादिभिराचार्यैर्वि-
अज्ञायेकरिनेकस्थोएवोजेआविवेकसारनामेग्रंथतेनेविषे सुरामघपाननानिषेधनिरूपणकर्णनामेबारमुप्रक-
रणजेतेसंपूर्णथयुं ॥ १२ ॥ ॥ अथतप्तद्रासचंद्रकोर्ध्वं पुं प्रतिष्ठाप्युद्गाही हि माक्षे काधारण प्रतिपादिकाः स्मृतयः ॥ त
त्र पद्यपुराणे उक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अग्निद्वष्टं वित्रं च धृत्वा वं वाङ्मुख्योः ॥ त्यक्त्वा यमपुरंधोरं याति विष्णोः परंपद-
म् ॥ १ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेतप्तद्राधारणकरादिसाक्षांदेसादेउर्ध्वं पुं प्रतिष्ठाप्युद्गाही तया कंठनोविषेतुसासेनाक
प्रतिष्ठाप्युद्गाही कंठीधारणवितेष्टादादेसाद्वष्टादादौ श्लोकतेमनेअर्थेसाहेतजेतेलिखुं ॥ तेमांब्रह्मांडराणनेविषेत

विवेक

॥ ५५ ॥

तमुद्राक्षेवानिकहिछे ॥ जेअग्निपेकरिनेतपावेदुनंपवित्रएवुजेतमः ॥ द्वाहूपीचिह्नतेनेत्रिवर्णिकजनजेतेपोतानाबेबा
हुनामूलनेविषेधारणकरिनेमहाये ॥ एवुंजेजमराजानुपुरतनोत्यागकरिनेजगवाननुजेपरमधामतेनेपांमेछे ॥ १ ॥
रामार्चनचंद्रिचरणवचनः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अग्निहोत्रंयथानित्यंवेदस्याध्ययनंतथ ॥ ब्राह्मणस्यतथैवेदंतम
मुद्रादिधारणम् ॥ २ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेब्राह्मणजेतेनेतपावेलिछापोतथाचांदलेसहितऊर्ध्वपुंड्रतिलकतथातुलसी
निबेवडिकंठिधारणां वानांअवश्यपणेकरिनेधारणकरवांतेनेअर्थेरामार्चनचंद्रिचरणवचनपुराणवचने ॥ जेब्रा
ह्मणजेतेनेजेमअग्निहोत्रजेतेनित्यकरवानुछे तथावेदनुअध्ययनजेकरवुंतेजेमानेत्येतेब्राह्मणनेआतमः ॥ द्वा
नुधारणकरवुतथाचांदलेसहितऊर्ध्वपुंड्रतिलकधारणकरवुंतथातुलसीनिबेवडिकंठिधारणांजेतेनित्यकरवानांछे ॥
॥ २ ॥ ॥ ब्रह्मपुराणेब्रह्मवचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ शंखांकिततनुर्विप्रोचुतेयस्येहवेश्मनि ॥ तदन्नंस्वयमश्नातिपितृ
न्निःसहकेशवः ॥ ३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेब्रह्मपुराणनेविषेब्रह्मानुवचनछेजेशंखचक्रगदानेपद्मतेमणेकरिनेअंकितछे
शरीरजेनुएवोजेब्राह्मणतेजेतेआलोकमांजेनाधरनेविषेजमेछे ॥ तेपुरुषनुजेअन्नतेनेपितरदेवजेतेमणेसहितएवा
जगवानजेतेपोतेराजिथईनेजमेछे ॥ ३ ॥ ॥ सारसंग्रहेपराशरवचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ वाक्तेनचक्षुर्बाहुभू
क्षेतुक्षांछिताः ॥ सर्वपापानिसंतीर्यत्रविष्यंतिसुरोपमाः ॥ ४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेसारसंग्रहेविषेपराशर
चनछे ॥ जेअग्निपेकरिनेतपावेक्षांजेशंखचक्रगदानेपद्मतेमणेकरिनेलोलिहितयथाछेकेतांजेमणेछेपोलिधिछेएवा
जेब्राह्मणदिग्गजुतेजेतेसर्वपापनेतरिनेकेतांसर्वपापयकिमुकाईनेदेवजेवाथायछे ॥ ४ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ च

सार

॥ ५५ ॥

[illegible]

विवेक
॥५६॥

विप्रत्येकं छेजे हवसुंधरे चक्रे करिने अंकित छे नुज जेमना एवाजे ब्राह्मणे ते जे ते जे जे ठेकं एव से छे ते ते ठेकां एथि फर
तुत्र एयत्र एयजं जनमारे रेवानुक्षेत्र जे ते छे ॥ ८ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अश्वमेध सहस्रैश्च वाजपेयशतैश्च यत् ॥ तत्फ
लं श्रूयते तप्तमदीयायुधधारणात् ॥ ९ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने अश्वमेध यज्ञनां जे हजारो हजार ते मण्ये कारने जे ट
ल जे ते संज्ञा ए छे ए वाजपेय यज्ञनां जे शो यशो ते मण्ये कारने जे टलुं, ल संज्ञा य छे के तां ब्राह्मण ॥ ॥ कजे र जे जन ते
मने जे टलुं ए सर्वे यज्ञ करथा थ कि फल थाय छे ॥ ते टलुं फल जे ते तपावे लां एवां जे शंख चक्र गदाने पद्य ए जे मारां आयुध ते म
नुं जे धारण करवु ते थ कि थाय छे ॥ ९ ॥ ॥ सार संग्रहे न विष्णोत्तर पुराण वचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ यज्ञो नंत
पोहो मो न्नो ज नं पितृ तर्पणम् ॥ चक्र द्वां न विप्रस्यने न च तत् ॥ १० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने तप्त द्वा र हित
जे विप्र ते निनिंदा के नारु सार संग्रह ने विषे न विष्णोत्तर पुराण वचन छे जे यज्ञ करवो तथा दान देवुं तथा तप करवु तथा
होम करवो तथा ब्राह्मण जमाइ वा तथा पितरिनु तर्पण करवुं ए सर्वे यजे ते तप्त द्वा ने चिद्देर हित एवा जे विप्र ते निष्कस
थाय छे ॥ १० ॥ ॥ पराशर स्मृतौ चोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ शंख चक्रोर्ध्वं द्वा दश दशितो ब्राह्मणा धमः ॥ जीव श्रे
वचां द्वा लः सर्व धर्म बहिष्कृतः ॥ ११ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने पराशर स्मृति ने विषे पण्य छे जे शंख चक्र गदाने पद्य त
था ऊर्ध्व पुं डू तिल क तथा तुलसी निकंठि ते म गेर हित एवा जे ब्राह्मण ने मध्ये अध द्वा ए जे ते जीव दो ल दो ल द्वां द्वा
जां ए वो तथा यज्ञ दाना दि कजे सर्वे धर्म ते थ कि बाध्य करे सो जां ए वो ॥ ११ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अचक्र धारिणं वि
प्रयः श्राद्धे न्नो जयिष्यति ॥ ते न्न पुराण ए छे त न्यः प्रयच्छति ॥ १२ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने छाप धास्या

सार

॥ ५६ ॥

विनानोजे ब्राह्मण तेने जे पुरुष श्राद्धने विषे जमाडेछे तेजमाडनारो पुरुष जे ते पोताना पितरि जे ते मने वारज अने विष्टा
 ने आपेछे ॥ एविरित्ये हरिऋक्तिविदास तथा पद्यपुराण तथा ब्राह्मीसंहिता तथा प्रपञ्चासूततापराशरस्मृतितथाहारित
 स्मृतितथा द्वारिकामाहात्म्य ॥ १५ ॥ किं जे घणाकग्रंथ ते मने विषे ब्राह्मणादिकसर्ववर्णने छापोसेवानिने जे छापोनखे ते
 निनिंदातेथ ऐविस्तारिकरिने कहिछे ते मांथीआते लगारे कसख्युछे एमसर्वढायामनुष्यने जाणवुं ॥ १२ ॥ ॥ अथो
 त्त्वपुंढ्रधारणवचनानि लिखामितत्र ऋक्तिविदारे पद्यपुराणवचन ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ऊर्ध्वपुंढ्रविहीन
 किंचित्कर्म करोति यः ॥ इष्टापूर्तादिकं सर्वं निष्फलं स्यान्न संशयः ॥ १३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे ऊर्ध्वपुंढ्रतिसकधार
 ण करवानां जे वचन ते मने लिख्युं छुं ते मां हरिऋक्तिविदासने विषे पद्यपुराणनुवचनछे ॥ जे कपासने विषे ऊर्ध्वपुंढ्रतिस
 केराहे ॥ ॥ जे मनुष्य ते जे ते यज्ञ करवो तथा वाय्ववाकराववा एआदिक जे कर्माकर्म तेने करेछे ते सर्वे कर्म जे ते तेनु नि
 ष्फल थायछे ते मां कांई संशय जे ते नथि ॥ १३ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ऊर्ध्वपुंढ्रधरो विप्रो नृदा ॥ श्रेण वैदिकः ॥ नतिर्य
 क्त्वाऽप्येति ॥ ॥ १४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने गोपिचने करिने पोताना ससाटादिकने विषे ऊर्ध्वपुं
 ढ्रतिसकनोधारण करनारो एवो जे वेदनो नणे सो एवो जे वेदान ब्राह्मण ते जे ते आपत्कासने विषे पणकारेय आहु एवु जे
 त्रिंति सके तेने न धारे ॥ १४ ॥ ॥ स्कंदपुराणे चोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ हारिद्रेण तु चूर्णेन कुंकुमेन सुगंधि
 ना ॥ ऊर्ध्वपुंढ्रस्य मध्ये तु लक्ष्मीस्थानं प्रकल्पये ॥ १५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने स्कंदपुराणने विषे तो चांदसे सहित ऊ
 र्ध्वपुंढ्रतिसक करवानु कल्युंछे जे वैष्णव जन जे ते हस्तदरने खारमां पविने ते करेखु एवुने जिणचुरणने सुगंधिमान ए

विवेक
॥५॥

बुंजेकुंकुमतेणेकरिने ऊर्ध्वपुंड्रतिलकनामध्यनेविषेक्ष्मीजिनास्थानकरूपजेचांदलांतेनेकरे ॥ १५ ॥ ॥ विष्णुध
मोत्तरैर्चोक्तः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ऊर्ध्वं द्रुस्यमध्ये हरेद्राचूर्णं कुमं ॥ धारयं भवो नित्यं कमलाप्रीतये ॥
॥ १६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने विष्णुधर्मोत्तरनेविषेपणतेमजकुरुं जेवैभजवजनजंतेक्ष्मीजिनेअसन्नकर
वानेअर्थेऊर्ध्वपुंड्रतिलकनामध्यनेविषेनिरंतर लदरनुजिणुकुंकुमतेनेधारणकरे केतांऊर्ध्वं तिलकनेमध्येसला
टनेविषेसारासालाजिणांकुमनोचांदले ॥ १६ ॥ ॥ पाद्येच ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ चंद्राकाररमायुक्तं तद्विद्धि हरि मंदिरम् ॥ १७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ वलिपद्यपुराणनेविषे
कत्युं जेतेकारणपणामांअवकाशेजुक्तएवुजेऊर्ध्वपुंड्रतिलकतेनेमध्येअवकाशेजुक्तनेकुंकुमनाचांदलानेआ
कारेजेक्ष्मीजितेमाणेजुक्तएवुहरिनुमंदिरजाणवुंकेतांजेममंदिरनेविषेक्ष्मीजीनेपधरावेछे तेमऊर्ध्वपुंड्रतिलक
नेमध्येकुंकुमनोघोसचांदलो ॥ १७ ॥ ॥ स्कंदि ॥ ॥ तुलसीमालाधारणं कम् ॥ ॥ श्लोकः ॥
निवेद्य वेमांसां तुलसां कां संचवां ॥ वहते यां नरोन्नतया तस्य नैव लिप्यते ॥ १८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
भवजननेकंठनेविषेतुलसीनिवेवडीकंठिधारवानुस्कंदपुराणनेविषे ॥ १८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
नाकाष्टमं थियई एविमालाकेतांतुलशीनिवेवडिकंठितेनेअगवाननिप्रसादिनिकराविनेपोतानाकंठनेविषेधारणक
रेछेतेमध्यनेकोइजात्यनुपापजेतेनथिजरेहेतुकेतांतेनांसर्वेपापजेतेनाशपांमेछे ॥ १८ ॥ ॥ अधारणेदोषउक्तः पाद्ये
श्लोकः ॥ ॥ न धारयति ये मालां हेतुकाः पापबुद्धयः ॥ पतंतिते तु नरके दग्धाः कोपाग्निना हरेः ॥ १९ ॥ ॥ अर्थः ॥

सार

॥५॥

[illegible]

विवेक
॥५८॥

संविष्णुजनप्रिये ॥ विन्नमित्त्वामहंकंठे कुरुमांरुण्यं स्तन्नम् ॥ २३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने तुलसीनि कंठि पेरवानो
जे मंत्रतं विष्णुधर्मनामे जे ग्रंथ तेने विषे स्थोत्रे जे तुलसीनाका पुमां यि एव विजे पासा तेने एव पासा एवां हं ससी
निमासा तमेने हुं जे ते मारा कंठने विषे धारण करुंछुं माटे तमे जे ते श्रीरुद्रगवानने वासो सागु एवो ने करो ॥ २३ ॥
स्कंदपुराणे च ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ संनिवेद्याथ हरये ससाका संजवाम् ॥ मासां पञ्च ॥ स्वयं धत्ते सर्वं नागवतोऽस-
मः ॥ २४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने स्कंदराजने विषे पण तुलसीनिमासापे वानो मंत्रकथोछे तथा ते मासानि प्रार्थना
करवानि पण कहिछे जे जे वैष्णवजन जे ते तुलसीनाका पुमां यि एव विजे पासा तेने एव पासा एवां हं ससी
विने पछे पोते पोताना कंठने विषे पोछे ते वैष्णवजन जे ते नगवानना नक्तने मध्ये उत्तम नक्तजांणवो ॥ २४ ॥ ॥ श्लोकः
यथा त्वं वक्षन्नाविष्णोर्नित्यं विष्णुजनप्रिया ॥ तथामां रुद्रवेशिनित्यं विष्णुजनाप्रियं ॥ २५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अ-
ने वैष्णवजन जे तेने तुलसीनिमासानी आविरित्ये प्रार्थना करवि जे हे तुलसीजिनां मासा जे मतमे निरंतर विष्णुमे वासां
छोने जे मैष्णवजन जे ते मने वासां छो ॥ ते मने पण हे सर्व देवनां नियंता एव तुलसीनी मासा तमे जे तेने पण विष्णुत-
था वैष्णुना जनने वासां एवो छो ॥ २५ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ एवं रं प्रार्थ्य विधेवन्मासां रुद्रगणं श्रितां ॥ ॥ अर्थः ॥
॥ एवो यो वै सगच्छे द्वैष्णवं पदं ॥ २६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने जे वैष्णवजन जे ते श्रीरुद्रगवानना कंठने विषे धारण करी
एव जे तुलसीजिनां मासा तेने एव विरित्ये पासा एवां हं ससी एवो यो वै सगच्छे द्वैष्णवं पदं ॥ २६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने जे वैष्णवजन जे ते श्रीरुद्रगवानना कंठने विषे धारण करी
ननु जे धाम तेने पांमेछे ॥ २६ ॥ ॥ नारदीये च ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ये कंठस्य तुलसीनि निमासापे वाहुमूलप-

सार

॥५८॥

रिचिद्रितशंखचक्राः ॥ यवैलसाटफसकेससदूर्ध्वपुंड्रास्ते ॥ २७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
 नारदाय ॥ रा ॥ नेविषेतोन्नगवामनांचिद्वेकरिनेसोन्नताएवाजेवैष्णवजनतेजेतेसर्वलोकनेपवित्रनेछे ॥ एमन्न ॥ छे
 जेकंठनेविषेसगछे तुससीनेकमसनामणकानिमासाजेमनेएवाने वसिजे ॥ २८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
 रिपेत्थो ॥ च ॥ रूपछे शंखचक्रगदानेपयतेजेमनेएवाअनेलसाटरूपजेफसककेतां पे ॥ २९ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
 सेका ॥ ३० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
 व ॥ ३१ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
 नुज ॥ ३२ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
 मणिमासायस्यतस्यांस्मदास्तः ॥ ३३ ॥ ॥ इतिविमलैकांतधर्मप्रवर्तकश्रीसहजानंदस्वामिशिष्यवत्सलमदासमुनि
 नासदुरु ॥ ३४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
 रणसंपूर्णम् ॥ ३५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
 चिद्रितमनेकरिनेआंकितछेनेजेन्नक्तनिव ॥ ३६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
 तांजेजनपोताने ॥ ३७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
 सनेपां ॥ ३८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
 ननान्नक्तनाहुजेतेदास ॥ ३९ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने

विवेक
॥ ५९ ॥

जे श्रीसहजानंदस्वामिते मनोशिष्य एवो जे बलरामदासनाम मुनि तेणे सदुरु श्रीगुणातीतानंदस्वामिनि आज्ञाये करि ने
कस्यां जे विवेकसारनाम आग्रंथ तेने विषे छापुले वि तथाचांदले सहित उर्ध्वपुंड्रतिलककर तथातुलसी छेदी कंठि
धारण करविते मनु निरूपण कर्युं एनाम तेर मुप्रकरण जे ते संणय्युं ॥ १३ ॥ ॥ अथ श्रीहरिकृष्णस्य जगवतः स्व ज्ञान
नामक्षयलोक जोगप्रदातृत्वस्य सकलब्रह्मांडोद्भवस्थिति क्षयकर्तृत्वस्य सर्वदेवमनुष्येप्सित
मकतायाः सकलाधारतायाः सर्वदेवस्वारामधीरमुक्तनिकराक्षर रूपोपास्यतायाः सकल दिव्यगुणगण दिव्यपादोद
रादिसकलावयवविलसितदिव्यमनोहरमूर्ति
श्वप्रतिपादनाय सार्थाः स्मृतीर्हि स्वामि तत्र स्कंदपुराणविष्णुसं
डस्थ श्रीवासुदेवमाहात्म्ये ब्रह्मादिदेवकृतस्तुतिप्रकरणं सार्थं लिखामि तत्र ब्रह्मोवाच ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ विचार्याहं
वेदान्मुद्गुरुपगतो निश्चयमिमं रम्यमज्ञेयं तस्मिन्नेव देवापणुतेनाप्रतिपादनेन अ
थास्युल्लोकावैपरमपुरुषात्यंतिकगतिः ॥ १ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे श्रीहरिकृष्ण जग
शेरहित एवा जे लोक जोगने आ त्यां ते क मोक्ष ते मनु जे देवापणुतेना प्रतिपादनेन अ
नाश ते मनु जे करवापणुतथा सर्वदेवमनुष्य ते मणे माग्या जे वर ते मनु देवापणुतथा सर्व जीव ईश्वर कास मायाने अक्षर
पुरुष ते मने नियम मं राखवापणुते ते सर्वे यनु आधार पणुतथा सर्वदेवने पोताना स्वरूप मोछे आनंद जे मने ने धीर जता
ये जुक्त एवा जे कना समूहने मूख अक्षर रूप ते मने उपासना करवापणुतथा दिव्य एवा जे सर्व गुणना समुदायने दिव्य
एवा जे चरण कमलने उदर ॥ ॥ ते मने करिने शोचति एविजे दिव्यमनोहर

सार

॥ ५९ ॥

नेत्रार्थे जे श्लोक ते मने अर्थे साहितसुखं ॥ ते मांस्कंदपुराण नोजे विष्णु खंड ते नो वेपेर जे वार देव माहात्म्य ते नो वेपेस
 बंदेवता ते मने केरिजे नगनादादेजुति तेजुजेष्टर एतेने अर्थे हित जे तेसि सुखं ॥ ते मांस्कंदपुराण नोजे विष्णु खंड ते नो वेपेर
 ते जे ते श्रीक्ष्मीजीये कने सर्वेना दुःखना नाश एवमा एवा जे तमे ते तमारे विषे प्रलधा जे जीव ते मने ज्यारे अतिदुःख विच
 छे जे हे परम रूपक्ष्मीजिने आनंदन एवमा एवा जे तमे ते तमारे विषे प्रलधा जे जीव ते मने ज्यारे अतिदुःख विच
 क्ति जे ते थाय के तांते प्राणधारि जे ते देश कासादिके काने नाशन पा मे एवमा एवा जे तमे ते तमारे विषे प्रलधा जे जीव ते मने ज्यारे अतिदुःख विच
 यरहित एवा जे ते जोगनार हते जे ते थाय छे तथा क्षयेराहेत एवा श्लोक जे ते थाय छे तथा एकं तिकी एवि मुक्ति जे ते तारे
 जथाय छे अने वेद जे ते मने त्रणवार विचारि ने अति निश्चय जे ते ने हुं जे ते पा म्यो छुं ॥ के तांत मारि नक्ति करव ते ज सच
 कारण छे ए विरित्ये मे जे तेणे निर्धारक स्यो छे ॥ १ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अजानंतस्वित्थं नृतरजतमस्कानपि हरे न
 जंत्यस्मान्देवान्धुविधतपोर्चासरणिभिः ॥ त एवोक्तामूढाः क्षयरहितसौख्यं न कुहचिद्व्यजंतेऽतस्त्वां वै निजदृदिदधे
 केशवमहम् ॥ २ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने एवमा एवा जे तमे ते तमारे विषे प्रलधा जे जीव ते मने ज्यारे अतिदुःख विच
 ज एवमा एवा जे तमे ते तमारे विषे प्रलधा जे जीव ते मने ज्यारे अतिदुःख विच
 छे ॥ अज्ञाने एवा जे ते मनुष्य ते जे ते कोय श्लोके विषे क्षयेराहेत एवमा एवा जे तमे ते तमारे विषे प्रलधा जे जीव ते मने ज्यारे अतिदुःख विच
 माराहृदयने विषे केशव के तां परमेश्वर एवा जे तमे ते तमारे विषे प्रलधा जे जीव ते मने ज्यारे अतिदुःख विच
 त्रयी सांख्य वेदांत योगाः पुराणं तथा पंचरात्रं प्रज्ञाधर्मशास्त्रम् ॥ तवैवातिमाहात्म्यं देवदेव नित्यं प्रकाशैरनेकैर्हि गायंति

विवेक
॥६०॥

नक्त्या ॥ ३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेशिवजेतेनारायणजेतेमनिस्तुतिकरेछेहेप्रज्ञांजेत्रैणवेदतथासांख्यशस्त्रतथावे
दं तं छेपति तद्वत्प्रायोपधास्त्रनेराणतथानारदपंचरात्रतथाधर्मशास्त्रते सर्वेयशास्त्रतथापुराणतेजेते एव जेत
मेतेतमारुजजेअतिमाहात्म्यतेनुअनेकएवाजे प्रकारकेताहियज्ञपुरुषहेनारायणएआदिकजेनामतेममेकरिनेनिरंत
रगांनकरेछे ॥ ३ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ त्वमेवेशस्त्राणि चैतनेनूभोबभूवुस्त्वदेकाश्रय एतदेकस्ये ॥ रमासेव्यपा
दांबुजं शस्त्रयोर्नितमायं न तं छेवादेवम् ॥ ४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनहर्द्दशतमेजत्रोएकआश्रयकेतनिवा
संस्थानकतेजेमनेएवाजेएवेदआदिकसर्वशास्त्रतेजेतेमोटाएवाजे तमेतेतमाराथाकेजप्रमकल्पनेविषेयाताह
वां ॥ एविरित्येराष्ट्राष्टराणतेसङ्गीछेदेरेवजोग्यछे चरणकमलतेजेमनं एवानेवादेवएवाजेतमेआदिपु
रुषतेतमनेजेतेनृपुकेतांतमारुजजनकरुछुं ॥ ४ ॥ ॥ धर्मउवाच ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ व्याल्ललात्रवपा
शमोचनारधेवतापत्रयतमदेहिनाम् ॥ अनेकजन्माघचयापहारिणीतनोतिन्नक्तिव नंतवांजसा ॥ ५ ॥ ॥ अर्थः ॥
हवेधर्मजेस्त्रनकरेछेहेशसंसारछेप्राप्तोतेयाकेकावनारिनेअध्यात्मअधिभूतेआधदेवएजेत्रैणतापते
एकरिनेतापेक्तयाताएवाजेजावतेमनेधारापकेतांएत्रेणयतापनेटासेएविनेअनेकजन्मनांजेपापतेमनाजे
तेमनानाशकरनारिएछेछेछे ॥ ५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ तेजतेजेतेतमारिन्नक्तिथानानतेनेअनायासेकनिविस्तारेछे ॥ ५ ॥ ॥ श्लो
कः ॥ ॥ सदवसाकर्णपथेन तद्विद्वान्जन्तान्निधसन्मुखोद्गता ॥ ममत्वदन्याहरताश्चवासमादयाभ्ययेतेप्रज
न्निवेनमः ॥ ६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अवेदयाजेन्नक्तिनेज्ञानतेनाविस्तारनिकरनारिएविजेतमारिकयातेजकथा

सार

॥६०॥

જેતેસદપુરુષનાં જેમુખતેયકિનિસરિકેતાંસાધુપુરુષજેતેમણેપોતાનેમુખેકરિનેકહિ એવિસતિકર્ણરૂપજેમાર્ગતેમાર્ગે
 કરિનેમારિત્તદયરૂપિજેગુણનેદેવિષેપ્રવેશકરો ॥ અનેહેઅનંતછેનામજેમનાંઆવાહેનગવનતમારાથકિઅન્યએવિજે
 માઆરેવાસન યોતેમનોનાશકરોનેદયાનાસન્નિવૃત્તિદ્વારણઆજેતમેતેતમોનેદુંજેતેનમસ્કારકરુંછું ॥ ૬ ॥ ॥
 પ્રજાપતયઠુચુઃ ॥ ॥ શ્લોકઃ ॥ ॥ ધન્યાએતેકલ્પવૃક્ષાયદીયાંછાયામેતામાશ્રિતસ્ત્વંસહશ્રીઃ ॥ ધન્યઃકર્તામિંદુ
 પસ્યાસ્યતૈધન્યૈષાન્નૂય્યન્નપીઠંતવેશ ॥ ૭ ॥ ॥ અર્થઃ ॥ ॥ હવેપ્રજાપતિજેતેસ્તુતિકરેછેજેહેઈશકેતાંબ્રહ્માદિકજે
 સર્વેશોકતેમનાનિયંતાઆવાહેનગવનલક્ષ્મીજિયેસહિતઆજેતમેતેજેતેજેકલ્પવૃક્ષનિછાયાજેતેનેઆસાસ્યોછે કે
 તાંજેકલ્પતરુનિછાયાનેવિષેતમોવિરાજોછોઆજેઆકલ્પવૃક્ષતેજેતેધન્યછે ॥ અનેઆજેમં પતેનાકરનારાજેવિ
 શ્વકર્મતિધન્યછેનેહેઈજેપ્રથમિનેવિષેતમારોવાજટરત્યોછેએવિજેઆન્નમિતેજેતેધન્યછે ॥ ૭ ॥ ॥ શ્લોકઃ ॥ ॥
 ॥ ધન્યોલોકેનૂનમેષોંબુરાશિઃસાક્ષાત્તુચ્યંયેનદત્તાસ્વકન્યા ॥ ધન્યાશ્ચૈતેત્વાંવયંવીક્ષમાણાધન્યેશાનંશ્રીપતિત્વાનં
 તાઃસ્મઃ ॥ ૮ ॥ ॥ અર્થઃ ॥ ॥ અનેપોતાનં કન્યાજેલક્ષ્મીજીતેજેતેસાક્ષાત્કેતાંઅમાનેજોતેસતેતમાનેજેણે
 પરણાવ્યાંઆજેઆસન્નિવૃત્તિજેતેઆલોકનેદેવેનિશ્ચેધન્યછે ॥ અનેએસર્વેધન્યજેતેમનાનિયંતાનેલક્ષ્મીજિનાપતિઆ
 જેતમેતેતમં નેનમસ્કારનેકરતાનેતમારુંદર્શનકરતાઆજેઆન્નમપ્રજાપતિતેજેતેધન્યછેઈયેકેતાંતમારુંદર્શન
 નેધન્યજાગ્યાસાથેયાછડ્યે ॥ ૮ ॥ ॥ મનવઠુચુઃ ॥ ॥ શ્લોકઃ ॥ ॥ ધર્મઃસદુદ્ધારિત્વમોધર્મેન્યોમાધવસ
 કલેન્યોપિ ॥ ઋત્તિર્નવતિયતોવૈધર્મન્નુવિત્વયિનિરવધા ॥ ૯ ॥ ॥ અર્થઃ ॥ ॥ હવેદુષ્ટોદુષ્ટોદુષ્ટોદુષ્ટોદુષ્ટોધવ

विवेक
॥६१॥

धर्मजेतेन नारायणादिकरुणं धारण करनाराएवाजेतमेतेतमारविषेदांषेरहितएवीजेनक्तिजेतेजेधर्मकरिने
थायछे ॥ एवाजेधर्मतेजधर्मजेतेर मग्रएवाजेवर्णनेआश्रमनाधर्मतेथकिनिश्चेष्टछे ॥ ९॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ध
र्मात्मानं न गवः धर्मधुरीणं च धर्म्यपातारः ॥ सर्वातिप्रियधर्मनू मस्त्वां धर्मसंज्ञतिम् ॥ १० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अ
नेहेन गवः धर्मरूपछे मूर्तितेजेमनि ॥ नेधर्मनिजेधुरतेनेधारणकरता नेधर्मजेतेमनिरक्षानाकरनाराएवानेज्ञान
वैराग्यादिकथकिअति ॥ दोछे धर्मतेजेमनेएवानेधर्मजेतेनिछेसम्यक्प्रकारेकरिनेवधितेजेथकिएवाजेतमेतेतमा
नेअमेजेतेनमस्कारकरियेछइये ॥ १० ॥ ॥ ऋषय उचुः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नक्त्याहीनस्त्वद्धिः खोवयुनार्थी
श्राम्यन् नूयोप्यस्य न सिद्धिः समुपैति ॥ तर्ह्यारक्तः कर्मणि काम्येतुकुतोऽसौ सौख्यं यायादक्षयमानं दमहाव्ये ॥ ११ ॥
अर्थः ॥ ॥ हवेऋषिजेतेस्तुतिकरेछेतमाराथकिविः खनेतमारिजेनक्तितेणेरहितनेज्ञानरूपछेप्रयोजनतेजेनेएवाजे
पुरुषतेजेतेज्ञाननेअर्थेवारंवारप्रयत्ननेकरेछे ॥ तोयपणआजेतमारिमूर्तिसंबंधिएवुजेज्ञानतेनिजेसिद्धितेनेनथिपां
मतां तारेहेआनंदजेतेनामहासमुद्ररूपकाम्यकर्मनेविषेआसक्तकेतांपुत्रादिकनिजेप्राप्तितेनेअर्थेयज्ञादिककर्मकर
तोएवाजेआलोकतेजेतेक्षयेरहितए ॥ जेसुखतेनेकियेप्रकारेकरिनेपांमेपामेजनहि ॥ ११ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ न
क्त्या नित्यं त्वामतएव वयं वै श्रद्धायुक्ता धर्मतपोनिगायैः ॥ मायातीतं काक्षनियंतारमुदारं ध्यायामः श्रीकृतपरात्पर
मेकम् ॥ १२ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेहेलक्ष्मीकांतजेकारणपणामाटेतमारिक्तियेराहितए ॥ जोछेलोखतेजेतेक्षयेरहि
तएवुंजेरखतेनेनथि पामतोतेकारणपणामाटेजश्रद्धाजेतेण्युक्तएवाजेअमेऋषितेजे तेधर्मनेतपजेरुद्धूचांद्राय

सार

॥६१॥

एतद्वक्तृत्वादिगमजेवेदतेछेआदीजेमां एवांजेश्च तेमणंकारनेथयिएविजेतमारिचक्रितेणेकानेमायाथाकंपर
 नेकालना॥६॥उदा नेपरजेअक्षरपुरुषतेथकिपणपरने॥६॥आदीपएवाजेतमेतेतमारुय नकारयेछ ये
 ॥१२॥ ॥इंद्रउवाच॥ ॥श्लोकः॥ ॥नगवन्नुरुदुःखितावयंननुदुर्वाससएवहेलनात्॥नचवंतमृतेऽवितुंहिनोविधि
 रुद्रप्रःखाइमेऽशकन्॥१३॥ ॥अर्थः॥ ॥हवेइंद्रजेजुदेइंद्रजेचगवन्नुर्वासाजेतेमनोमेजेतेणेअपराधक
 स्योतेथाकिजअमेरवेजेतेबहुदुःखेजुक्तनिश्चेथाताहवाअनेजेब्रह्माशिवतेछेः स्थतेजेमांएवाजेआसर्वतेजेतेतमारा
 विनाअमारिरक्षाकरबानेअर्थेनसमर्थथाताहवा॥१३॥ ॥श्लोकः॥ ॥विगताखिलसंपदोनिरन्नाःसमन्ना
 वंचुविष्णुमरुतेऽपेक्षः॥चवतैव यद्वतापदःस्मःसपदिश्रीहरयेनमोस्तुतुच्यम्॥१४॥ ॥अर्थः॥ ॥अदेविशेष
 एकरिनेगईछे समग्रसंपा एजेजुदेइंद्रजेअन्नतेजेथकिनेप्रथविनेविषेपामरजननिसंधायेत्यएजे
 नावतेनेपामताहवाएवाजेअनेजेजेदेइंद्रजेविषेतमेजेतेम गेजटाह्यंछे दुःखजेमनांएवाथयासताक्ष्मीजि
 येजुक्तनेअमारांजेकष्टतेमनाहरनाराएवाजेतमेतेतमानेनमस्कारकरियेछइये॥१४॥ ॥अग्निरुवाच॥ ॥श्लोकः
 गीर्वाणदानवनराधुपजीवनान्नयन्निर्मितंहिचवतैवततोबुधास्तु॥यज्ञेषुतेनयजनंतवकुर्वतेऽगोत्वच्छेषमन्यदिबि
 षद्भ्युपानयंति॥१५॥ ॥अर्थः॥ ॥हवेअग्निदेवजेतेचगवानतेमनिस्तुतिकरेछेहेचगवन्देवतादानवनेमनुष्यआ
 दिकतमनेजादेरूपवुं जेअन्नतेजेतेजेकारणपणामाटेतमेजेतेमणेजानेमाणकरुंछे तेजकारणमाटेज्ञानिएवा
 जे पुरुषतेजेतेतोपोतानाजी देरूपएवुजेतेअन्नतेणेकरिनेयज्ञनेविषेतमारुयजनकरेछे अनेतेकंडेबिजाजेदेवतेम

विवेक
॥ ६२ ॥

नेतमारुयजनकरतांशपरयुंएवुजंहविषरूपअन्नतेनुअर्पणकरेछे नेतेकेडेपांतेपणगेडादादादादरूपएवुजेअन्नतेने
जमेछे ॥ १५ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ काम्यपुकर्मसुरताअपियाज्ञिकास्तेतत्कर्मबंधनतआशुविमुच्ययांति ॥ ब्राह्मीगतिं
तदितरेतुज्वंतिचाराःश्रीयज्ञपूरुपमहंप्रणमामितंत्वाम् ॥ १६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ एरित्येतमांनेनिवेदनकरतांशपरयुं
एवुजंहविषान्नतेणकरिनेअन्यदेव जेयजनकरेछे एवाजेयज्ञनाकरनारातेजेतेकाम्यएवांजेकर्मतेमनेविषेप्रीतिव
दाछेतोयपणतेकाम्यकर्मनुजेबंधनतंथकिततकालमुकायिनेतमारुब्रह्मपुरएवुजेधामतेनेपामेछे ॥ अनेतमांनेजेज
ह्याविनाजनेछेनेअन्यएवाजेदेवतेमनुजेयजनकरेछेतेतोचरेथायछे तेमाटेबक्ष्मीजियेजुक्तनेयज्ञनाराय
णएवाजेतमेतेतमनेहुंजेतेअतिशयपणेकरिनेप्रणामकरुंछुं ॥ १६ ॥ ॥ मरुतउचुः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ चक्ता
एकांतिकास्तेऽक्षरपरमपदेसेवयातेतुहीनंवासैश्वर्यादिनेच्छंत्यतिशयितसुखंनपिकैवल्यमोक्षं ॥ तद्युक्तंस्वात्मनोपे
श्वपचकुलजनुर्मानयंत्युत्तमंवैतंत्वामेकांतधर्माश्रयणमुपगताःश्रीमहारूपंस्मः ॥ १७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेमरु
तदेवजेतेनारायणजेतेमनिस्तुतिकरेछे हेअगवन्तमाराएकांतिकएवाजेअक्ततेजेतेतोतमारुअक्षरछेनामजेनुनेस
र्वथकिश्रेष्ठएवुजेधामतेनेविषेतमारिसेवायेकरिनेरहित एविसाक्षांयमुक्तितथासाष्टिमुक्तितथासारूप्यमुक्तितेमने
नथिईच्छतातथाअतिशेछे सुखजेनेविषेएवाजेकैवल्यमोक्षतेनेयपणनथिईच्छताअनेतमारुजेदेवातेणजुक्एवु
तोपोतानुश्वपचनाएवनेविषेजेजन्मतेनेयपणश्रेष्ठमानेछे माटेएकांतिकएवाजेधर्मतेनाआधारनेबक्ष्मीजीतेमणे
जुक्तनेमहारूपएवाजेतमेतेतमांनेअमेजेतेनिश्वेपांम्याछईये ॥ १७ ॥ ॥ सिद्धाउचुः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नैक

सार

॥ ६२ ॥

ब्रह्मांडसर्गादिकारणत्वाकारणम् ॥ तत्स्थितं द्व्यतिरिक्तंच नियंतारं नमामहे ॥ १८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे सिद्धजं ते भ
गवः । आदिपुरुषे हे च गवन् अनेक एवा जे ब्रह्मांड ते मनिजे उत्पत्ति स्थिति ने प्रलय ते मना कारण एवाने नथि कारण ते
जे मनु एवाने ते रट्टै यजे ब्रह्मांड ते मने विषे अंतर्यामिरूपे करि ने रत्या ने ते सर्वे ब्रह्मांडु थ कि व्यतिरेक पणे करि ने पोताना धा
मने विषेर त्याने काय माया दिक जे सते मना नियंता एवा जेत मे ते तमं ने अमे जेत नमस्कार करिये छइये ॥ १८ ॥ ॥ रु
द्रा ऊचुः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ मायायाः सर्व मोहिन्या मोहनं मोहवर्जितम् ॥ महाकायस्यापिकाक्षं त्वानुमः पुरुषोत्त
मम् ॥ १९ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे रुद्र जे ते च गवान निस्तुतिक रेछे हे स्वामिन ब्रह्मा आदिक जे अमे सर्व ते अमाने मोह जे ते ने क
रति एवि जे माया ते ने मोह जे ते ना कर नारा एवाने मोह जे ते णेर हित ने प्रकृति ने पुरुष ते मनोजे निरोध ते ना कर नारा एवा जे
काय ते ना पण कायरूप एवाने महारूप एवा जेत मे ते तमं ने अमे जेत नमस्कार करिये छइये ॥ १९ ॥ ॥ आदित्या ऊचुः
श्लोकः ॥ ॥ प्रकाशिता येन वयं जगति प्रकाशायामोन्नवतारमेश ॥ स्वयंप्रकाशं तमुप्रकाशं प्रकाशमूर्तिप्रणता
न्नवंतम् ॥ २० ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे आदित्य जे ते च गवान निस्तुतिक रेछे हे लक्ष्मी जिना स्वामिनू ते मजे ते मण प्रकाश ने
करथा एवा जे अने ते जे ते से जगत् छे दे दे दे दे दे ग श वा लां करिये छइये ॥ अने पोतानि मे ले सर्वे ने प्रकाश करताने बडुछे
प्रकाश ते जे मने विषे ने ते जो मय छे मूर्ति ते जे माने एवा जेत मे ते तमाने अमे जेत दे दे दे दे दे गरिये छइये ॥ २० ॥ ॥ सा
ध्या ऊचुः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ शास्ता नृपाणां च महोरगाणां दैत्याधिपानां च सुराधिपानां ॥ त्वं वै मनूनां च प्रजाप
तीनां राजा धिरा जाय नमोस्तु तुभ्यम् ॥ २१ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे साध्य देव जे ते च गवान ने नमस्कार करेछे हे च

विवेक
॥ ६३ ॥

[illegible]

सार

|| E 3 ||

[illegible]

|| E Y ||

[illegible]

11EYH

धिक् यादृ चिंतनं विदधते तव ये नुविते विन्नो ॥ न परमेषु सुखं न दिवः ॥ सुखं न कमयंति धरैक नरेशताम् ॥ ३० ॥ ॥
 अर्थः ॥ ॥ हवे दुर्गाजे ते स्तवन करेछे ॥ विन्नो नुविने विषे अधिक एविजे तमारे विषे प्रियता तेणिये करिने जे जन पोता
 नाह दयने विषे तमारु चिंतवन के छे तेज ॥ जे ते ब्रह्मनास्थान कनु जे सुखे तेनाथे ईछता तथा देव सो जे सुखने प्रथ
 विचक्रवर्त्ति जे राजतेने नथि ईछतानथि ईछता ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ प्रसन्नमर्षितमप्युल्लसत्सुखमिदं स
 मवाप्य च तत्र ते ॥ तदा हृष्टसात्केतुः क्षणं तमुनमामि च सात्वतनायकम् ॥ ३१ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने तमोजे ते म
 णे ब्रह्मातका करिने आने नथि कोय नितु क्षणाते जेने ए जे आब्रह्मनास्थान कनु जे सुखतेने शत्रुयेर हित जे
 क्रिये विषे होय ते मपामिने पगत मारु जे चिंतवन तेनो त्याग करिने ते तमा अक्त जन जे ते क्षमात्र पण ते सुखने विषे
 आसक्त नथि थाता एवा जे ते मे सुखना सागरने सात्वत जे अक्त जन ते मना ईश्वर एवा जे ते ते तमाने अति आनंद जे
 हुं जे तेन मस्कार करुं ॥ ३१ ॥ ॥ नय ऊचुः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ वरद नमनमात्रं नाम संकीर्तनं वा विदधति तव
 ये वै ज्ञानतोऽज्ञानतो वा ॥ जनिश्रुति यमची तेस्तानपि त्रायमाणं नरसंख्यया ताः स्मोघ नारायणं त्वाम् ॥ ३२ ॥ ॥
 ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे नद्यो जे ते स्तवन करेछे ॥ हे वरद जे ते तमाने जाणिने अथवा अजाण केवल नमस्कार मात्र करेछे अथ
 वा तमारु जे नाम तेनु सम्यक प्रकारे करिने कीर्तन जे तेने करेछे एवा जे जन ते मनुज दायक एतथाय मराज निजे बि
 कते थकि निश्चे जरक्ष गजे तेने करता एवानेन छंदे द्वादश द्वादश द्वादश एवा जे ते ते तमाने अमे जे ते आसमयने विषे
 पामियुं छईये ॥ ३२ ॥ ॥ देवपत्न्य ऊचुः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नुविधृता कृतेर्जन्ममंगलं चारतमुतं लोकपा

विवेक
॥६५॥

वनम् ॥ नवतिनिर्गुणं सर्वमेव तन्नवसिनिर्गुणं ब्रह्मयत्परम् ॥ ३३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे देवपत्नीं जेतुं स्तुतिक
रेछे हंप्रजां प्रथविनविपधारण करिछे सुंदरमूर्तिते जे मणे एवा जेतमे ते तमारु अ श्रयकारिने लोकने पावन करनारुने
निर्गुण एवुं जेतमारु जन्मतथा सर्वे जे चरित्र ते जेतमंगद तारु छे अने वेद जेतम यिक एरहितने परब्रह्म एवुं जे स्वरू
पनु निरूपण करेछे ते जेतमे छे ॥ ३३ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ तव समाश्रयात्तामसाजना आपे च राजः सात्त्विका
श्रय ॥ ननु नवतिनिर्गुणास्ततो वयमुपास्महे त्वां हि निर्गुणम् ॥ ३४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने तमारो जे सम्यक
प्रकारे आश्रय करवां ते यकिसात्त्विकतथाराजसिकने तामसिक ए जे जने ते जेत ए निश्छादि धु एवा थाये छे ते ज
कारण पणामाटे निर्गुण एवा जेतमे ते तमाने अमे जेतने निश्छे उपासिये छईये के तांतमारि मनक्रमवचने करिने अमे जेत
सेवा करिये छईये ॥ ३४ ॥ ॥ ऋषिपत्न्युचुः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ आर्त्तानां रुदजिनैस्त्रिधा च तापैः सर्वापत्य
शमनमेकमेव विष्णोः ॥ पादाब्जंतव नवतीति तद्वयं वै प्राप्ताः स्मः शरणमनंतदेवदेव ॥ ३५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने
ऋषिपत्नीयुं जेतुं स्तुतिक रेछे हवे देवदेव बहु प्रकारनं जे पोतानं पापतथा अध्यात्म अधिभूतने अधिदैव एवा जेत ए यत्र
रना ताप ते मणे करिने पिडा ता एव छे संसारि जने तमनां सर्वे जे कष्ट ते मनुनाश करनारु तांतमारु चरणरूपे करिने थयुं ए
वुं जेतमे तज एक छे ते कारण पणामाटे हे अनंत विष्णु एवा जेतमे ते तमारु शरणरूप एवुं जेत चरण सरोज तेने ज अने जे
ते पामियुं छईये ॥ ३५ ॥ ॥ पृथिव्युवाच ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ पूर्णशारदसुधाकराननं शारदाब्जदसदीर्घसोचनम् ॥
श्रीवियोगवधार्त्तिमोचनं वासुदेवमहमेकमाश्रये ॥ ३६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे प्रथवि जेतुं स्तुतिक रेछे हे तारु

सार

॥६५॥

पूर्ण एवोने शरदऋतुने विषेथयो एवाजे चंद्रमाते सरस्वच्छे मुखते जेमनुने शरदऋतुने विषेथयुएवुंजे कमलतेनाजे दक्षते
सरस्वांछे विशालाचनते जेमनां एवाने लक्ष्मीजिनोजे वियोगतेणे करिने बहुप्रकाश्याति एविजे पाइ तेथ किअमने
मुकावनारा एवाजे तमेवासुदेवते तमाने जहुंजे ते आश्रीछुं ॥ ३६ ॥ ॥ सरस्वत्युवाच ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नयने
ममाद्युगल ॥ तिष्ठंतरे मुखशीतरोचिषिचकोरतांगते ॥ नहि गच्छतो न्यत इतीयमेव मे हृदि र्तिरस्तु सततं न हीतरा ॥
॥ ३७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे सरस्वतिजे ते स्तुति हेतूनि ह्युत्पादनं ते भ्रजे ते सुंदर एवाजे तमारामुख रूपचंद्रमाते ने वि
षे अतिसौहे करिने च कोरणे पांभ्यां छे ते तमारामूर्तिने मुकिने अन्य एवांजे रूपते प्रत्ये गतिकरतां न थिए प्रकार निजे
आतमारि मूर्तिते जमारा हृदये ने विषेर होने ईतर एविजे स्तुति हेतूनि ॥ ३७ ॥ ॥ स्कंद उवाच ॥ ॥ श्लोकः ॥
इति स्तुतोऽखिलैर्दैवैः सोऽन्निर्यद्यहं वैतान् ॥ प्राह श्रियं शुभे पश्य देवादीन् तद्दिग्दिग्दिग् ॥ ३८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे
स्कंदजे ते सार्वणि प्रत्ये कहे छे जे प्रकारे समग्र एवाजे देव ते मणें स्तुतिने कस्या एवाजे नारायण ते जे ते पोतानि जे दृष्टि ते
णिये करिने जेत जसर्वे देव ताजे ते मन आनंद जुक्त करिने लक्ष्मीजि जे ते मन प्रत्ये कहे ताहा जे ते पुनरे दीपे त्या एवाजे
देव छे आदि ते जे मां एवाजे आसर्वे ते मना प्रत्ये ते मजे ते जुवो एरित्ये लक्ष्मीजि जे ते मन पोते के हेता हवा ॥ ३८ ॥ ॥ श्लो
कः ॥ ॥ ततः समीक्षिताः प्रीत्या तथा मधुरया दृशा ॥ त्रिलोकी वासिनः सर्वे हि आसन्यथापुरा ॥ ३९ ॥ ॥ अर्थः ॥
अने ते वार पछे ते लक्ष्मीजि जे ते मणें प्रीति यकारे ने जोडनि अमृत चरि एविजे दृष्टि तेणिये करिने सम्यक् प्रकारे करिने जो
या एवाने स्वर्ग मृत्युने पाताळ ए त्रिलोकिने विषेर त्या एवाजे देवदानवने मनुष्यादिक ए सर्वे जे ते दुर्वासा ऋषिनोजे शाप

विवेक
॥६६॥

[illegible]

सार

ਮਿ. ਟੀ. ਟੀ.

लक्ष्मीणां ते ह्ये आदिते जे मने एवा जे ए सर्व ते मने पृथक् पृथक् पण करिने अमुद्य एवां जे वसत थार लते मणे करिने ज
 हित एवां जे आचूषण ए रूप जे पे हे रामणि तेने प्रितिये करिने आपता हवा ॥ ४४ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ जामा स्तुष्टये
 स्वस्थ तद ए न्यस्त दां बुधे ॥ नासीत्किमप्यदेयं वै घनवद्भनवर्षिणः ॥ ४५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने मे पजे मजसनिष्ट
 ए जे तेने के छे ते मद्रव्य जे तेने आपता एवा जे अंबुधिते मने पोताना जामात्र एवा जे नगवान ते माने जे प्रसन्नता ते
 अर्थ ते नगवान ना एवा जे ए देव ॥ ४५ ॥ ते मने न आपवा जो ग्य एवुं कां यन होतु हवु सर्वे य आपवा लायक ज होतु हवु ॥ ४५ ॥
 श्लोकः ॥ ॥ नगवान पित इत्तं यौतकं च धनं बहु ॥ ब्राह्मणे न्यः प्रदायैव श्रिया सह तिरो दधे ॥ ४६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥
 अने नगवान जे नारायण ते रत्ना करते ए आप्यु ए ने वर कन्याने आपवा जो ग्य एवु जे पारिवर्ह रूप जे बहु धन तेने ब्राह्म
 ण जे ते मने अ पिने लक्ष्मी जि जे ते मणे सहित तिरो धान थाता हवा ॥ ४६ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ लक्ष्मी नारायणान्यां ते
 च शमानां दत्ताः सुराः ॥ इन्द्रादयो दिवं जग्मुः स्वस्वंधामाः परे ययुः ॥ ४७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने देव श्री विदेवा य
 एत ए आन दे ॥ ४७ ॥ ए जे ते ॥ ४७ ॥ ए जे ते ॥ ४७ ॥ ए जे ते ॥ ४७ ॥ ए जे ते ॥ ४७ ॥ ए जे ते ॥ ४७ ॥ ए जे ते ॥ ४७ ॥ ए जे ते ॥ ४७ ॥ ए जे ते ॥ ४७ ॥
 ते जे ते पोत पोताना धाम प्रत्ये जाता हवा ॥ ४७ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अधिकं च संप्राप्य यथा र्वनिर्जनि जम् ॥ स
 र्वे पि स्विनो जाताः प्रसादात्कमदापतेः ॥ ४८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने ते द्रादि कस र्वे जे ते नदा पाते जे नारायण ते
 माने जे पोता ते विदेवा च ता तेथे र्वने अतिक्रमण न काने पोत पोताना अधिकारने पामिने सुखे जुक्त थाता हवा ॥
 ॥ ४८ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ मंदरं च गिरिं तार्क्ष्यः पुनर्नगवदा जया ॥ स्वस्थानं स पानीयस्य पयामास लाया ॥ ४९ ॥

विवेक
॥६७॥

अर्थः ॥ ॥ अनंताक्षर्यजंगरुडजितं जेतं विजिवारनिजं नगवाननिआज्ञातेणियं करिनेमं द्राचस एवेनामे करिने जे
गि छिंदे लिखामात्रं करिने पांतानु जे स्थान कते प्रत्यं पमा निं दं स्यात् एतेषु ते मं द्राचस पर्वत जे ते स्थापन करता हवा
॥४९॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ एवमिंद्रेण ब्रह्मर्षेण पृथग्यथा शापतः ॥ उपलब्ध्या पुनः संपन्नारायण प्रसादतः ॥ ५० ॥
अर्थः ॥ ॥ हे सावर्णि मुने दुर्वासानो जे शाप तेणे करिने नाश जे तेने पा मि ए वि जे संपत्ति ते जे ते नारायण नी जे प्रसन्नता
तेणे करिने इंद्र जे तेणे पा छि आ विरित्ये पां मति हवि ॥ ५० ॥ ॥ पंचमस्कंधे च ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नतस्य कश्चित्त
पसा विद्ययावानयोगवीर्येण मनीषया वा ॥ नैवार्थधर्मे परतः स्वतो वा कृतं विहंतुं तनुं नृद्विभूयात् ॥ ५१ ॥ ॥ अर्थः ॥
हवे पंचमस्कंधने विषे ब्रह्मा जे ते प्रियव्रत राजा प्रत्येक हे छे जे हे प्रियव्रत ए जे नगवान श्री कृष्ण तेणे जे करवानु धार्युं होय
तेने कोई देह धारि जीव जेत तपे करिने विद्याये करिने यांगै श्वर्ये करिने बुद्धि बले करिने धने नृद्विभूयते एवमे करिने ने कोई कथ
यवानने आशरे करिने पोताने पुरुष प्रयत्ने करिने विजिरित्ये करवाने अर्थ समर्थ नथि था तो जे म नगवाने धार्युं होय ते म
जयाय छे माटे तमारि पासे नगवानने राज्य करावुं छे ते अन्यथा थावानु नथि ॥ ५१ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ईशान्नि
सृष्टं त्यवरुं ध्महे गदुःखं सुखं वा गुणकर्मसंगात् ॥ आस्थाय तत्तदयुं क्तनाथश्चक्षुष्मतां धा इव नीयमानाः ॥ ५२ ॥ ॥
॥ अर्थः ॥ ॥ हे प्रियव्रत जीवुं ने कर्मना फलने आपनारा एवा जे श्री कृष्ण नगवान ते जे ते सत्वा दिक गुणने अनुसरतां
एवां जे कर्म तेना संगथ कि जे देव मनुष्यादिक ना देह प्रत्ये आपणने जोडता हवा ते ते देह नो स्वीकार करिने आपण सर्व जे
ते नगवाने आप्युं एवुं जे सुखरूप फल अथवा दुःखरूप फल तेने जोग विये छुडये जे मयस धियाने तेने नो धारि ॥ ५२ ॥

सार

॥६७॥

जलप्रापेतेदं जस्ववायछे पणपोतानिमक्षेवधुओद्युखवानुनथितेम ॥ अनेवसिजेमनेत्रवाल्लो रुषजतेणेछायाप्र
त्येअथवातडकाप्रत्येपमाब्बाजेआंधलाजनतेजेतेनेत्रवाल्लामनुष्यनिइछायेकरिनेरु स्वदुःखनेपांमेछेतेम ॥ ५२ ॥
दशमेच ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ मर्त्यामृत व्यासजीतःपद्मायन्सर्वाल्लोकान्निर्जयनाध्यगच्छत् ॥ त्वत्पादाङ्गंप्राप्य य
हृच्छयाग्रस्वस्थःशेतेमृत्युरस्मादपैति ॥ ५३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेदशमस्कंधनेविषेपोतानापुत्रपणानेपांम्याएवाजे
जहेआद्यकेतांसर्वनाकारणमृत्युरुपजेसपतेथिच्छिरसेपांम्या ए
वोजेमनुष्यतेजेतेपोतानेकर्मकरिनेसर्वलोकोप्रत्येफरतोथको निर्जयस्यानकनेनपमतोहवो पछेतेपुरुषजतेईश्वरद्व
योरेवदेखा कोईकपोतानारुद्रदेवगेकारनेतमाराचरणारविंदनेपांमिनेनिर्जयथकोसुवेछे केमजेतमा
राचरणारविंदनेपांम्याएवोजेपुरुषतेथकिमृत्युजेतेपाछोवसिजायछे केतामृत्युनोएनेकाईजयरेतोनथि माटेसुखेक
रिनेसुवेछेएवाजेतमेतेतमनेकंसथकिजयकेमहोय ॥ ५२ ॥ ॥ दशमस्कंधेच ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ ब्रह्मलोम
हदहंस्वचराग्निवाञ्छंसंवेष्टितांडघटसप्तवितस्तिकायः ॥ केदृग्विष्णितांडपराणुचर्यावाताध्वोमविवरस्पचते
गाह्वरम् ॥ ॥ इति श्रीविमलैकांतधर्मप्रज्ञकश्रीसहजानंदस्वामिशिष्यब्रह्मरामदासमुनिनासद्गुरुश्रीगुणातीतानं
दस्वाम्याज्ञयाकृते श्रीविवेकसारेंजगवन्माहात्म्योपपादनंनामचतुर्दशंप्रकरणम् ॥ १४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवेदश
मस्कंधनेविषेब्रह्माजे ते श्रीरुद्रजगवान्प्रत्येकहेछे जहेजगव प्रकृतिहृत्कल्पहृत् आद्याध्याद्याद्यादि जलपृ
थाविणजेअष्टआवरणतेणेकरिनेवीटांणोएवो जेअंडकटाहतेनेविणोएतांमानेकारनेसातवैंत्यनोछे देहजेनोएवो

11 E C IN

144

HECH

॥ ततो न तद्गयाद्भिः जत्याद्दृष्टोर्नरः सुधीः ॥ २ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने विष्णु धर्मात्तरना मे ग्रंथने विषेणते
 मजकं छेजे चक्रजे मना हाथ मांछे वाजे नग- न तेजे ते नक्तजन निरक्षा करनारा छे ते हरि नक्तने जने जे ते शुक्रे
 छे केतां काई दुःख दर्ई सकतानथि ॥ ते कारण पणामाटे रुढा छे- द्विजे नि एवो जे मनुष्य ते जे ते ते जने नि धर्मे करिने नग
 ॥ नाने जे नाना क्यारि एखा पद छे ॥ २ ॥ ॥ ग्रंथांतरे च ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ श्वः कायमघकुवांत धिक्विषाप
 रा ॥ ॥ ना प्रतीक्षते मृत्युः कृतवा स्य न वा कृतः ॥ ३ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने- लिधर्म संबंधिकाम जे ते तत्काल कर
 एम बाजा ग्रंथमं कत्युं छे जे आवता दी ॥ ॥ जे धर्म संबंधिकाम ते जे ते अघ केतां प्रथम ने दी वस जकरा नो दिव
 सना पाछु ह्या पोरने विषे करवानु जे काम ते जे ते आग ह्या प्रहरने विषे करिसे- केतां धर्म करवानो मन- बोयाय ते सम
 यमांज धर्म संबंधिकाम जे ते तरत करिसे वुं पणसं जे कर शुक्रे सवारे कर शुक्रे एवो मन सुबोरा खवोना- केम जे मृत्यु जे ते आ
 पुरुषे आट सुकाम कर शुक्रे छे ने आट सुनथि कर- एम वाट जो तो नथि केतां आपुरुष ने आट सुंका- करवानु छे ते पुरुषा शोतारे
 ए- सेई जाइ श एम वार कर तो नथि ॥ ३ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ चंदनं शीतलं लोके चंदनादपि चंद्रमाः ॥ चंद्रचंदनयोर्मध्ये
 शीतलासा- संगतिः ॥ ४ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने संतना समागमने विषे अतिशे सुख शांति छे एम कत्युं छे जे आश्लोक
 ने वि- एलि एखा पद छे जे जे शीतल ताने करे ए- छे ने ते चंदन थकि पण चंद्रमा जे ते अति शीतल पणाने करे एवो छे ॥
 अने ते चंदन ने चंद्रमाने मध्ये पण सा- जननो समागम जे ते अतिशे शीतल ताने करे ए- छे केतां चंदन ने चंद्रमा तो आदेह
 ने- पेउ परा- एखा क शीतल ताने करे एवा छे ने साधु ने समागमे करिने तो जीवनां अध्यात्म अधिदैवने अधिभूत एव

विवेक
॥ ६९ ॥

एप्रकारेण छन्दोऽष्टादशिकायछने अपार एव जजन्म मरणानां दुःखतेष्वप्यनाश पामेच्छने नृगवाननाधाम नि प्राप्तिथा
यच्छे माटे सर्वोपरि सुखशांति ने करे एवो संतनो समागम छे ते सर्वे जीव प्राणि मात्र ने निर्मुक्त करवो ॥ ५ ॥ ॥ तृतीये स्वमा
तरं प्रतिक पि स देव वचन ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ प्रसंग मजरंगा मात्मनः कवयो विदुः ॥ राधादादिभिरुतो मोक्षदा
रम पाठतः ॥ ५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने तृतीय स्कंध ने विषे पोतानं माता प्रत्येक पि स देव जीनु बचन छे जे हे मात आ
जे जिवात्मा तेने स्त्री पुत्रादिक ने विषे जे अति शे संग तेने विवेकि संत जे ते अजर पाशने केहे छे के तां जीवने स्त्री यादिक नो प्र
संग छे ते अनेक जन्म ने निषेपण रक्षा दो दायि एमने एम रह छे ते अति शे बंधन करनारो छे एम रहे छे ॥ अने ते ज प्रसंग जो सा
धुने विषे जीवै कस्यो होय तो मोक्ष नु जे द्वारे ते उघाड़ु छे के तां स्त्री पुत्रादिक मां जे वुं जावने हेत छे ते जो साधुने विषे थाय तो
एने मोक्ष थावा मां मेन त्यन थिरे ह्ये जे जे जे दो दो क्षयाय छे ॥ ५ ॥ ॥ प्रथमे च ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ लयाम
लवेनापिन स्वर्गना नर्जवम् ॥ नृगवत्संगिसंगस्य मर्त्यानां किं ताशिषः ॥ ६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने यम
स्कंध ने विषे सूत पुराणि प्रत्ये शौनकादिक ऋषि वचन छे जे नृगवाननो छे संग जेमने केत नृगवानने मसीसा एबा जे
तम स रक्षा दो दायिते मनोजे समागम तेनो जे लव मात्र तेने संघाते स्वर्ग लोक तथा मोक्ष ते मनि तुलना नयिक ताके ता
लव मात्र जे संतनो समागम तेने निबरो धर्य स्वर्ग लोक जे सुर रक्षा दो क्षते मने नथि गणा ता तारे मन्थनां जे जो न स्वते
मने न गणिये ते मां शुं के वुं ॥ ६ ॥ ॥ रसगंगा धरे च ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ दूरी रोहि मूर्ति बिमसी करोति चत
श्चिरंतन मधं बुद्धी की करोनि ॥ भूतेषु किंच रुणां बहुली करे देह संतः सतां किं नमंसमातनोति ॥ ७ ॥ ॥ अर्थः ॥

सार

WRE, 911

અનેરસગંગાધ નામેજેઘંથતેનેવિષેપણસર્વપાપનેટાલનારોનેકહ્યાણનોકરનારોએવોસત્સંગછેએમકરુંછે ॥ જેસંત
 ગુણદોષદા ગમજેતેજીવનેપાપ દહાદિછેદુઃખિદેવેદુઃખરેછે કેતાંસત્સંગેકરિનેમનુષ્યનિદ્રાદિપાપનેત્યામકનિબ
 મન વામંત્રવર્તેછેનેચિ જેતેનેનિર્મલકરેછેનેપૂર્વનાંજેબદ્ધકાલનાજેપાપતેનેઆચમનકરિજાયછેકેતાંજીવનાઅ
 નતજન્મનાજેપાપના ગણતેનેનાશકરેછે ॥ અનેસર્વજૂતપ્રાણિમાત્રનેવિષેકરુણાજેતેનેબંધુકરેછેકેતાંસત્સંગ
 સર્વજીવપ્રાણિમાત્રનાઉપરઅતિશેદયાદ્યાદેછેદાઠેસંતુરુષનોસંગજેતેશાશામંગલનેનથિવિસ્તારતોકેતાંસત્સંગ
 તોસર્વસંગદત્તેવેલારેછે ॥ ૭ ॥ ॥ અનિયુક્તજનેનોક્તમ્ ॥ ॥ શ્લોકઃ ॥ ॥ કોર્થા પ્રાપ્યનગર્વિતોવિષયિ
 કસ્યાપદોઽસ્તંગતાઃસ્ત્રીઃકસ્યનર્વંહિતંત્રુવિમનઃકોનામરાજ્ઞાંપ્રિયઃ ॥ કઃકાલસ્યનગોચરાંતરગતઃકોર્થીગતોઘૌર
 વંકોવાદુર્દલાપુણ્યદુઃખિદઃક્ષેમેષ્યાતઃપથા ॥ ૮ ॥ ॥ અર્થઃ ॥ ॥ અનેઅનુચ્ચવેજુક્તજેવિવેકિમનુષ્યતેમણેક
 ત્યુંછેજેદ્રવ્યનેપાંમિને ગર્વેજુક્તનથયોએવોકોણમનુષ્યજેતેછેકેતાંદ્રવ્યાદિકસદ્ધિદેયેકરિનેતો જગવાનનાएकाંતિ
 કન્નકવિના વિજાસર્વેદુઃખપ્રત્યેકથઈજાયછેનેકાંણવિષયિજનનેઆપદાયુનથિપ્રાપ્તથઈકેતાંપંચવિષયનેવિ
 ષેઅતિશેઆસત્તેવાજે જનતેતોનિરંતરદુઃખેકરિનેસહેલાકુતરાનિપેઠેહેરાંણથાતાફરેછેનેપ્રથવિનેવિષેસ્થિયુંજેતેમ
 ણેકોણપુરુષ મનનથિસ્વંદનકર્યુંકેતાં સ્ત્રીરૂપાજેજગવાનનિમાયાતે મેકરિનેજેનામનમાંમોહનથિઉપજ્યોએવોકો
 ણેરુષછેઆતોપદાપદાપદાદે તેવિનાવિજોકોઈનથિનેરાજાજેતેમનેકોણજનવાલોછેકેતાંરાજાકોઈ
 નામિત્રનથિ ॥ અનેકાલનાચારામાંનઆવેએવોકોણજનછેકોઈનથિનેઘૌરવપણેજેતેએવોજેજનતેનેકોઈઅર્થમ

विवेक
॥७०॥

द्व्यांछेनयिमद्व्यांकतां कोईनुआजं पणुनकरनेअतिअनघपणेरतोएवोजेजनतेनेकोइपदार्थनिसिद्धिथातिनयिने
दुर्जनरूपजेचांमडानिवाधरडितेमां पड्यांकेतां संगिजननेविषेहेतेकरिनेबंधायोएवोकोणमनुष्यजेतेकद्व्यांणनेक
रेएवोजेमार्गतेणेकरिनेचालेछेकोइनयिचालतो ॥८॥ ॥विश्वेश्वरहृत्तौच॥ ॥श्लोकः॥ ॥हावेवसमवीर्यो
तुसुरातांबूलमेवच॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनतंबूलंवर्जयेद्यतिः॥९॥ ॥अर्थः॥ ॥अनेहवेविश्वेश्वरपद्धतिनेविषेसं
न्यासिनेवर्तवानिरित्यकहेछेजेदारुनेतांबूलएबेजवस्तुजेतेजीवनेनरकमांपोचानेविषेबरोबरछेसामर्थ्यजेम
नेएवांछे॥ तेकारणपणामाटेसंन्यासिजेतेसर्वप्रकारेकरिनेतांबूलजेनागरवेखिनांपानतेनोत्यागकरेकेतांसंन्यासिने
तोदारुपिधाबरेंज्यापलागेछेमाटेओषधमांपणपाननखावुं॥१॥ ॥श्लोकः॥ ॥वराटकेपियतिनासंगृहितेदिने
दिने॥ गोसहस्रवधंपापंश्रुतिरेषासनातनी॥१०॥ ॥अर्थः॥ ॥अनेसंन्यासिजेतेणेवराटकजेफुटकीकोडीतेजेते
पणग्रहणकरेदेतेसंन्यासिजेतेमनेदिवसदिवसनेविषे हजारगायुंभास्यानुपापलागेछेएजेवेदनिश्रुतितेजेतेना
तनछे॥१०॥ ॥श्लोकः॥ ॥यस्तुप्रव्रजितांभूत्वापुनःसेवेतमैथुनम्॥ षष्टिवर्षसंस्त्राणिविष्ठायांजायतेकृमिः
॥११॥ ॥अर्थः॥ ॥अनेजेपुरुषसंन्यासिथैनेपाछोमैथुननेसेवेछेकेतांप्रथमतोस्त्रीनाविषयस्वनोत्यागकरिनेसं
न्यासिथयोनेपाछोतेविषयनेजोगवेछेतथातेविषयजोगनिमनमंलाक्ष्यराखेछे॥ एवोजेसंन्यासितेजेतेतोमने
रात्रिहृत्तौचषसुधिविष्ठानेविषेकृमिजेतेथायछे॥११॥ ॥नारायणेनोक्तः॥ ॥श्लोकः॥ ॥जातेपिसाक्षात्को
तुस्वपरब्रह्मरूपयोः॥ लोभ्यव्यंमामकैर्नै शब्दादिविषयेकचित्॥१२॥ ॥अर्थः॥ ॥अनेनारायणजेतेमणेतोमंजाब

सार

॥७०॥

नेपांम्योजेः कपुरुषतेनेपणपंचविषययिछेदरे पणआपणतोसिद्धययाछइये माटेणपंचविषयआपणनेशुबाधक
 रनाराछेएमजांपिदेतो॥१२॥ दोन्नावुंनहिएमकखुंछे जेपोतानुंस्वरूपनेपरब्रह्मनुंजेस्वरूपतेनोसाक्षात्कारयैयेस
 तेपणकेतां पोतानोजावात्मासाक्षात्कारेखातोहोयनेपरमात्मापणसाक्षात्काखेखाताते॥१३॥ एणएणजेअक
 जनतेमणेशब्दस्पर्शरूपरसनेगंधएजेपंचविषयतेमनेविषेक्यारेयलोन्नावुंनहि॥१२॥ ॥ ग्रंथांतरेच ॥ ॥ श्लोकः ॥
 पंडितोपवरंशर्नः स्वोहेतकारकः ॥ वानरेणहतोराजाविप्रचोरेणरक्षितः ॥१३॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेबिजाग्रंथने
 विषेसारानरतामः प्यनाजेगुणदोषतेजेतेकल्याछे जेपंडितजनजेतेपोतानोशत्रुहोयतोपणतेश्रेष्ठछेनेः स्वजनजेते
 पोतानो॥१२॥ एणएणजेअकजनतेमणेशब्दस्पर्शरूपरसनेगंधएजेपंचविषयतेमनेविषेक्यारेयलोन्नावुंनहि॥१२॥
 करिनेपोतापासेचोकिमांराख्योहतो तेवानरेराजानेमारितोहवोकेतांते ॥ जानेमारवातरवास्यताणिनेतयारथयोता
 रेविप्ररूपजेचोरतेणेतेराजाजेतेरक्षानेकस्यो देतांदेसजगतांअरणांचोरेदेसंपेकरिनेचोरिस्वरुपापेछेजेनेररूपमा
 एतेणेतेराजानिरक्षकरि ॥१३॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ यतीनांकांचनंदयात्तांबूलंब्रह्मचारिणाम् ॥ दस्यूनामन्नयदयादा
 तापिनरकंब्रजे ॥१४॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेसंन्यासिनेजेसोनानुत्तुंदद्यादेहेदे॥१२॥ एणजेपानबिहुंआपेछेने
 चो जेतेमनेजेनिर्नयपणुआपेछे केतांचोरपासेचोरिकरादेहेदेदे॥१३॥ एणदेसाकरेछेएवोजेदातारमः प्यतेजेतेनरक
 प्रत्येजायछे केतांतेदाननोदेनारोनरकमांपडेछेतारेतेसंन्यासिब्रह्मचारिनेचोरतेमनितोशिगतिथाशेतेकांईजणातुन
 थि॥१४॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ उद्यमेनास्तिदारिद्र्यंजपतोनास्तिपातः ॥ मौनेनकलहोनास्तिनास्तिवै ॥१५॥

विवेक
॥ ५१ ॥

म॥१५॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने दुष्ट जे तेने उद्यम करते ते ते दाखिद्रपणु जे तेना शपां मे छे तेने जपने करतो एवो जे मनु
प्यतेने पाप जे तेरे तुन थिने मान पणु जे राखवुं तेणे करिने कलह जे ते तथा तो नथि ने जपने करतो एवो जे जनतेने क्यारे च बि
जे तेरे ति नथि ॥ १५ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ धने पुजीवित व्येषु यो पासु न्नो जनेषु च ॥ असंतुष्टा जनाः सर्वे याता
यास्यंति यंति च ॥ १६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने धने विषे ते थ जाववा दो विषे ते थाली ने विषे ते थ जमवाने विषे ॥
असंतोषे जुक्त एवो जे रवे जने ते जे तेना शपां मता हवाने केटला कना शपां मे छे तेने केटला कना शपां मशे ॥ १६ ॥ ॥ ज्ञा
गवते च ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ सर्वे वेदाश्च यज्ञाश्च तपो दानानि चानघ ॥ जीवाऽन्येऽप्येव दुर्गुणैर्दुष्टाऽपि
॥ १७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे ज्ञागवतने विषे विदुर जा छे तेने त्रेयः निप्रत्ये के हे छे जे हे अनघ के तां निर्दोष एवामै त्रेय मु
ने सर्वे वेद ज्ञा वात थाय ज्ञ कर वात थात प करवुं तथा दान देवां ए सर्वे जे ते जीवने अन्न दान देव के तां जा ने जन्म मरण
थकि का विने जगवानना धाम मां लेई जावा तेने निकला जे शोख मो ज्ञागतेने पणन करतां हवां के तां जीवुं ने धर्म ज्ञानने
वैर एते ज्ञागवाननि ज्ञागवाननि च करिने रवे पाप मार्ग नो त्याग करवो एवो रुने छे करिने जगवान सन्मुख करवा
प जे परोपकार तेने बिरोध स्थ कोई न्यथा तुं नथि ॥ १७ ॥ ॥ एकादश योगेश्वरा अति जनक वचनः ॥ ॥ श्लोकः ॥
दुर्लभो मानुषो देहो देहिनां क्षणजंगुरः ॥ तथापि दुर्लभं मन्ये वै त्वं प्रियदर्शनम् ॥ १८ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ हवे एकादश
ने विषे नव योगेश्वर प्रत्ये जनक जा जे ते के छे ॥ जे क्षण मात्र मां ना शपां मे एवो जे मनुष्य नो देह ते जे ते देह धारि जे ते मने
दुर्लभ छे एवो छे के तां बहु जन्मनां जे पुण्य ते मणे करिने प्राप्त थाय छे ॥ अने जगवाननि उपासना क विते मं उपयो

सार

11 99 11

કહેમાટેદુર્લભછે ॥ અનેદુર્લભજાણવોજેઆમનુપ્યદેહતેનેવિષેપણવૈકુંઠનાથજેહરિતેમનેપ્રિયજેતમસરસ્વાસંતતે
મનુજેદર્શનતેનેજેતેદુર્લભજાણવોમાનુષ્યું ॥ ૧૮ ॥ ॥ દશમેશ્વરજીવેનુચુંદવચનમ્ ॥ ॥ શ્લોકઃ ॥ ॥ સચ્ચા
જનોદુર્લભમત્રમાપંકયંચિદવ્યંગમયત્તોનય ॥ પાદારવિંદનજત્યસન્મતિર્ગૃહાંધકૂપેપતિતોયથાપશુઃ ॥ ૧૯ ॥
॥ અર્થઃ ॥ ॥ અનેદર્શનદોષેશ્રીકૃષ્ણજગવાનપ્રત્યેમુચુંકુંદરાજાનુવચનછે ॥ જેહેઅનધકેતાંનેદોષતિજેવાજગ
વાનઅજનજેતેઆજગવાનદોષેદુર્લભનેસર્વેઅંગેસંપન્નજેઆમનુપ્યદેહતેનેપ્રયત્નકર્યાવેનાકોર્કરીત્યેત
મારિકૃપાયેકરિનેપાંમિનેતમારાચરણારવિંદનેનથીજતો કેમજેઅસત્યજેપંચવિષયસંબાધેમાયેકરત્યેતેને
વિષેછેબુદ્ધિજેનાજેજનનથયોછેમાટેતમારાચરણારવિંદનેનથીજતો ॥ અનેતેવિષયસુખનેપાંમવાસારુઘરરૂપ
જેઅંધજપતેનેવિષેપડેછેનેમહાદુઃખનેપાંમેછેકેનીપેઠતોજેમપશુજેતેતણમાંસોજાઈનેઅંધકૂપનેવિષેપડેછેનેમહાદુઃ
ખનેપાંમેછેતેમજનનીપગસંસ્થાથાયછે ॥ ૧૯ ॥ ॥ પંચમેશ્વરજીવેનુચુંદવચનમ્ ॥ ॥ શ્લોકઃ ॥ ॥ નાર્યદેહોદ
હજાજાંનૃલોકેકષાન્કામાનર્હતેવિદુજાંયે ॥ તપોદેવ્યપુત્રકાયેનરત્વંશુદ્ધોદયસ્માદ્દક્ષતૈસ્વંત્યનંતમ્ ॥ ૨૦ ॥ ॥ અ
ર્થઃ ॥ ॥ અનેપંચમનેષેપોતાનાપ્રત્યેશ્વરજીવેનુચુંદવચનજગવાનનુવચનછે ॥ જેહેપુત્રોઆનરલોકનેવિષેજેદેહધારિજી
વનેઆમનુપ્યદેહજોડેતેદેહોદેહતિકષ્ણાદેનારાનેવિષ્ણનાસ્વાનારાજેનુંતેમનેપણછેજેવાજેવિષયજોગતે
મનેજોગવાજોગ્યનથિ ॥ નેઆમનુપ્યદેહતોઉત્કૃષ્ટજેતપતેકરવાજોગ્યછે જેતપેકરિનેઆજીવનુઅંતઃકરણજેતે
શુદ્ધથાયછેનેજેઅંતઃકરણશુદ્ધથયાથકિઅનંતજેબ્રહ્મસુખતેજેતેપમાયછે ॥ ૨૦ ॥ ॥ ચતુર્થેવિદુરંપ્રતિભૈત્રેયમુનિ

विवेक
॥ ७२ ॥

[illegible]

सार

11-22

[illegible]

विवेक
॥७३॥

नांकथाकोत्तनकरवांतथाऋगवाननिमूर्त्तिनुस्मरणकरवुंतथाऋगवाननाचरणारविंदनीसेवाकरवितथाऋगवान
निपूजाकरवितथाऋगवाननेदनाकरवितथाऋगवाननुदासपणुकरवुंतथाऋगवाननुसखापणुकरवुंतथाऋग
वाननेपोतानोदेहअणकरिदेवो एरित्येऋक्तजनजंतेमनेऋगवाननिनवप्रकारनिजेऋक्तितेनिरंतरकरविएमसर्व
शास्त्रपुराणनोसिद्धांतछे ॥ २५ ॥ ॥ नारतेचोक्तम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ यावंतोरोमकूपाःस्युःस्त्रीणांगात्रेषुनिर्मिताः
तावद्वर्षसहस्राणिनरकंपर्युपासते ॥ २६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेऋारतनेविषेपरस्त्रीसंगनोअतिशेदोषकत्योछे जेपर
स्त्रीनाशरीरनेविषेजेद्वारुंवाडं नाछिद्रनिर्म्याछे तेएकएकछिद्रप्रत्येएकएकहजारवरसपरजंततेपरस्त्रीनासंगनोकर
नारोपुरुषजेतेनरकनेऋोगवेछे ॥ २६ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ नहिमांसंतणाल्काष्ठादुपलाद्वापिजायते ॥ जंघाताद्भवे
न्मांसंतस्मादोषोऽस्तिऋक्षणे ॥ २७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेवद्विऋारतनेविषेमांसऋक्षणनेविषेदोषकत्योछे हेराजन्
मांसजेतेतरणथकिनथिथातुंतथाकाष्ठथकिनथिथातुंतथापाशाणथकिनथिथातुंतथामांसतोजंतुनएवएवकिजथाय
छे तेमाटेमांसऋक्षणेनेविषेदोषेलेपछे एविरित्येसर्वेशास्त्रपुराणनोसिद्धांतछे ॥ २७ ॥ ॥ नारतेचोक्तम् ॥ ॥
॥ श्लोकः ॥ ॥ तस्मात्प्रमाणतःकार्योधर्मःसूक्ष्मोविजानता ॥ अहिंसाऋऋतंभूतेऋयोधर्मोऋयोऋ्यायसीमता ॥ २८ ॥
॥ अर्थः ॥ ॥ अनेऋारतनेविषेहिंसानानिषेधनेअर्थेऋीष्मपितानुवचनछे जेजेकारणमाटेकोइजीवप्राणिमात्रनि
हिंसातोऋ्यरेयनकरविएमधर्ममूर्त्तिएवाजेमनुतेकेताहवातेकारणपणामाटेविशेषेकरिनेसर्वशास्त्रनासिद्धांतनेजा
णनारोजेपुरुषतेणेसर्वशास्त्रनाप्रमाणथकि अहिंसारूपजेसूक्ष्मधर्मतेजेतेकरवो ॥ केमजेसर्वेऋतनीजेऋहिंसाते

सार

॥७३॥

[illegible]

विवेक
। ५४ ॥

लोकनेविषेधर्मजंतेवित्तछे तेमजन्ममरणथकिविताएवाजेमुमुक्षुजनतेमनेसंतजेतरक्षाकरनाराछे॥३२॥ ॥श्लो
कः॥ ॥संतोदिशंतिचक्षुंषिबहिरर्थःसमुत्थितः॥देवतावांधवाःसंतःसंतआत्माहमेवच॥३३॥ ॥अर्थः॥ ॥अ
नेवक्षिसंतजेतमनुप्यजेतमनेसतनेअसतनाविवेकरूपीजेनेत्रतेनेआपेछे जेमसारिपेठेउग्याएवाजेसूर्यतेजेतेसर्वेने
बास्यप्रकाशरूपीनेत्रआपेछेतेम॥ अनेसंतजेतेदेवाछेदेवाचावंधुछेनेसंतजेतजमुनेमाराआत्मानिपेठेवाहालाछे
माटेजेममारिसंवापूजाकरवितेमजतंसाधुनिपणसेवापूजाकरवि॥३३॥ ॥एकादशेचोक्तम्॥ ॥श्लोकः॥
कृतादिषुप्रजाराजन्कलाविच्छंतिसंभवम्॥कलौखलुन्नविश्वंतिनारायणपरायणाः॥३४॥ ॥अर्थः॥ ॥अने
एकादशस्कंधनेविषेजनकराजाप्रत्येयोगेश्वरनुवचनछे जेहेराजन्सब्दत्रेत्यानेद्वापरएत्रणयुगनेविषेथइयुं एवि
जेप्रजांतेजेतेकलियुगनेविषेपोतानोजन्मजेतेनेइछेछे शामाटेतोतेकलियुगनेविषेनारायणतेजछेअष्टपांभव
जोग्यस्थानतेजेमनेएवाघणाजनजेतेनिश्चेथाशेकेतांपृथ्वीनेविषेअवतारनेधरसेएवाजेनारायणनितेमनां
आश्रितयैनेजन्ममृत्युनांजेबंधनतेथिमुकांणायकातेनारायणमुनिनुजेधामतेनेघणाकजनजेतेपांमशेतेजकारण
पणामाटेसर्वेगुनिप्रजांतेजेतेकलियुगनेविषेजन्मनेइछेछे॥३४॥ ॥द्वितीयस्कंधेच॥ ॥श्लोकः॥ ॥कि
रातहूणांधपुलिंदपुल्कसाआन्नीरकंकायवनाःखसादयः॥येऽन्येचपापायदुपाश्रयाश्रयाःशुद्धातितस्मैप्रन्नविष्णो
नमः॥३५॥ ॥अर्थः॥ ॥हवे।द्वितीयस्कंधनेविषेआगद्यथवानोजेनारायणनोअवतारतेनेसुचवतायकः।क
देवजिजेतेनमस्कारकरेछे जेकिरातहूणअंधनेपुलिंदएजेसर्वेन्निलनिजातियुंतथाचांडालतथाआहिरक्यठियवनने

सार

॥५४॥

सोऽपि एवादि कजे मनुष्य ॥ तथा विजापण घण कपापि जनते जे ते जे मना आश्रित एवाजे साधु पुरुष ते मनो ॥ आश्र
 य जे मने ए ॥ यथाशुद्धयाशे ॥ केतां निचउंच जातिना सर्वे म ॥ यजे ते जे मना साधु ने समागमे करि ने मोक्ष ने पां मशे एवे
 प्रतापे जुक्त आगल्यथाशे एवाजे तमे ते तमने हुं जे ते तमस्वर करुं छुं केतां आगल्य कलि गने विषे प्रगल्यथ इने असंस्थ
 जीवनो उद्धार करशे एवाजे प्रगट प्रतापे जुक्त नारायण मुनि ते मने हुं जे तेन मस्कार करुं ॥ ३५ ॥ ॥ सुरास्पर्शनि
 षेधे पराशर मुनि वचनम् ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ अज्ञाना ज्ञानतो वापि सुरां स्पृष्ट्वा त्रिवर्णजः ॥ प्रयाति नरकं घोरं या
 वच्चंद्रदिवा करौ ॥ ३६ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने सुरा जे दारुते ना स्पर्शनानि षेधने विषे पण पराशर मुनिनु वचन जे ते छे
 जे त्रण वर्णनो जन जे ते अ ॥ नथ कि अथवा ज्ञान थ कि केतां जां एये अजां एये पण जो राने अडे तो ते जन राने अडिने
 महाघोर नरक मां पडे छे ते कयां सुधितो ज्यां सुधि चंद्र माने सूरज तपेत्यां सुधि एविरित्ये दारुने स्पर्श करि ने पण नरक निप्रा
 मिथ्या यछे तारे राने मघना पानने विषे तो पणां कदुःखरत्यां छे तथा दोषरत्यां छे माटे कोइ मनुष्य ने सुराने मघना पानम
 करवुं ॥ ३६ ॥ ॥ ब्रह्मांड पुराणे तम मुद्रादि धारणं चोक्तः ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ शंखचक्रोर्ध्वपुंड्रादि धारयेद्ब्राह्मणो यदि ॥
 श्रान्नाहं कर्म हित्येषा परमाश्रुतिः ॥ ३७ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अने ब्रह्मांड पुराणे ने विषे तो छाप ऊर्ध्वपुंड्र तिलक ने तु
 लसिनि कंठि एटलां वानां जे ए धार्या होय ते ज ब्राह्मण श्राद्धादिक सर्व कर्म कराववाने योग्य थाय छे एम कत्युं छे जे ब्राह्म
 ण जे ते जो शंखचक्र गदाने पद्य तथा ऊर्ध्वपुंड्र तिलक तथा तुलसिनि जे बेवडी कंठि ते मने धारण करे तो ते ब्राह्मण जे ते श्राद्ध
 तथा यज्ञ तथा विवाहादिक सर्व कर्म कराववां ते मने अर्थ योग्य एवा थाय छे ए प्रकार नि एसवो परिश्रेष्ठ एवी वेदनी श्रुति

विवेक
॥ ७५ ॥

जेतेछेकतांएविरीत्येसर्ववेदपुराणशास्त्रनेसर्वआचारजनोरिद्धंतछेमाटेब्राह्मणादिकवर्णनेछापऊर्ध्वपुंड्रतिलकने
तुलसीनिमाळातेअवश्यपणेकरिनेधारवां॥३७॥ ॥सारसंग्रहेअविष्योत्तरपुराणवचनम्॥ ॥श्लोकः॥ ॥
यज्ञोदानंतपोहोमोजनंपितृतर्पणम्॥चक्रलांछनहीनस्यविप्रस्यनिष्फलंचतत्॥ ॥अर्थः॥ ॥अनेतप्तमुद्रायेर
हेतजेप्रतेनिनिंदानुकेनारुसारसंग्रहनेविषेअविष्योत्तरपुराणुद्धृततेजेयइकरवोतथादानदेवुंतथातपकरं
तथागेमकरवोतथाब्राह्मणजमाडवातथापितरिनुतर्पणकरवुं॥एतैलेतेप्रमाणान्छापजेचिद्धतेणेरहितए
जेविप्रतेनुनिष्फलतेकर्मथायछे॥३८॥ ॥ऊर्ध्वपुंड्रधारणेहरिचक्रविलासेपद्मपुराणवचनम्॥ ॥श्लोकः॥
॥ऊर्ध्वपुंड्रविहीनस्तुकिंचित्कर्मकरोतियः॥इष्टापूजादिकंसर्वनिष्फलंस्यान्नसंशयः॥३८॥ ॥अर्थः॥ ॥अनेऊ
र्ध्वपुंड्रतिलकधारणकरवानेविषेहरिचक्रविलासनामेजेग्रंथतेमांपद्मपुराणनुवचनछेजेकपालनेविषेऊर्ध्वपुंड्रतिल
केरहितएवोजेमनुष्यतेजेतेयज्ञकरवोतथावाव्यकुवाकराववाएआदिकजेकंकर्मतेनेकरेछेतेसर्वकर्मजेतेनिष्फ
लथायछेतेमांकांइसंशयजेतेनयिमाटेसर्वमनुष्यनेऊर्ध्वपुंड्रतिलककरंएमसर्वग्रंथनोसिद्धांतछे॥३९॥ ॥स्कंद
पुराणेचोक्तम्॥ ॥श्लोकः॥ ॥हारिद्रेणतुचूर्णेनकुंकुमेनसुगंधिना॥ऊर्ध्वपुंड्रस्यमध्येतुलक्ष्मीस्थानंप्रकल्पये
त्॥४०॥ ॥अर्थः॥ ॥अनेस्कंदपुराणनेविषेतोचंदलेसहितऊर्ध्वपुंड्रतिलककरवांएतुंछेजेवैष्णवजनजेते
हलदरनेखारमांपकविनेतेनुकरेलुएवुनेजिणचुरणनेसुगंधिमानएवुजेकुंकुमतेणेकरिनेऊर्ध्वपुंड्रतिलकनामध्यने
विषेक्ष्मीजिनास्थानकरूपजेचांदलातेनेकरे॥४०॥स्कंदद्वारकामाहात्म्येतुलसीमाळाधारणमुक्तम्॥ ॥श्लो

सार

॥ ७५ ॥

कः ॥ ॥ निवेद्यकेशवेमाझांतुलसाकाष्ठः जवां ॥ वहतेयोनरोन्नत्यातस्यनैवास्तिपातकः ॥ ४१ ॥ ॥ अर्थः ॥
अनेवैश्वजननेकंठनेविषे लसीनिबेवडीकंठिधारवानुंस्कंद राणमांदारकामाहात्म्यनेविषेकरुंछ जजेमनुष्य
लसानाकाः मांथियईएविमाझाकेतांतुलसीनिबेवडीकंठितेने जगवानाने ॥ दिकराविनेपोतानाकंठनेविषेधार
करेछे तेमनुष्यनेकोईजात्य प पजेतेनथिजरेतुकेतांतेनांसर्वेपापजेतेनाशपांमेछे ॥ ४१ ॥ ॥ श्लोकः ॥ ॥ वि
वेकसारोरचितोमयाऽसौसद्धंथसारंसमुधृत्यतुष्ट्यै ॥ हरेःसतांतेमयितुष्टिमीःस्ततस्तदायांघिसरोजः ॥ ४२ ॥ ॥
इतिश्रीविमलैकांतधर्मप्रवर्तकश्रीसहजानंदस्वामिशिष्यबलरामदासमुनिनासः ॥ श्रीगुणातीतानंदः ॥ व्या ॥ याकृत
श्री ॥ विवेकसारं प्रकरणार्थनिरूपणं ॥ ॥ दशप्रकरणम् ॥ १५ ॥ ॥ अर्थः ॥ ॥ अनेसर्वेसंयनोजेसारतेनो
सः ॥ द्वारकारनेतेश्रीहरीनाजेसंततेमनितुष्टिनेअर्थे केतांतेमनिप्रसन्नतानेअर्थेमेवल्लरामदासः ॥ नियआविवेकसार
नामग्रंथजेतेकस्योछे ॥ तेकारणपणामाटेतेश्रीहरिनेतेमनाजेसंतजनतेजेतेतेमनाचरगारविंदनोदास एवोजेहुते
मारेविषेतुष्टिनेपांमोकेतांआग्रंथनुजेकरवुंतेणेकरिनेतेसर्वेमाराउपरुखराजिछावो ॥ ४२ ॥ ॥ गविरित्यश्रीनिर्मल
एवोजेएकांतिकधर्मतेनाप्रवर्तावनाराएवाजे श्रीसहजानंदस्वामितेमनोशिष्यएवोजेवल्लरामदासनामे ॥ नितेणेस
दुरुश्रीगुणातातानंदः ॥ विद्विष्टाः ॥ यायेकरिनेक यो एवोजे ॥ विवेकसारं प्रकरणार्थनिरूपणं ॥
कस्युतेनामेपंधरः ॥ प्रकरणजेतेथयुं ॥ १५ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

विवेकसारः संवृणः ॥

